

T. C.

**ORDU ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**KAYSERİ TALAS TARİHİ KENT DOKUSUNUN PEYZAJ
MİMARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

BURCU ÖNER

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI**

ORDU 2019

T.C.
ORDU ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**KAYSERİ TALAS TARİHİ KENT DOKUSUNUN PEYZAJ
MİMARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ**

BURCU ÖNER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORDU 2019

TEZ ONAY

Burcu Öner tarafından hazırlanan “**KAYSERİ-TALAS TARİHİ KENT DOKUSUNUN PEYZAJ MİMARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ**” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 31.07.2019 tarihinde yapılmış ve jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ordu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman
Doç. Dr. Pervin YEŞİL

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman
Doç. Dr. Pervin YEŞİL
Peyzaj Mimarlığı Bölümü / Ordu Üniversitesi

P. Yeşil

Üye
Doç. Dr. Nalan DEMİRCİOĞLU YILDIZ
Peyzaj Mimarlığı Bölümü/Atatürk Üniversitesi

N. Demircioğlu Yıldız

Üye
Doç. Dr. Ömer ATABEYOĞLU
Peyzaj Mimarlığı Bölümü / Ordu Üniversitesi

Ö. AtabeYOĞLU

03/09/2019 tarihinde enstitüye teslim edilen bu tezin kabulü, Enstitü Yönetim Kurulu'nun 06/09/2019 tarih ve 2019./588. sayılı kararı ile onaylanmıştır.

M. Sami Güler

Enstitü Müdürü
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Sami GÜLER

TEZ BİLDİRİMİ

Tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan ve kullanılan intihal tespit programının sonuçlarına göre; bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, tezin içerdiği yenilik ve sonuçların başka bir yerden alınmadığını, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

BURCU ÖNER

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

ÖZET

KAYSERİ TALAS TARİHİ KENT DOKUSUNUN PEYZAJ MİMARLIĞI AÇISINDAN İNCELENMESİ

BURCU ÖNER

ORDU ÜNİVERSİTESİ FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ, 110 SAYFA

(TEZ DANIŞMANI: DOÇ. DR. PERVİN YEŞİL)

Tarihi kentler ve tarihi dokuların korunması kavramları günümüzde çok büyük önem kazanmıştır. Tarihi yapıları tek başlarına korumanın ötesinde, etrafında var olan tüm öğelerle birlikte varlığını devam ettirebilmesini sağlamak, kısaca yapı ölçeği dışında kentsel doku olarak korumak, geçmişin izlerinin devamı ve tarihi kent peyzajının sürdürülebilirliği açısından önemli bir yaklaşımdır.

Talas ilçesi, tarihi, kültürel ve doğal yapısı ile özgün nitelikte değerli bir yerleşmedir. Bu çalışmanın amacı Talas, tarihi kent dokusunun mevcut durumunun “Peyzaj Mimarlığı” bakış açısı ile değerlendirilmesidir. Varlığını sürdüren kentsel doku veya dokular incelenerek, günümüzdeki durumları, işlevleri ve mekansal kullanımları irdelenmiş, tarihi kent dokusunun özellikleri ortaya konulmuş ve tarihi yerleşimin peyzaj özellikleri belirlenmiştir. Son olarak alana ait SWOT analizi gerçekleştirilerek, alanın sahip olduğu güçlü-zayıf yönler, fırsatlar-tehditler ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda önerilere yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kent Dokusu, Koruma, Peyzaj Mimarlığı, Tarihi Doku, Tarihi Kent.

ABSTRACT

THE EXAMINATION KAYSERİ-TALAS OF HISTORICAL URBAN TEXTURE IN TERMS OF LANDSCAPE ARCHITECTURE

BURCU ÖNER

**ORDU UNIVERSITY INSTITUTE OF NATURAL AND APPLIED
SCIENCES**

LANDSCAPE ARCHITECTURE

MASTER THESIS,110 PAGES

(SUPERVISOR: ASSOC. PROF. DR. PERVİN YEŞİL)

The historical city concept and preservation of historical tissues have gained great importance nowadays. Beyond protecting historical structures alone, it is possible to maintain its presence along with all the elements that exist around it, in short to preserve it as urban tissue outside the structure scale, the continuation of traces of the past and the historical city landscape An important approach for sustainability.

The town of Talas is a valuable settlement with its historical, cultural and natural structure. The aim of this study is to evaluate the current state of Talas, historical city tissue from the perspective of Landscape Architecture. By examining the existing urban tissue or tissues, their current status, functions and spatial uses have been examined, the characteristics of the historical urban texture have been revealed and the landscape characteristics of the historical settlement have been determined. Finally, SWOT analysis of the area was carried out, revealing the strengths and weaknesses, opportunities and threats of the area. As a result of the study, suggestions were given.

Keywords: Conservation, Historic Texture, Landscape Architect, Old Town, Urban Texture,

TEŞEKKÜR

Tez konunun belirlenmesi, çalışmanın yşrştşlmesi ve yazımı esnasında danıőmanlıęımı ũstlenen, yşksek lisans ũęrenimim boyunca ve tezim sşresince gŕsterdięi sabır ve ilgi ile beni sşrekli dinleyen başta Sayın Doç. Dr. Pervin YEŞİL'e ve verilerin kullanımını esirgemeyen ve benimle paylaőan Talas Belediyesine, uzun eğitim yıllarım boyunca maddi ve manevi olarak yardımlarını ve dualarını hiçbir zaman esirgemeyen ve her zaman yanımda olan aileme teőekkřrř bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
TEZ BİLDİRİMİ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
TEŞEKKÜR	IV
İÇİNDEKİLER	V
ŞEKİL LİSTESİ	VII
ÇİZELGE LİSTESİ	IX
SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ	X
1.GİRİŞ	1
1.1 Kuramsal Temeller	2
1.1.1 Tarihi Çevre Kavramı.....	2
1.1.1.1 Tarihi Çevrenin Temel Ögeleri	4
1.1.1.2 Tarihi Çevrenin Önemi ve Özellikleri.....	5
1.1.2 Tarihi Çevre ve Kent Olgusu	6
1.1.3 Tarihi Kentler	9
1.1.4 Tarihi Çevre Koruma	10
1.1.4.1 Kentsel Koruma Kavramı.....	12
1.1.4.2 Tarihi Çevreyi Korumanın Nedenleri	13
1.1.4.3 Korumanın Amacı ve Önemi	15
1.1.4.4 Tarihi Kentlerin Korunmasında Kentsel Peyzaj ve Peyzaj Mimarlığının Önemi.....	15
1.1.4.5 Tarihi Çevrelerde Korunacak Değerler	16
1.1.5 Tarihi Çevrelerin Korunmasına İlişkin Yasal Düzenlemeler	17
1.1.5.1 Dünyada Koruma Anlayışı ve Yasal Düzenlemeler	17
1.1.5.2 Türkiye’de Koruma Anlayışı Ve Yasal Düzenlemeler	23
1.1.6 Tarihi Kent Dokusunda Peyzaj Planlama ve Tasarım İlkeleri.....	27
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR	29
3.MATERYAL ve YÖNTEM	34
3.1 Materyal	34
3.1.2 Araştırma Alanının Doğal Yapısı.....	36
3.1.2.1 Coğrafi Yapı.....	36
3.1.2.2. Jeomorfolojik Yapı.....	37
3.1.2.3 İklim	39
3.1.2.4 Flora-Fauna	40
3.1.3 Sosyo-Ekonomik Kültürel Yapı.....	41
3.1.3.1 Demografik Yapı.....	41
3.1.3.2.Ekonomik Yapı	41
3.1.3.3 Kültürel Yapı ve Turizm	43
3.1.4 Tarihsel Gelişim	47
3.2 Yöntem.....	49
4.BULGULAR	51
4.1 Talas tarihi kent dokusunun özellikleri	51
4.2 Geleneksel Doku	51
4.3 Sokak Dokusu	54
4.4 Tarihi Anıtsal Yapılar ve Sivil Mimarlık Örnekleri.....	58

4.5 Talas Tarihi Yerleşiminin Peyzaj Özellikleri.....	72
4.5.1 Kentsel Alan Kullanımları	72
4.5.2 Açık-yeşil Alan varlığı.....	75
4.5.3 Eski-Yeni Yerleşim Alanları.....	78
4.5.4 Rekreatyonel Olanaklar	82
4.5.5 Kent Girişleri.....	85
4.5.6 Siluet ve Vistalar	87
4.5.7 Kentsel Kimlik	95
4.5.8 Tarihi Dokunun SWOT Analizi	96
5.TARTIŞMA VE SONUÇ.....	99
6.KAYNAKLAR.....	102
ÖZGEÇMİŞ.....	110

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa

Şekil 3.1 Çalışma Alanının Konumu Ve Sınırları.....	35
Şekil 3.2 Topoğrafik Yapı (Çetinkaya, 2002'den görselleştirilmiştir)	37
Şekil 3.3 Kayseri İli Jeomorfoloji Haritası (Kayseri İl Yıllığı, 1973; Çetinkaya, 2002'den görselleştirilerek)	38
Şekil 3.4 Kayseri Deprem Haritası (Deprem Araştırma Dairesi)	39
Şekil 3.5 a,b,c,d,e: Talas'tan İnsan Manzaraları	45
Şekil 3.6 a: Talas Yolu Üzerindeki Selçuklulara Ait Bir Yapı, b:Talası Bir Dilenci	48
Şekil 3.7 Yöntem Şeması	50
Şekil 4.1 Talas İlçesi Geleneksel Konut Dokusu Genel Görünüm	52
Şekil 4.2 a,b,c,d: Talas İlçesi Kapıların Taş İşlemeleri.....	53
Şekil 4.3 a,b: Geleneksel Konut Örneklerinden.....	54
Şekil 4.4 a,b: Talas Tarihi Kent Dokusundan Sokak Örnekleri.....	54
Şekil 4.5 a,b,c: Kiçiköy Mahallesinden Sokak Dokusu Örnekleri.....	55
Şekil 4.6 a,b,c,d,e,f,g,h: Sokak Silüetinin Şekillenmesinde Rol Oynayan Konut Çıkma Ve Kapıları	57
Şekil 4.7 a,b,c: Ali Saip Paşa Sokak Dokusu.....	57
Şekil 4.8 a,b,c: Tablakaya Mahallesinden Sokak Dokusu Örnekleri.....	58
Şekil 4.9 a,b,c,d: Yaman Dede Camii (Eski Panaya Kilisesi)	59
Şekil 4.10 Han Camii	60
Şekil 4.11 a,b: Harman Camii	60
Şekil 4.12 a,b,c,d: Ali Saip Paşa Camii	61
Şekil 4.13 Esmâ Hatun Türbesi.....	61
Şekil 4.14 a,b: Harman Çeşmesi	62
Şekil 4.15 a,b: Ali Saip Paşa Çeşmesi (Meydan Çeşmesi)	63
Şekil 4.16 a,b,c: Salih Ağa Çeşmesi	63
Şekil 4.17 Ali Saip Paşa Hamamı 1880(Talas Belediye Arşivi).....	64
Şekil 4.18 Ali Saip Paşa Hamamı	64
Şekil 4.19 Amerikan Koleji (Talas Belediyesi arşivi)	65
Şekil 4.20 a,b: Amerikan Koleji.....	65
Şekil 4.21 Rüştüye Mektebi (Talas Kütüphanesi)	66
Şekil 4.22 Zincidere Protestan Okulundan Eski Bir Fotoğraf (Talas Belediyesi Arşivi)	66
Şekil 4.23 a,b: Cemil Baba Mezarlığı.....	67
Şekil 4.24 Derevenk Vadisi	67
Şekil 4.25 a,b,c,d: Kürtüncüzade (Yaman Dede) Konağı.....	68
Şekil 4.26 a,b,c,d,e: Okutan Konağı	69
Şekil 4.27 a,b: Ali Saip Paşa Konağı	69
Şekil 4.28 a,b: Yaren Evi (Talas Belediyesi Arşivi)	70
Şekil 4.29 Alaybey Konağı	71
Şekil 4.30 Gömeç Konağı (Akifler Konağı)	71
Şekil 4.31 a,b: Bülbül Hafız Konağı	72
Şekil 4.32 Çalışma Alanı Alan Kullanımları	74
Şekil 4.33 Talas Kiçiköy Mahallesinde Bulunan Bir Park	77
Şekil 4.34 1959 Talas 1/2000 Ölçekli İmar Planı	79

Şekil 4.35 1959 Yılı Plan Perspektif Çalışması Perspektif Çizimi	79
Şekil 4.36 1990 Talas 1/25000 Ölçekli İmar Planı Üzerinde Önceki Plan Uygulamaları (Talas Belediyesi arşivinden görselleştirilmiştir)	80
Şekil 4.37 a,b: Talas Eski Ve Yeni Yerleşim Alanlarının Birlikte Görülebildiği Bir Sokak.....	81
Şekil 4.38 Ali Dağı Eteklerinde Yüksek Katlı Yapılaşmalar	82
Şekil 4.39 Tarihi Doku, Doğal Falezler Ve Hemen Yanı Başında Ortaya Çıkmaya Başlayan Yeni Yerleşim Alanları	82
Şekil 4.40 a,b,c,d,e,f: Kafé Ve Sokaklardan Görünümler.....	83
Şekil 4.41 a,b: Yamaç Paraşüt Alanı.....	84
Şekil 4.42 Nostaljik Gezintilere Olanak Sağlayan Faytonlar.....	84
Şekil 4.43 a,b,c,d: Talas Ali Saip Paşa Sokağında Akşam Görüntüleri.....	85
Şekil 4.44 Kent Girişlerini Gösteren Harita (Talas Belediyesi arşivinden görselleştirilmiştir).....	87
Şekil 4.45 Talas Silüet Ve Vistalarına İlişkin Harita	89
Şekil 4.46 a,b: 4 Nolu Vista Noktasından İlçenin Fotoğrafları.....	90
Şekil 4.47 a,b: 3 Nolu Vista Noktasından Tarihi Dokunun Görünümü (Talas Belediye arşivi)	90
Şekil 4.48 Tarihi Dokuya Ait Silüet Görünüm (2 nolu silüet noktasından)	91
Şekil 4.49 Ali Dağı Silüet Görünümü (2 nolu silüet noktasından)	91
Şekil 4.50 a,b: Dağın Eteklerine Kurulmuş Yapılaşmaya İlişkin Silüet (3 nolu silüet noktasından).....	91
Şekil 4.51 a,b,c: Seyir Diye Adlandırılan 2 Nolu Vista Noktasından Talas Manzarası	92
Şekil 4.52 Harman Meydanı Ve Ali Dağı'nın Görünümü (1 nolu silüet noktasından)	93
Şekil 4.53 Günbatımı Yansımasında 2 Nolu Silüet Noktasından Falezlere Ait Fotoğraf.....	93
Şekil 4.54 Talas İlçesinin 2 Nolu Vista Noktasından Gece Manzarası	94
Şekil 4.55 Ali Dağından Talas'ın Görünümü (1 nolu vista noktasından).....	94
Şekil 4.56 Ali Dağı Mesire Alanından Talas'ın Görünümü (1 nolu vista noktasından)	94

ÇİZELGE LİSTESİ

	<u>Sayfa</u>
Çizelge 1.1 Kent Tanımları.....	7
Çizelge 1.2 Tarihi Çevre Korumada Yer Alan Değerler	11
Çizelge 4.1 Talas İlçesi Tarihi Doku Ve Yakın Çevresinde Yer Alan Parklar.....	76

SİMGELER ve KISALTMALAR LİSTESİ

BM	:	Birleşmiş Milletler
cm	:	Santimetre
daa	:	Dekar
ICOMOS	:	International Council on Monuments and Sites- Uluslar arası Anıtlar ve Sitler Konseyi
KTVKK	:	Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu
m	:	Metre
UNESCO	:	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization- Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu

---

1. GİRİŞ

Sanayi devriminden sonra, artan bir ivme ile gelişme gösteren kentler, günümüzde nüfusun en yoğun olduğu yerleşim birimleri haline gelmiştir. Nüfus yoğunluğunun artışı ile kentsel mekanların kalitesi de önemli ölçüde bozulmaya başlamıştır. Yoğun yapılaşmalar; doğal, kültürel, tarihi ya da arkeolojik değerleri bünyesinde barındıran mekanların bozulma, değişime uğrama ve yok olma tehlikesi altında kalmasına neden olmaktadır.

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de süregelen hızlı nüfus artışı ve kentleşme sürecinde sosyal ilişkiler, toplum kuralları, örf-adetler ve kültürel değerler hızla değişim içerisine girmiştir. Bu zamana kadar çağa ayak uydurma adı altında uygulanan çeşitli projeler, alınan ve uygulanan yanlış kararlar kentsel kimlik algısına, kentin var olan mevcut karakterine zarar vermiş ve vermeye de devam etmektedir.

Gelişmiş ve gelişime açık olan yerleşimler, çeşitli göçler alması nedeniyle de artan talepleri karşılayamaz hale gelmiştir. Bu olumsuzluklara bağlı olarak kentler düzensiz bir gelişim göstermekte ve kentsel kimlik yapısı bozulmaktadır. Kimliği bozulan, karakteristik yapısı kaybolan ve tahrip olan yerlerde yaşanabilirlik algısı azalmaktadır. Korunması ve gelecek nesillere aktarılması gereken doğal ve tarihi güzellikler, yer aldığı çevre ile birlikte bir bütün olarak değerlendirilmelidir.

Son yıllarda Talas ilçesi, hızlı bir gelişim ve değişim süreci içerisine girmiştir. Ancak bu hızlı gelişim ve değişim Talas'ı hızlı bir tahribat süreci ile karşı karşıya bırakmaktadır. Çözüm ise mevcut yapıda değişecek alanları belirleyerek, korunacak veya restore edilecek yapı veya yapıları tespit ederek, ilçede yaşayanların taleplerini göz önüne alarak, uzun vadeli plan ve projeler ortaya koyarak, geleceğe yatırım yapıp, gelecek nesillere iyi bir Talas ilçesi bırakmaya çalışarak mümkün olacaktır.

İlçe çok eski bir yerleşim merkezi olup, tarihi, kültürel ve doğal pek çok değeri bünyesinde barındıran, özgün bir yerleşmedir. Bu yerleşme ile ilgili farklı meslek disiplinleri tarafından yapılan çalışmalar bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Talas ilçesinin tarihi kent dokusunu, yakın çevresi ile birlikte ele alarak ve sahip olduğu tüm kaynak değerlerini bir bütün halinde ortaya koyarak, bütüncül bir yaklaşımla ve Peyzaj Mimarlığı bakış açısı ile değerlendirmektir.

1.1 Kuramsal Temeller

1.1.1 Tarihi Çevre Kavramı

Tarihi çevreler, tarih boyunca o çevrede yaşamış uygarlıkları geçmişten günümüze aktaran somut ve soyut tarihi belgeler niteliğindedir. İnsan ölçüsüne göre düzenlenmiş olan tarihi çevreler, geçmiş zamanda yaşayan insanların nasıl bir çevre içerisinde yaşadığını ortaya koyan açık hava müzeleridir (Ahunbay, 2004). Tarihi çevreler, yaşayan ve değişen, dinamik kent parçalarıdır (Aydm, 1998). Geçmiş uygarlıklardan bugüne ulaşabilen kültür değerlerinin bir kez daha yenilenemeyecek düzeyde duygusal, işlevsel, ekonomik, bilimsel, edebi, efsanevi ve estetik değer taşımaları, onlara "tarihi miras" niteliği kazandırmıştır. Tarihi Miras niteliğindeki öğelerin bir araya gelerek koydukları bütün ise "tarihi çevre" olarak tanımlanmaktadır (Aydemir ve ark., 2004). Tarihi çevreler genellikle kentlerde vurgu noktaları ve düğümleri oluştururlar (Velioglu, 1992).

Tarihi çevre kavramı Avrupa kültürel işbirliği konseyinin "Avrupa Kültürel Mirasının Envanteri" çalışmasında şu şekilde tanımlanmaktadır; "Doğa yada insan eliyle yapılan, bütünlüğü ve artistik, estetik, tarihsel, etnografik, bilimsel, edebi veya efsanevi özellikleriyle korunması ve değerlendirilmesi gereken bir bütünlüktür".

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Tarihi Çevreyi Koruma Müdürlüğü yönetmeliğine göre ise tarihi çevre;" Tescil edilmiş tarihsel ve kentsel sit alanları ile tek yapı olarak tespit edilen kültür varlıkları ve bunların yanı sıra tescil edilmemiş de olsa bozulmamışlıkları ve bütünlükleri açısından korunmaları ve sağlama çalışmalarını uygun görülen yerleşik kent alanlarındaki karakteristik dokulardır" (Anonim, 2018a).

Tarihi çevreler, geçmiş ile bugün arasında köprü görevi gören önemli elemanlardır. Yeni yapılaşmalar oluşturulurken, etrafındaki tarihi çevreler ile birlikte düşünülüp planlanması gerekir. Tarihi çevre kavramı kent kimliği kavramıyla yakından ilişki içerisinde olup, kentsel kimlik algısının bozulmaması için bu faktör göz ardı edilmemelidir. Kentin algılanabilmesi ve tanımlanabilmesi açısından tarihi çevreler büyük önem taşımaktadırlar. Tarihi çevreler kentleri birbirinden ayıran ve insan hafızalarında ortak bir simge oluşturmasını sağlayan değerlerdir. Kent orada yaşayan insanların ortak hafızasıdır (Rossi, 2006).

Taşıdıkları değerlerden dolayı tarihi çevreler kent kimliğine aşağıdaki şekilde etki edebilirler (Karadayı, 2000):

- Kentlerin okunabilirliğini sağlamaları (vurgu ve düğüm noktalarını oluşturmaları),
- Özgün olmaları,
- Kent bölgesini ve kenti sembolize etmeleri,
- Toplumlara tarihlerini hissettirebilmeleri,
- Eski-yeni ilişkisini (uyum yada zıtlığı) ortaya koymaları,
- Taşıdıkları değerler ve biçimler açısından ortak bir dil oluşturmaları,
- Kültürel sürekliliği sağlamaları,
- Anıtsal / duygusal ve kullanım değeri taşımaları,
- Kentlerin kuruluşunda çekirdek noktalarını oluşturmaları.

Kentsel kimliğin “geçmişten-geleceğe” bir süreklilik içinde ele alınması gerekir. Kentsel kimliğin iyi anlaşılabilmesi için tarihi çevrelerin korunması çok önemlidir. Tarihi çevrelerin de ne kadar önemli ve değerli olduğunun anlaşılabilmesi için toplum bilinci oluşturulmalıdır.

Doğal yada kişi tarafından yapılmış veya her ikisinin ortak bir çalışması olan korunacak çeşitli özellikleri bulunan alanlara sit alanları denilir. Sitler çeşitli özelliklerine göre doğal, arkeolojik, tarihi, kırsal, kentsel ve karmaşık olarak ayrılırlar (Ahunbay, 2004).

Birleşmiş Milletler Kültür ve Doğal Mirasın Korunması Sözleşmesinde “tarihsel, estetik, etnolojik veya antropolojik bakımlardan istisnai evrensel değeri olan insan ürünü eserler veya doğa ve insanın ortak eserleri ve arkeolojik siteleri kapsayan alanlar” olarak tanımlanmıştır.

Tarihi çevreler çeşitli ve önem arz eden olayların yaşandığı yerler olabileceği gibi belirli bir zaman da o döneme ait sosyal, kültürel, ekonomik ve sanat anlayışına yönelik mesajlar veren kent parçaları da olabilmektedirler (Özyaba, 2004).

Sönmez, (1987)’e göre tarihi çevreler ölçeğe bağlı olarak üç gruba ayrılmaktadır :

1. Tarihi Çevre: Tarihi, mimari, arkeolojik ve anıtsal olarak değer oluşturan, bir bütünlük gösteren bir yada daha fazla sokaktan oluşmuş dokulardır.
2. Tarihi Kent: Tarihi, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerleri ile bütünlük oluşturan dokuların meydana getirdiği kent yerleşmeleridir.
3. Tarihi Bölge: Tarihi, mimari, arkeolojik ve anıtsal değerler ile bütünlük göstererek birkaç kenti de içerisinde barındıran bölgelerdir (Sönmez, 1987).

İstanbul Tarihi Yarımada, Antalya Kaleiçi, Safranbolu, Venedik San Marco Meydanı, Prag farklı ölçeklerde tarihi çevrelere örnek olarak gösterilebilir (Papageorgiou, 1971).

1.1.1.1 Tarihi Çevrenin Temel Öğeleri

Tarihi çevreler, geçmişle günümüz arasında köprü kuran kültür varlıkları olup, yaşanılan dönemin izlerini taşıdığı için geçmişi tanımaya ve anlamaya yardımcı olur. Örneğin; o döneme ait sosyo-kültürel yapıları, sanat anlayışı, gelenek-görenekleri, dini inançları, ekonomik yaşantıyı, yönetim biçimleri gibi konular hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Tarihi çevreyi oluşturan bileşenlerin özellikleri tarihi çevrenin türüne göre değişmektedir. Anıtların yoğun olarak buldukları yerler genellikle tarihi kent merkezleridir. Bu alanların sınırları bazen antik dönemden ve ya Ortaçağ'dan kalan ve kentin Sanayi Devrimine kadarki gelişimini sınırlayan surlarla belirlenmiştir. Bu tür tarihi yerleşmelere örnek olarak İstanbul Tarihi Yarımada ve Galata kulesi gösterilebilir. Surlar içinde bulunan alanın dar, eğri ve bazı çıkmaz sokakları ile o sokaklar üzerinde bulunan iki üç katlı ahşap binalar tarihi kent dokusunun belgeleri olarak korunmaya değer niteliktedir. Görünüm çeşitliği sunmasına rağmen tarihi çevreler çoğu zaman homojen bir yapı gösterir. Oran-orantı bütüne uygun olmakta beraber bu mekanlarda, zengin bir çeşitlilik gösteren ayrıntı mimarlık gözlemlenir (Ahunbay, 2004).

Tarihi merkezler genellikle kendiliğinden gelişerek büyümüştür ancak bir karmaşıklık gözlenmez. Doğal elamanlar, yaşamsal ihtiyaçlar, ekonomik koşullar ve yapı geleneği gibi özellikler yerleşme dokuları üzerinde etkili olmuştur (Ahunbay, 2004).

Tarihi ögeleri içinde barındıran kentler farklı fiziksel çevrelerden beslendiklerinden dolayı farklı karakteristik yapılara bürünmektedirler. Tarihi kentlerde genel olarak yerleşme dokusu topoğrafya ile bir bütün ve uyum içindedir. Birçok tarihi kente erişilmesi zor, en yüksek noktada yerleşik bir akropol veya kale bulunur. Bu yapılara örnek olarak Afyon, Alanya, Kütahya, Kastamonu, Amasya ve Mardin gösterilebilir. Bazı kentlerde ise kentte yaşayanların en çok değer verdiği ve önem arz eden anıtlar görünümüne egemen olur ve kenti taçlandırır. Edirne kentinin tacı Mimar Sinan'ın "ustalık eserim" dediği başyapıtı Selimiye Camii buna örnek gösterilebilir. Kent için tanımlayıcı bir özellik olan kent silüeti, genel görünümüne hakim bir veya birkaç anıtın çevresinde yöreye uygun çatılar, bacalar, kubbeler ve minareler gibi kendini yineleyen ögelerin bir araya gelmesi sonucu oluşur. 6.yüzyıldan 18.yüzyıla kadar uzanan bin yılı aşkın tarihi geçmişi ile İstanbul Tarihi Yarımada'nın Haliç Silüeti oluşmuştur ve bu silüet son derece etkileyici ve harika bir görünüm sergiler. Tepeler üzerinde bulunan büyük camii ve külliyelerin, doğu tarafında Topkapı Sarayı ve Ayasofya'nın, diğer taraftan irili ufaklı birçok anıtın bir araya gelmesiyle oluşan bu silüet İstanbul'a gelen birçok sanatçı için ilham kaynağı olmuştur (Ahunbay, 2004).

1.1.1.2 Tarihi Çevrenin Önemi ve Özellikleri

Tek başına anıt olarak ifade edilmeyen fakat bir arada tarihi, görsel ve geleneksel değerler taşıyan kasaba ve kentlerin kendilerine has özelliklerini belirleyen tüm ögelerin birlikte değerlendirilmesi, tarihi çevre ile tanımlanmaktadır (Akçura, 1973).

Tarihi çevreler geçmiş dönemdeki sosyal ve ekonomik yaşamı, kültürü, yönetim şekilleri gibi birçok ayrıntıları bizlere gösterir. Tarihi çevreler adeta bir açık hava müzesidir.

Çevresel kullanım ve sosyal denge unsuru açısından tarihi çevreler, süreklilik etkisiyle ve insan ölçeğine uygun mekanlarla birlikte o alanda yaşayan halkın birbirleriyle olan sosyal etkileşimini sağlamlaştıran, insan ve onun çevresiyle olan sosyal etkileşimini sağlayan ve devam ettiren değerler olarak önem taşımaktadır (Zeren, 1981; Özen ve Kadioğulları, 2006).

Tarihi bir kenti ele alarak o yeri incelemek bizlere geçmişteki sanatçıların mimari çözümlerine ve yaratıcılıklarına ilişkin çeşitli ipuçları verir. Tasarlamayı hayal bile edemeyeceğimiz özel yaşam mekanlarının arkasındaki kaynağın gücünü duyumsatır.

İçinde yaşayanlar yok olsa da mekanların ayakta olması bizler ve gelecek nesiller için yaşayan tarih olarak oldukça değerlidir. Bu özgün analizler, hakkında çok az yazılı kaynak bilgisi bulunan yaşam biçimlerinin anlaşılmasına ve düşünce gücüyle betimlendirilmesine katkıda bulunmaktadır (Ahunbay, 2004).

Gün geçtikçe yitip giden, kaybolan doğal ve kültürel miraslar, artık toplumlar için büyük bir önem arz etmektedir. Tarihi çevreler günümüze tahrip olmuş veya onarılmış bir biçimde gelmiştir. Tarihi çevreler bizlerin korumakla yükümlü olduğu yerlerdir. Yanlış planlama ve tasarımlar kentlerin, insanların ve tarihi çevrelerin önemli sorunlarından. Tarihi çevrelerin etrafında yeni inşa edilen veya yenilenen çevrelerdeki olumsuzluklar, dolaylı ya da direkt tarihi çevrelerin mevcut bütünlüğünü bozmaktadır.

1.1.2 Tarihi Çevre ve Kent Olgusu

Kent kavramı tarihin hemen her döneminde değişik anlamlara sahip olan dinamik bir kavram olmuştur. Nitekim mevzuat ve literatürler de her zaman her ülke için sabit ve geçerli sayılabilecek bir kent tanımı yapılamadığı görülmektedir (Karaman, 1998).

Kent kavramı sürekli olarak uygarlık sözcüğüyle eş anlamlı olarak kullanılmıştır. Bu açıdan bakıldığı zaman uygarlığın kentleşme ile geldiğini ve varolduğunu söylemek çokta yanlış olmaz. Nitekim insanlık tarihi boyunca uygarlık, kentlerle her zaman ilişkili bir kavram olarak gelişim göstermiştir. Kentler, hak ve hukuk kurallarınca düzenlenmiş, korunan ortamlarda daha iyi bir gelişme gösteren alanlar olmuştur. Latince köken olarak “civilization” kent anlamına gelen “civitas”tan türemiştir. Arap kültüründe ise yine uygarlık anlamına gelen “medeniyet” kelimesinin kökeni de bir kent adı olan “medine” den gelmektedir (Erten, 1999; Keleş, 1999).

Kentin kavramsal olarak değişimi tarihsel gelişim süreci içerisinde devam etmiş, geçmiş zamanlarda cite, medine, kent ve polis gibi az çok benzer anlamlarda kullanılan kavramların yerini bourg, city, ville ve urban kavramları almıştır. Bunun yanı sıra sosyo-ekonomik gelişmelere bağlı bir şekilde kent kavramının içeriği de önemli değişim ve gelişim göstermiştir (Demirer ve ark., 1999).

Kent; ekonomisi tarım dışı faaliyetlere dayalı, toplumsal ilişkilerin ön planda bulunduğu, doğal ve kültürel öğelerle zaman içerisinde kendine özgü karakterini kazanmış, büyük ölçekli, uzun mesafeli ve zaman aralığında algılanabilen bir mekân

kurgusudur (Güçlü, 1993). Kentler kültür mirasımızdır. Yaşandıkça inşa edilir ve inşa edildikçe sosyalleşir (Zukin, 1994).

Schwab, (1992)'e göre farklı disiplinlere ve farklı bakış açılara göre yapılmış kent tanımları aşağıda Çizelge 1.1'de gösterilmiştir.

Çizelge 1.1 Kent Tanımları

Coğrafik sistemde	Kent, bir mekandır.
Ekolojik sistemde	Kent, belirli bir yaşam ortamında başka canlı türleriyle birlikte yaşanılan alandır.
Tarihsel sistemde	Kentler tarihleri olan ve medeniyetlerin toplandığı yerlerdir.
Fiziksel sistemde	Kentin belirli bir formu ve geometrik ilişkisi vardır.
Sosyal sistemde	Kent, farklı kültürlerden, etnik gruplardan her tür insanın toplanma ve birlikte yaşama alanıdır.
Ekonomik sistemde	Üretim, yatırım ve ticaret ilişkilerinin tümüdür.
Demografik sistemde	Kent, insanların toplandığı ve nüfus kavramının oluştuğu yerdir.
Politik sistemde	Kent, idari, organize ve kontrollü bir yapıdır.
Ulaşım yönünden	Kent, mobil ve dinamikdir. İnsanların bir noktadan başka bir noktaya kesintisiz ulaştığı bir sistem şeklidir.
Sanatsal yönünden	Kent, duygu ve algıdır. Estetik, sanat, anlamsallık, mutluluk tüm bu duygu ve algısal kavramların toplandığı ya da oluştuğu yerdir.
Teknoloji yönünden	Kent, bilimin ve sanatın geliştiği yerdir.

Kent tanımı farklı dallara göre çok çeşitli olsa da bütün olarak baktığımızda, "kent insanlığın eriştiği en yüksek başarıdır" (Wirth, 2002).

Her kentin kendine özgü görsel karakteri ve bir kent kimliği vardır. Kentin oluşumunda fiziksel çevre, sosyo-kültürel yapı, ekonomik yapı ve politik yapı gibi etkenler olumlu ya da olumsuz etki ederek kent kimliğini oluşturur.

Kentlerin kimliklerinin oluşmasının ve kentlilerin kendilerini kentle özdeşirebileceği en etkin ve en belirgin olanı, kentin yaşamsal mekanlarına dördüncü boyutu (zaman boyutunu) veren tarihi çevrelerdir. Tarihi çevreler, uzun tarihi geçmişleri, kültürel, arkeolojik, sosyal ve ekonomik, estetik, fiziksel homojenlikleri dolayısıyla korunması ve değerlendirilmesi gereken kent dokularını ve yapı elemanlarını içinde barındıran alanlardır. Tarihi çevreler, kentin fiziksel ve sosyal yapısı içinde birer "düğüm noktası" konumundadırlar (Önal, 1999; Doratlı ve Önal, 2000).

Batur, (1975)'a göre, insan hem çevrenin içindedir hem de çevrenin değişim ve dönüşümüne neden olan en büyük etkidir. Bu etken insanın çevresi ile dinamik, canlı, diyalektik bir ilişki içinde olmasını sağlamaktadır. Yaşam koşullarından biri olan insanın çevresiyle olan ilişkisi yaşamın sürekliliği için kaçınılmazdır. En genel anlamda doğadaki diğer canlılarda olduğu gibi bir uyum, refleks vb. gibi sistemlere bağlı değildir. Değiştirme, denetleme, düzenleme, analiz etme ve yaratma gibi kültürel bir yönetime bağlıdır.

Şahin ve Güner, (2006) toplumların barınma, beslenme, sağlık gibi ihtiyaçları olduğu kadar tarihi, bilimsel, kültürel, sosyal, politik vb. ihtiyaçlarının da olabileceğini anlatmakta ve kültürel mirası anonim özellikli, kitlesel ve çok yönlü yaşam biçimi olarak tanımlamaktadır. Yaşayan ve yaşatan birikimlerimizden meydana gelen tarihi çevreler insanlarla birlikte değişim geçirerek, insanoğlunun gelişiminin garantisi konumundadır.

Uygarlığın en büyük fiziksel göstergesi kentlerde bulunmaktadır. Kentsel çevre sadece maddi varlığı ile değil, sakladığı anlamlar, simgeleşmiş yapılar ile de süreklilik oluşturmaktadır. Yüzyılların maddi ve manevi birikimini barındıran kentlerde, tarihi mekânlar geçmişin mimari mirasını, fiziksel görüntüsünü, yaşam değerini simge olarak çevreye aktarırlar. Tarihi kentler incelenerek geçmiş uygarlıkların sosyo- ekonomik yapısı, yaşam biçimi ve estetik duyarlılığı hakkında sonuçlar çıkarılabilir (Keleş, 2001).

Tarihi kentler insanda hayranlık uyandıran işçilikleri, planlamaları ve tasarımlarıyla diğer kentlerden farklı bir görünüme sahiptir. Hem biçim, form ve estetik açıdan zenginliklere sahip dokulardır. Tarihi kentler ve tarihi kentleri oluşturan anıtsal yapılar estetik bir değer içerirler. Tarihi kentlerde bulunan her bir yapı sanat eseridir. Tarihi mekanlarda dikkat çeken en önemli özelliklerden biri de sembolik değer taşıyan anıtsal yapılardır. Anıtsal yapıların konutlara göre daha özenli bir işçilikle, daha kaliteli ve daha uzun süre dayanan malzemelerle yapılmış olması onları uzun ömürlü kılmıştır. Dini mekanlar gibi toplumun tümünün kullandığı yapılar daha büyük tasarlanmıştır.

Tarihi kentlerde yapılacak planlamalarda, yaşamın gelişme ve değişme hızı ne olursa olsun çevrenin tarihi ve estetik verilerine saygılı bir çalışma yapılmalıdır. Tarihi

çevreyi acımadan tahrip etmek kent kültüründen yoksun olmanın bir göstergesidir (Keleş, 2001).

1.1.3 Tarihi Kentler

Tarihi kentler ve kentsel alanlar soyut ve somut öğelerden oluşmaktadırlar. Soyut öğeler tarihi değerin özünü oluşturan çeşitli etkinlikler, gelenekler, görenekler, simgesel ve tarihi işlevler, anılar ve kültürel kaynaklardan oluşur. Somut öğeler ise kentin yapısına ek biçimde mimari elemanları, kent içi ve çevresindeki peyzajı, panoromaları, arkeolojik kalıntıları, anıtsal sitleri, silüet ve bakı noktalarını kapsar (Anonim, 2011).

Geçmişin yaşayan kalıntıları olan tarihi kentler ve kentsel alanlar bir toplumun ve onun kültürel kimliğinin evrimini anlatan mekansal oluşumlar olarak ifade edilirler. Büyük bir doğal veya insan yapısı çevrenin parçasıdır ve birbirlerinden ayrılmaları düşünülemez (Anonim, 2011).

Tüm kentler tarihi bir geçmişe sahiptirler. Zaman içerisinde şekillenerek günümüze kadar gelmişlerdir. Fakat kentsel büyüme ve farklılaşmadan ötürü kentsel kimliğini koruyamayan şehirler orijinalliklerinden uzaklaşmıştır. Şehir otoriteleri sorumluluk bilinci ile tarihi fiziksel dokunun korunmasında etkili rol oynamalıdır (Delgadillo, 2003).

Tarihi kentler ve binalar kentsel gelişimin giderek önemsizleştiği bir zamanda bir kentin diğer kentten farklı oluşumuyla hemen ayırt edilebilmektedir. Eski binaları olmayan bir kentin yeterince kimliği de yoktur. Kent kimliği yeni oluşan kentlerin en büyük sorunlarından biridir (Shaukland, 1996).

Tarihi kentler kültürel açıdan yararlı olduğu gibi turizme yaptıkları olumlu katkılar ile ekonomik açıdan da yarar sağlarlar. Bu konu hakkında pek çok çalışma yapılmıştır (Echtner ve Ritchie, 1993; Mansfield, 1992; Bramwell ve Rawding, 1996; Jansson, 2003; Lague-Martinez ve ark., 2005).

Papageorgiou'a göre, bir kentin tarihi kent ya da tarihi yerleşmeler olarak değerlendirilebilmesi için aşağıdaki özellikleri taşıması gereklidir.

- Kendine has ve karakteristik kent yapısı,
- Değerli mimari özellikler,

- Devam eden sosyal yaşam,
- Kültürel, toplumsal, estetik ve ekonomik referanslar,
- Güçlü yer ve bağlam duygusu,

Günümüz kentleri son yıllarda hızlı gelişim ve değişim sürecine girmişlerdir. Koruma imar planları göz ardı edilmiş ve bunun sonucunda da tarihi kentlerde kültürel dokuda onarılamayan hasarlar meydana gelmiştir. Günlük yaşamın parçası olan tarihi veya geleneksel alanların, korunmaları ve modern toplumla bütünleşmeleri gerekir. İmar ve kent planlama hareketlerinin belli başlı unsurunu oluşturur. Ülkemiz gerek tarihi gerekse doğal güzellikler bakımından çok önemli bir yerdedir. Ülkenin dört bir tarafında eşsiz güzelliklerde bizleri hayran bırakan ve günümüze ışık tutan birçok tarihi kent bulunmaktadır.

1.1.4 Tarihi Çevre Koruma

Korumanın sözlükteki karşılığı, bir şeyi veya bir kimseyi dış etmenlere karşı garanti altına almak olarak ifade edilmiştir. Keleş, (1981)'e göre koruma terimi "kentlerin belirli kısımlarında bulunan çağ bilimsel ve yapıtasarcılık değerleri yüksek yapılarla, doğal harikaların ve anıtların günümüzde kentte yaşayanlar gibi gelecek nesillerin de faydalanabilmesi için her türlü tahrip edici, yıkıcı ve zararlı hareket karşısında güvence altına alınması" şeklindedir.

Koruma kavramıyla ilgili bazı tanımlar aşağıda verilmiştir.

Püsküllüoğlu, (1997)'e göre, "kişiyi ya da bir şeyi tehlikeden, güç bir durumdan ya da dış etkilerden uzak tutmak, her türlü tehlikeden, etkilerden esirgemek ya da onu her durumda desteklemek, tehlikeli ve zararlı durumları önlemek olarak tanımlamıştır".

Hasol, (2014) mimarlık sözlüğünde korumayı, "sanat eseri veya tarihi değer kaybı taşıyan kent parçalarının ya da yapıların yaşamlarını devam ettirebilmeleri için lazım olan çeşitli önlemleri almak" olarak tanımlamaktadır.

Sözer, (1978) ise, koruma kavramını "estetik, sosyal, ekonomik, turistik yönden değeri olan tarihi ve doğal varlıkların zamanın koşullarına göre modern planlama yöntemleri ile ele alınıp, kamunun faydasına yönlendirilmesi olduğunu, bu tutumun

ülkesel boyuttan yöresel boyutlara doğru ulaşma ve gelişme göstermesi gerektiğini” ifade etmiştir.

Middleton, (1978)’e göre koruma, “Koruma bölgelerinde (protected area) “conservation” işlemleri, bütüncül yapının ana karakterinin korunmasıdır. Ana karakteri oluşturan özellikler ise bütünün elemanları arasındaki bağlantıyı, konumu, yükseklik, renk ve malzeme-materyal kullanımı, kütle, doğal çevre ve bitki örtüsü” şeklindedir. Korumanın ağırlık taşıyan bir boyutu da geleneksel ve kültürel değerlerdir. Koruma terimi ile kentsel gelişmeyi yavaşlatmak veya gelişmeyi belirli bir amaca ve yaratıcılığa yönlendirmek anlatılmaktadır. “Koruma” bazı uygulamaları kapsamaktadır. Belirtilen bu uygulamalar;

- Açık alanların, meydan ve sokak dokularının özelliklerini korumak ve diğer bölgelerle olan doğal ve işlevsel bağlantısını korumak
- Yaşantısını tamamlamış ancak tarihi doku özelliğini korumuş yapıların ölçek ve öğelerini, çevreye uygun bir şekilde yenilemek, yeni yapılanma sonucu çevresine daha uyumlu mimari şekiller ortaya koymak (Çelik 2004).

Arslan, (1990)’a göre tarihi çevre korumada dört farklı değer göz önünde bulundurulmalıdır. Çizelge 1.2’de verilmiştir (Arslan, 1990).

Çizelge 1.2 Tarihi Çevre Korumada Yer Alan Değerler

Kültürel değerler	Tarihsel değer, belgesel değer, simgesel değer, sanat değeri.
Morfolojik değerler	Özgünlük değeri, teklik değeri, nadirlik değeri, homojenlik değeri, denge değeri.
Duygusal değerler	İzlenim değeri, hatıra değeri.
Kullanım değeri	Maddesel değer, işlevsel değer, onarılabilmek potansiyeli.

Tapan, (2007)’e göre ise koruma kavramı; kültür ve doğal etmenlerin gelecek kuşaklara ulaştırabilmek için her türlü ekonomik, fiziksel (teknik), sosyal, bilimsel çabayı gösterme işlemidir.

Koruma, tehlikede olan ve korunmasına çalışılan kültürel değerlerin toplumca bilinmesi, algılanması ile koruma önceliklerinden haberdar ve uyanık olmak, bu uyanıklığı yaymak belirtisidir (Yazgan ve Erdoğan, 1992).

Asatekin, (2004) korumayı, farklı yöntemlerdeki ve her ölçekteki tüm müdahale türlerini içerisinde barındıran bir şemsiye sözcük olarak ifade etmektedir.

Önceleri bireysel çaba ve girişimlerle kısıtlı kalan koruma algısındaki gelişim; giderek her ülke ve her millet için ulusal ve uluslararası sorumluluğa ulaşan bir duruma gelmiştir (Özden, 2006).

Sadece var olan değeri ve belgeleri gelecek nesillere aktarmak için değil aynı zamanda yeni mimarinin oluşabilmesi için kaynak olması bakımından koruma büyük önem arz etmektedir. Kültürel sürekliliğin ön şartı budur (Madran, 1994).

1.1.4.1 Kentsel Koruma Kavramı

Koruma kavramı kentsel anlamda ilk kez 1931 tarihinde Atina Tüzüğü'nde (The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments) tarihi çevre ve ortak miras konularıyla ilgili ortaya koyulmuştur (ICOMOS, 1931).

Yılmaz, (2000)'e göre kentsel koruma; toplumun geçmiş dönemdeki ekonomik, sosyal ve kültürel değerlerini yansıtan fiziki oluşumun, günümüz zamanı koşullarında yok olmasını önlemek ve sit alanlarının gelişen ve büyüyen kentle işlevsel olarak bütünleşmesini sağlamak, tarihi kentleri bir müze kent olarak bırakmayıp onları günümüz zamanının gerekleri ile kaynaştırmaktır (Özdemir, 2007).

Özyaba, (1999)'a göre II. Dünya Savaşı'ndan sonra hızlı bir gelişim gösteren Kentsel Koruma/Yenileme çabaları, bu alandaki tekniklerin daha da ayrıntılandırılmasını sağlamıştır. Ancak "kent yenileme" ve "kentsel iyileştirme (sihhileştirme)" terimleri, ülkelerarası dil farklılıklarından dolayı birbirinden farklı anlamlar içermektedir (Ceylan, 2013).

Kentsel korumanın amacı, kültürel miras niteliğinde olan ulusal ya da yöresel kentsel çevrelerin desteklenmesi, yeni yapılaşma ile oluşan çevresel planlama, ölçek, tasarım öğelerinin eski dokuyu tamamlayıcı özellikte olmasını sağlamaya çalışmaktır. Bunun dışında kentsel koruma özelliği ve karakteri gereği, tarihi değer taşıyan bir yer, bir yapı ya da yapısal elemanların fiziksel karakterinin, peyzajlarının, çevrelerinin ve buldukları ortamlarının korunmasını da amaç haline getirmiştir (Yazgan ve Erdoğan, 1992).

İnsan ve Çevre Konferansı'nda (United Nations Conference on the Human Environment, 1972), sağlıklı ve düzenli bir çevrede yaşamak bir insanın hakkı olduğu vurgulanmaktadır. Geçmiş dönemlerden gelen tarihi ve kültürel değerleri korumak, sağlıklı ve düzenli bir çevre oluşturmakla aynı anlamı ifade etmektedir. Bu konferansta tarihi çevrelerin korunabilmeleri için düzenli bir çevrenin oluşturulması gerekli olduğu belirtilmiştir (UNEP, 1972).

Bir başka toplantı olan Europa Nostra toplantısında; Tarihi çevre, vatandaşların, ekonominin, toplulukların, çevrenin ve genel olarak toplumun ihtiyaçlarını bağdaştırmak için en etkili araçtır şeklinde tanımlanmıştır. Aynı toplantı da tarihi çevrenin korunmasının çok önemli olduğundan bahsedilmiştir (Europa Nostra, 2009).

Kentsel koruma kentsel planlama ile birlikte düşünülmesi gereken bir kavramdır. Kentsel koruma da, yapıların ayrı ayrı korunması şeklinde değil de mimariyi bir bütün şeklinde ele alıp kentsel yerleşimi tek bir şekilde olarak görmek gerekmektedir.

Özden, (2000)'e göre özellikle dönüşüm içerisindeki tarihi kent çevrelerinin "Koruma" ve "Kentsel Yenileme" gibi sürekliliğini sağlayan modellerdir.

1.1.4.2 Tarihi Çevreyi Korumanın Nedenleri

Kültürel miras 21.yüzyılın sonlarına doğru anlam kazanmış ve gelecek kuşaklar için daha değerli bir kavram olmuştur. Tarihi çevreler, taşınmaz kültür varlıklarının oluşturduğu kültürel miraslar ile doludur.

Tarihi çevreyi korumanın en önemli nedeni, "tarihi belge" özelliği taşımasıdır. Tarihi belge niteliği taşıyan tarihi çevreler, bizlere geçmiş yaşama dair somut bilgiler vererek fikir sahibi olmamızı sağlarlar. Geçmişte insanlar yaşadıkları mekanlara sosyal ve ekonomik yapılarını yansıtan şekilde mimari dokunuşlar yapmışlardır. Bu hem geleneksel hem de özgün yapılar bizlere dönemin mimarisi, sosyal yaşamı, kültürü gibi kavramlar hakkında ipucu vermekle beraber aynı zamanda gelecek için de ilham verirler.

Tarihi çevrelerin günümüzde de kullanılması ve gelecek kuşaklara aktarılması sürekliliğinin göstergesidir. Tarihi çevreler mevcut bir kullanıma hizmet vererek korunmaları halinde süreklilik değeri yerine getirilmiş olacaktır. Tarihi çevrelerin

süreklilik değeri dışında tarihi değeri, estetik değeri, ekonomik değeri, teknik özelliği ve özgünlük değeri gibi birçok önemli değeri vardır. Bu değerlerin korunması gerekmektedir.

Tunçer ve ark., (2012) çalışmasında bir yapının kültür varlığı niteliği taşıması için bazı değerlere sahip olması gerektiğini söylemiş, bu değerlerin somut özellikli elle tutulabilir, gözle görülebilir olabileceği gibi soyut kavramlarla anlatılabileceğini ve duygu ve düşünceler sonucunda da oluşabileceğini ifade etmiştir. Tunçer tarihi eserlerin taşıyabileceği değerleri, tarihsel değer, mitolojik değer, geleneksel değer, çevresel değer, mimari değer, teknik değer, enderlik değeri, özgünlük değeri, teklik/benzersizlik değeri, ekonomik değer, işlevsel değer, süreklilik değeri, anı değeri, kimlik değeri, eğitim değeri ve belge değeri olarak sınıflamıştır.

Bu anlamda Kültürel Mirasın Toplumsal Değeri Hakkında Avrupa Konseyi Bildirgesi (Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural heritage for Society) kültürün en kapsamlı tanımını ortaya koymuştur (CoE, 2005). Bildirgede kültürel miras insanların değer ve inançlarını, bilgi ve birikimlerini, gelenek ve göreneklerini yansıtarak ifade eden, insanların mülkiyetten bağımsız olarak tanımlayabileceği geçmişten miras etkileşiminin sonucunda ortaya çıkan tüm çevresel unsurları kapsamaktadır.

Kültürel miras, yaşam kültürünün zenginliğinin ve geçmiste varılan teknik düzeyin belgesidir (Madran ve Özgönül, 2005).

Tarihi çevreleri koruma aşamaları ise şöyle özetlenebilir:

- Korunacak kültür ve doğa varlıklarının tam olarak saptanması,
- Çevre ile ilgili analizlerin yapılması,
- Röleve ve tipoloji çalışmaları,
- Sağlıklaştırma, onarım, yenileme, temizleme işlemlerinin yapılması,
- Tarihi çevreleri yıpratıcı, kirleten işlevlerden arındırarak, kültürel işlevler gibi yeniden kullanım alternatiflerinin geliştirilmesi,
- Tarihi çevrede yeni yapılaşmanın çevresiyle uyumlu olarak ele alınması (Ahunbay, 2004).

1.1.4.3 Korumanın Amacı ve Önemi

Tarihi çevre korumanın amacı kültür mirasını günümüz yaşantısıyla bütünleştirerek tarihi yerleşmeyi yok olmaktan kurtarmaktır. Kentsel yenileme kavramı ise zamanla farklı nedenlerden dolayı içinde eskimiş, yıpranmış ya da terk edilmiş kentsel dokunun, mevcut sosyo-ekonomik ve fiziksel koşullar göz önünde bulundurularak değiştirilmesi, dönüştürülmesi, ıslah edilmesi ve yeniden canlandırarak kente kazandırılmasıdır (Çavdar ve Sayan, 2003).

Tarihi çevrelerin korunmasının amacını Eruzun, (1987) üç madde de özetlemiştir.

1.Tarihi mirasın gelecek kuşaklara iletilmesi

Tarihi kentlerde planlama, bakım ve onarım çalışmalarında öncelik kültür mirasımızı minimum hasarla gelecek nesillere iletmek,

2.Kültür sürekliliğinin sağlanması

Kültürel birikimler toplumların gelişmesinde en önemli faktörlerden biridir. Tarihi süreç içerisinde toplumlar kültürel miraslarına sahip çıkarak gelişme göstermişlerdir. Geçmiş ile günümüz arasındaki köprünün sağlam olabilmesi tarihi değerlerin korunmasıyla ilgilidir. Kültürel süreklilik sağlandığı zaman çağdaş ve kültürel bir ortam hazırlanmış olacak böylelikle koruma için yeni aşamalar kat edilecektir.

3.Çağdaş insana tarih ile birlikte yeni yaşam olanakları sağlanması.

Günümüz devrinde insanların her geçen gün yeni ihtiyaçları ve yeni istekleri oluşmaktadır. Diğer bir yandan da teknoloji gittikçe gelişmektedir. Bu ihtiyaç ve istekler teknolojinin imkanları ile karşılanmaya çalışılmaktadır. Kentsel doku bakım ve onarımlarla çağdaş yaşama uygun hale getirilebilir. Toplumların tarihi kültür miraslarına sahip çıkmaları konusunda bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Küçük yaşlardan itibaren tarihi kültürü koruma bilinci aşılmalı ve radyo, televizyon, gazete, kitap gibi iletişim araçları ile desteklenerek halkın bilinçlenmesine katkıda bulunulmalıdır.

1.1.4.4 Tarihi Kentlerin Korunmasında Kentsel Peyzaj ve Peyzaj Mimarlığının Önemi

Türkiye’de kentleşmenin hızlı bir şekilde meydana gelmesi özellikle de büyük kentlerde tarihi değerlerin ciddi manada zarar görerek yok olmalarına zemin

hazırlamıştır. Kültürel mirasın tahrip olmadan nasıl korunabilmesi gerektiği sorunu giderek ülkelerin güncel sorunu haline gelmiştir. Ülkelere göre değişkenlik gösteren sosyo-kültürel ve ekonomik yapı, tarihi çevrelerin korunması için farklı önem taşımaktadır. Yani tarihi çevreyi korumanın önemi ülkeden ülkeye göre değişmektedir.

Kentsel Peyzaj, peyzajın kentteki kompozisyonudur. Kentsel bütünde yapıların tek tek değil bir bütün olarak birbirleriyle ve kentsel yapılanmamış mekânlarla olan ilişkisidir veya yapıların, biçimsel olmayan bir kaygı ile kentte sokak ve mekân çevresinde sergilenmesidir (Karaman, 1995).

Kent bütünü veya bazı bölgelerindeki mekanlarda peyzaj mimarlığının tasarım kolunu oluşturan kentsel peyzaj tasarımı; çalışma alanının büyüklüğüne göre 1/1000 ölçek ile 1/100 ölçek arasında çalışmaktadır. 1/100 ölçekten de 1/1'e hatta daha alt ölçeklere kadar uzanabilen detay çözümleri ve obje tasarımı da çalışma içerisinde yer alır. Tasarımda, mekânın insan ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde, yaşam kalitesinin artırılması ve bu yönde canlı ve cansız materyallerin kombinasyonu söz konusudur (Kaplan ve Küçükerbaş, 2000).

Korumacı yaklaşımlarda amaç ne olursa olsun temel sorun; gelişmeler doğrultusundaki değişim ve korumanın nasıl bütünleşeceği. Tarihi dokuya sahip olan bir yapının tek başına güçlü bir anlamı yoktur. Ancak bulunduğu yerdeki çevresiyle birlikte değerlendirildiğinde de daha güçlü ve etkili bir anlam ifade eder. Tarihi çevre yapısı, sokağı, bahçesi, döşemeleri ve donatı elemanlarıyla bir ahenk içerisinde. Bu nedenle de tarihi çevre içerisindeki farklı kültür öğelerini birbirinden ayırmadan, her kentte kent kimliğine uygun bir biçimde, bölgesel, kültürel ve mimari özellikleri de göz ardı etmeksizin ortaya konulmalıdır. Bu pencereden bakıldığı zaman ortak kullanım mekanlarını yapı ve çevresiyle birlikte ele alan bir koruma planı tasarlanmalıdır. Bu koruma planlamasında yerini alan disiplinlerden biri de Peyzaj Mimarlığıdır (Bekişoğlu, 2002).

1.1.4.5 Tarihi Çevrelerde Korunacak Değerler

Eski zamanlardan günümüze kadar ulaşabilen dini yapılar, mezar anıtlar ya da işlevsel binalar günümüzde korunmaya değer görülmektedir. Bütünü ile işlevsel amaca hizmet eden, anıtsal görünümünden uzak günlük hayata ait yapılar da belirli bir

zaman geçtikten sonra toplumsal tarihe ait bir eser olarak değer kazanmakta ve koruma kapsamına alınmakta ya da teknolojinin geçirdiği belli aşamalara ait yapılar da teknoloji tarihi açısından önem taşıdıkları için korunmaktadır (Ahunbay, 2004).

UNESCO tarafından 1976 yılında Venedik Tüzüğü'nün genişletilmiş anıt kavramı daha farklı bir terminoloji içinde harmanlanarak kültürel geleneklerle alakalı tüm maddi varlıkları kapsamak üzere "kültürel varlık" terimi ortaya konulmuştur (UNESCO, 1976).

2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 3. Maddesine göre kültür varlığı; "tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yasama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yeraltında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır" şeklinde tanımlanmaktadır.

Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları taşıdıkları çeşitli değerlerden dolayı korunurlar. Kültür varlıkları, geçmiş dönemlerden bu yana gelen toplumların yaşantılarıyla ilgili sosyal, ekonomik, kültürel, teknik ve bilimsel yapılarını yansıtırken, aynı zamanda toplumsal bilincin oluşmasına katkı sağlamaktadır. Bunun yanı sıra kültür mirasının, turizm yönünden çekim merkezi olması, kültürel eğitim açısından önemli unsur olması nedenleriyle de korunması gereklidir (Şahin, 2004).

Korunması gerekli kültür ve tabiat varlıkları taşıdıkları değerler ya da nitelikleri açısından ele alınacak olursa, çeşitli kaynaklarda yer aldığı biçimiyle üç ayrı değer başlığı altında değerlendirilebilir;

Yapının Taşıdığı Belge Değerleri: tarihsel, arkeolojik, izlenim, estetik ve sanatsal değerlerden meydana gelmektedir.

Duygusal Değerler: anı ve simgesel değer (hayranlık)'den oluşmaktadır.

Mimari Çevreye Katkı Sağlayan Değerler: özgünlük, ender, homojenik, ekonomik ve kullanım değerlerini kapsamaktadır (Aktaş, 2015).

1.1.5 Tarihi Çevrelerin Korunmasına İlişkin Yasal Düzenlemeler

1.1.5.1 Dünyada Koruma Anlayışı ve Yasal Düzenlemeler

Geçmiş yıllardan bugüne kadar gelen kültür varlıklarının geleceğe aktarılması için korunmasının gerekli olduğu düşüncesi tüm ülkelerin üzerinde konuşup tartıştığı bir

konudur. Özellikle 20. yüzyılda çağdaş koruma anlayışının temelleri atılmış tarihi çevrelerin önemi ve korunması gerektiğinin bilincine varılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sonrasında koruma anlayışı özellikle Avrupa'da yayılmış ve hızlanmıştır. Bu konuda uluslararası çalışmalar ve görüşmeler düzenlenmiş bunun sonucunda da çeşitli kararlar ve belgeler ortaya sunulmuştur.

Koruma anlayışı neredeyse tüm toplumlarda aynı sebeplere dayanmaktadır. Çevreler ve yapıların sahip olduğu bu özellikler şu şekilde toplanabilir;

- Morfolojik değerler
- Duygusal değerler
- İşlevsel değerler
- Kullanımsal değerler (Doğrusöz, 1994).

Avrupa Konseyi tarafından 1975 yılında Avrupa Mimari Miras yılı sebebiyle düzenlenen kongre sonunda yayınlanan Amsterdam Deklarasyonu ile "bütünleşmiş koruma" olgusu üzerinde durulmuştur. Bütünleşmiş korumanın genel ilkelerinin belirlenmesi için deklarasyon ile şu ana noktalar ele alınmıştır (Göksu, 1993):

- Mimari mirası ve kültürel değerleri korumak ve koruma bilincini geçmiş ve gelecek için yaratmaktır.
- Mimari miras sadece üstün özellikli tek yapıları ve çevrelerini değil tarihsel ve kültürel niteliği olan tüm kentsel ve kırsal alanları içerir.
- Mimari mirasın tüm Avrupa halklarının ortak varlığı olması nedeniyle bu haklar ihmal, kasıtlı yıkım, düzensiz yeni yapılaşma ve aşırı trafik gibi tehlikelere karşı onları korumak için ortak bir sorumluluğa sahiptir.
- Mimari koruma tek başına bir çalışma olarak ele alınmamalı, kent ve ülke planlamanın temel amacı olarak belirlenmelidir.
- Mimari mirasın korunmasında yerel yönetimler daha titiz bir sorumluluk almalıdır.

- Sağlıklaştırılma alışmaları yapılırken eski doku üzerinde önemli değişiklikler yapılmamalı ve toplumun bütün kesimleri onarımın sağlayacağı yararları paylaşmalıdır.
- Gerekli yasal ve yönetsel olanaklar güçlendirilerek etkin hale getirilmelidir.
- Yapıların onarımı ve evre değerlerinin korunması için gerekli maddi yardım olanakları yaratılarak mülk sahiplerine aktarılmalıdır.
- Mimari mirasın korunmasında halkın özellikle gençlerin bilinçlendirilmesi sağlanmalıdır.
- Geleceğin mimari mirası olan bugünün yeni yapıları, nitelikli ve modern mimari özelliklerini yansıtır özellikte olmalıdır.

-1931 Carta Del Restauro Bildirgesi

Atina'da 1931 yılında düzenlenen konferansta temel konu tarihi anıtların korunması olarak belirlenmiştir. Bu konferans uluslararası ilk konferans olması ve daha sonra düzenlenecek olan konferanslara öncülük etmesi sebebiyle önem teşkil etmektedir. Evrensel seviyede koruma olgusunda ele alınması gereken kriterleri açıklayan bir belgedir.

-1964 Venedik Tüzüğü

Venedik'te 25-31 Mayıs 1964 tarihleri arasında toplanan II. Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi "Venedik Tüzüğü" adı verilen tüzükte eski yapıların korunması ve onarılması konuları üzerinde durulmuş ve uluslararası bir karara bağlanmıştır. Tüzükte; korumanın sürekli liğinin sağlanması, anıtların toplumsal amaçlar doğrultusunda kullanılıp modern yaşam içinde değerlendirilmesi gerektiği, onarım çalışmalarında modern teknolojidenden yararlanma, evre düzenleme, arkeolojik sit alanlarında yapılacak onarım konularında açıklamalar getirilmiştir (Palalı, 1992).

-1975 Avrupa Mimari Miras Tüzüğü (Amsterdam Bildirgesi)

Avrupa Konseyi tarafından 1975'in Avrupa Mimari Miras Yılı olarak ilan edilmesi sonucunda çeşitli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Avrupa Mimari Miras Tüzüğü hazırlanmış ve 26 Eylül 1975'de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından

kabul edilerek yürürlüğe girmiştir. Avrupa’da tüm ülkelerin temsilcilerinin katılımıyla gerçekleşen bu kongrede yeni yaklaşımlara yer verilmiş ve Avrupa’nın mimarisinin tüm ulusların ortak mirası olduğu ve bu mirasın tüm Avrupa devletlerinin birlikte çalışarak korunması gerektiği vurgulanmıştır. Bu tüzük aynı zamanda Amsterdam Bildirgesi olarak da bilinmektedir.

-1976 Nairobi Bildirgesi (Tarihi veya Geleneksel Alanların Korunması ve Çağdaş Yaşamdaki Rollerini Konusunda Tavsiye Kararı)

Nairobi’de 1976 yılında gerçekleştirilen Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Organizasyonu Genel Kurulu’nun aldığı karar sonucunda tarihi yapıların geçmişin izlerini taşıyan birer somut örnek olduğu, kentsel anlamda büyük ölçekli korunması gerektiği, sosyo-kültürel yapı olarak çağdaş yaşantıya katılmaları gerektiği gibi konular dile getirilmiştir. Tarihi yapıların nasıl olması gerektiği konusunda birçok başlıklara değinilmiş, bireysel ve kamu kuruluşlarının ortak değerler olarak tarihi çevrelere karşı sorumluluklarının olduğunu ve gerekli durumlarda ilgili kurumların yaptırımlar uygulayabilmesi gerektiğine değinmiştir.

-1985 Granada Sözleşmesi

3 Ekim 1985’de Avrupa Konseyi üye devletler tarafından Granada’da kabul edilen sözleşme, Avrupa’da gerekli mimari mirasın korunması ve koruma kavramının daha geniş kitlelere ulaşması için konunun yasal boyutunu ve politikalarının belirlendiği bir sözleşmedir.

-1987 Washington Tüzüğü (Tarihi Kentlerin ve Kentsel Alanların Korunması Tüzüğü)

Washington’da Ekim 1987 de yapılan ICOMOS Genel Kurulunda kabul edilen bu tüzük, küçük ya da büyük tarihi kentsel alanlarla bağlantılıdır ve doğal alanlarla insan yapısı çevreyi de kapsamaktadır. Bu tarihi alanlar geleneksel kent kültürüne ait izler de taşımaktadırlar. Bu tüzükte tarihi kentlerin ve bölgelerin nasıl korunması gerektiğiyle alakalı ilkeler, amaçlar ve yöntemler belirlenmiştir.

İlkeler ve hedefler bölümünde ilk madde *“Etkili olabilmek için, tarihi kentlerin ve diğer tarihi kentsel alanların korunması tutarlı ekonomik ve sosyal gelişme politikalarının ve her düzeydeki kent ve bölge planlamanın ayrılmaz bir parçası*

olmalıdır” şeklindedir. Yine aynı bölümde 2. Madde yeni yapılaşma ile ilgili bizlere bilgi vermektedir. Bu madde, korunması istenen nitelikler kentin veya kentsel alanın tarihi karakteri ile bu karakteri oluşturan maddi ve tinsel bileşenlerdir şeklindedir. Özellikle;

- Parsel ve sokakların tanımladığı kent dokuları,
- Binalarla yeşil ve açık alanlar arasındaki bağlantılar,
- Binaların ölçek, boyut, üslup, yapım tekniği, kullanılan malzemeler, renk ve bezemeler ile tanımlanan biçimleri, iç ve dış görünüşleri,
- Kent veya kentsel alanın doğal ve insan yapısı çevresi ile arasındaki ilişki,
- Kent veya kentsel alanın zaman içinde yüklendiği değişik işlevler.

“Bu özellikleri tehdit eden etkenler tarihi kent veya kentsel alanın özgünlüğünü zedeleyebilir” ifadesine yer vererek tarihi çevre korumada ne kadar hassas olunması gerektiği vurgusu yapılmıştır (ICOMOS, 1987).

-1994 Nara Özgünlük Belgesi

Nara özgünlük konferansı 45 katılımcının katılımıyla 1-6 Kasım 1994 tarihinde Japonya'nın Nara şehrinde gerçekleştirilmiştir. Japon hükümeti Dış İşleri Dairesi ve Nara Valiliği'nin daveti üzerine konferans UNESCO, ICCROM ve ICOMOS'un işbirliğiyle düzenlemiştir. Bu belgede kültürel ve miras çeşitliliği, evrensel ve özgünlük değerleri koruma yaklaşımları ile birlikte değerlendirilmektedir (ICOMOS, 1994).

-1999 ICOMOS Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü

Meksika'da Ekim 1999'da yapılan ICOMOS'un 12. Genel Kurulunda kabul edilen Geleneksel Mimari Miras tüzüğü geleneksel mimarinin tanımını kapsamlı bir şekilde yapan, koruma ve uygulama ilkelerini içerisinde bulunduran bir tüzüktür.

Globalleşen dünyada sosyo-ekonomik değişim, iç denge ve bütüncülleşme gibi konularda ciddi anlamda sorun yaşayan geleneksel yapılar zor durumdadırlar. Bunun sonucu olarak bu tüzükte geleneksel mimari mirasın bakımı ve korunması için Venedik tüzüğüne ek olarak ilkeler belirlenmiştir. Genel ilkeler, koruma ilkeleri ve

uygulama ilkeleri olarak ana başlıklar halinde detaylı incelenmiştir (ICOMOS, 1999).

-2011 Tarihi Kent ve Kentsel Alanların Korunması ve Yönetimi için Valetta İlkeleri

17. ICOMOS Genel Kurulu tarafından 28 Kasım 2011 tarihinde Valletta'da düzenlenen sempozyumla kabul edilen bu ilkelere, tarihi kentler ve kentsel alanların korunmasıyla ilgili tanımlarda ve yöntemlerdeki belirgin evrim dikkate alınarak, misyonlar, eğilimler ve gerekli araçlar yeniden tarif edilmiştir.

Bu dökümanın asıl amacı tarihi ve kentsel alanlarda yapılacak her türlü müdahaleye karşı uygulanabilir çeşitli ilkeler ve stratejiler belirlemektir. Bu ilke ve stratejiler hem tarihi kentlerin hem de onların çevresini korumak, günümüz sosyo-kültürel ve ekonomik yaşantıyla bütünleşmelerine yöneliktir. Yapılacak olan müdahaleler hem o alanın kültürel mirasına hem de yaşayan insanların yaşam kalitelerine saygı göstermek durumunda olmalıdır.

Tarihi kentler, kentsel alanlar ve çevrelerinin korunmasına yönelik olan bu belge dört kısımdan oluşmaktadır:

1. Tanımlar,
2. Değişimin yönleri (zorluklar)
3. Müdahale ölçütleri,
4. Öneriler ve stratejiler, (ICOMOS, 2011).

-2014 İnsani Değer Olarak Miras ve Peyzaj Hakkında Floransa Bildirgesi

18. ICOMOS genel kurulunda 94 ülkeden 1.650'nin üzerinde delegenin katılımıyla 9-15 Kasım 2014 tarihlerinde Floransa'da gerçekleşen toplantı sonrası yayınlanan bildirgedir. Bu bildirme ICOMOS'un amaçlarını ve UNESCO ile Dünya Miras Alanları ile ilgili somut ve somut olmayan değerleri araştırmaya yönelik işbirliğini hedeflemektedir.

2014 Floransa bildirgesinde ICOMOS ve UNESCO birlikte yaptığı kültürel mirası koruma yaklaşımları ve etik kuralları üzerinde durulmuştur. Kültürel çeşitliliğin miras ve peyzaj değerleri vasıtasıyla ifade edildiği bu bildirmede turizm ve

yorumlama yoluyla toplulukların kimliklerinin paylaşılması, kültürel habitat olarak peyzaj, geleneksel bilgi yoluyla sürdürülebilirlik, toplum odaklı koruma ve yereli güçlendirme, koruma uygulamaları için gelişen araçlar olmak üzere beş ana kısımdan oluşmaktadır (ICOMOS, 2014).

1.1.5.2 Türkiye’de Koruma Anlayışı Ve Yasal Düzenlemeler

-Cumhuriyet Öncesi Dönem (Osmanlı Dönemi)

Türkiye’de koruma düşüncesi kavramının tarihi ve gelişimi, Avrupa ülkelerinde olduğu gibi köklü ve bilinçli değildir. Osmanlı İmparatorluğunda kültür varlıklarının korunmasına ilişkin duyarlılık gösterilmemiştir. Osmanlı İmparatorluğu döneminde, İslam öncesi Anadolu uygarlıklarına ait kültür varlıklarını korumak ve yaşatmak adına herhangi bir çalışma yapılmamıştır (Ter, 2002).

Osmanlı İmparatorluğun’da 19.yy’ın ikinci yarısına kadar kültür varlıklarını korumak adına etkin bir gayret gösterilmemiştir. Korumaya ilişkin yaklaşımlar ilk kez 1839-1871 yılları arasında Tanzimat Fermanı ve devam eden sürece dayanmaktadır (Gülersoy, 2006). Koruma olgusunun batıda bulunan aydınların etkisi ile başladığı öngörülmektedir.

Eski eserler Osmanlı zamanında fıkıh hükümlerine bağlı olarak ‘malik ve sahipleri olmayan taşınabilir eşyalar’ şeklinde tanımlanmış ve uzunca bir zaman eski eserler taşınabilir eşya olarak kabul edilmiştir. Antik döneme ait birçok eser bu anlayış içinde kaçak yollar ile yada devlet büyüklerine hediye şeklinde verilerek, pek çok eserin buldukları yerden başka yerlere taşınması muhtemel görülmüştür (Ter, 2002).

Osmanlı döneminden itibaren Cumhuriyet dönemi yıllarına kadar yapılan çeşitli yasal düzenlemelerin en önemlileri aşağıda sıralanmaktadır.

- 1848 Ebniye Nizamnameleri sık sık yaşanan yangınlar göz önüne alınarak yeni bir yapılaşma, ulaşım gibi kentsel düzen oluşturabilme amacıyla geleneksel dokunun yenilenmesini ve eski yapılara ilişkin bazı hükümleri içermektedir. Bu tarihli nizamnamenin 4. Maddesi: ‘yangın yerlerinde kalan onarılabilecek durumdaki eski yapılar yıkılıp geriye çekilerek yapılacaktır’, 16. Maddesi; ‘hanlarda avluya ya da kitleye bitişik ahşap yapı yapılmayacaktır’ şeklindedir (Madran, 2002).

- 1864 tarihli ‘Turuk ve Ebniye Nizamnamesi’ (Yollar ve Binalar Yönetmeliği) de hali hazırda var olan yapıların dış cephe onarımları ile ilgili kararlar yer almaktadır (Tunçer ve ark., 2012). Bu nizamname ile harita yapımına, kamulaştırmaya, parsellemeye, yol genişliklerine ilişkin düzenlemeler getirilmiştir (Cinel, 2010).
- 1869 tarihli Birinci Asar-ı Atika Nizamnamesinde, yabancı araştırmacıların Osmanlı topraklarında eski zamanlardan kalma eser arayabilmek ve kazı yapabilmek için Maarif Nezaretinden (Eğitim Bakanlığında) izin alınması ve buldukları tarihi eserlerin ülke dışına çıkarılmasının yasaklanması gibi kararlar yer almaktadır. Avrupadan özenilerek çıkarılan bu kanun daha çok arkeolojik alanlara yöneliktir ve koruma anlayışı açısından oldukça yetersiz hükümlere sahiptir (Madran, 2002). Kültür varlıklarını korumaya yönelik olan 13 Şubat 1869 tarihli bu nizamname padişah tarafından imzalandığı için koruma anlamında ilk yasal düzenleme olarak kabul edilir. Bu nizamnameler doğrudan tarihi eserlerin korunmasına yönelik olmayan nizamnamelerdir. İlerleyen yıllarda şartların değişmesi ve çeşitli ihtiyaçlardan dolayı 1874, 1884 ve 1906 yıllarında düzenlemelere uğrayarak daha kapsamlı hale getirilmiştir.
- 7 Nisan 1874 tarihli İkinci Asar-ı Atika Nizamnamesi, ilk nizamnamenin dar kapsamlı ve yetersiz olmasından dolayı çıkartılmıştır. Kavramsal tanımlamaların ilk defa yapıldığı, eski eserlerin devlet malı olduğu belirlenmiştir ve 36 maddenin yer aldığı bir kanun şeklindedir (Madran, 2002). Bu tüzükte taşınmaz eserler doğrudan korunma kapsamına alınmıştır.
- Bir önceki nizamnamenin eksiklerini kapatmak için 9 Şubat 1884 tarihinde Üçüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi çıkarılmıştır. Her tarihi eserin devletin bir malı olduğu hükmünün getirildiği bu nizamnamede, taşınmaz eserlerin tahribi, değiştirilmesi ve çevresie zarar verici faaliyetlerde bulunulması yasaklanmıştır. Bu nizamnamede bulunan en önemli hükümlerden biri de yurtdışına eski eser çıkarılmasının kesinlikle ve ayrıcalık olmaksızın yasaklanmasıdır. Çıkaranlara ise önemli derecede yaptırımların uygulanacağıdır (Vidinlioglu, 1993).

1869, 1874, 1884 tarihli Asar-ı Atika Nizamnameleri (Eski Eserler Tüzükleri) temel prensip olarak eski eserlerin devlet malı olduğu ve Osmanlı öncesi dönemlerle sınırlandığını benimsemiştir (Tapan, 1998).

- 1906 tarihinde çıkarılan Dördüncü Asar-ı Atika Nizamnamesi Osman Hamdi Bey zamanın da çıkarılmıştır. Yasal düzenlemelerin sonuncusu olan bu yasa 1973 yılının sonuna kadar 67 yıl boyunca yürürlükte kalmıştır. Bu nizamname önceki düzenlemelere göre daha gelişmiş olması ve korumayı hedefleyen hükümleri barındırması sebebiyle temel bir düzenleme olarak önem arz etmektedir (Tunçer ve ark., 2012).
- 28 Temmuz 1912 tarihinde çıkarılan Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi ile belediyelere kullanılmayan yapıları belgelemek şartıyla yıkma izni verilmiştir. Koruma olgusundan uzak olan bu kanun daha çok yıkım kararlarını destekleyen bir kanun niteliğinde olmuştur. Bu kanuna dayanarak birçok bilinçsiz uygulama yapılmıştır. Bu bilinçsiz uygulamalar sonucunda tarihi eserler zarara uğrayarak bazıları yıkıma uğramıştır (Zeren, 1981).

-Cumhuriyet Dönemi

- 1930 tarihinde “Belediye Kanunu” çıkarılarak her belediyeye plan yapma zorunluluğu getirilmiştir. Korunacak yapıların korunmasında da belediyeyi sorumlu tutmuştur (Akçay, 2001).
- 1931 yılında Bakanlar Kurulu kararı ile Tarihi Anıtları Koruma Komisyonu kurulmuştur. Komisyonda koruma konusunda bazı kararlar alınmış, korumaya yönelik yapılacak olan uygulamalarda kullanılmak üzere bir ödenek oluşturulmuştur (Yılmaz, 2006).
- 1933 tarihinde Ebniye Kanunu, Yapı ve Yollar kanunu yürürlükten kaldırmıştır. Bu kanun Ebniye kanunundan çokta farklı değildir. Yapı yollar kanunu ile getirilen esas fark; nüfus projeksiyonu kavramıdır. Bu kavram ile planlamaya kent bütünü içinde bakması getirilmiştir. Diğer önemli bir ayrıntı ise, antısal yapıların çevresinden en az 10 metre çekilmesi yaklaşımıdır. Bu yaklaşım Tanzimat Dönemi ürünleri olan Asar-ı Atika Nizamnamelerini sağlamlaştırarak kullanılması özelliğinde olmaktadır (Akçay, 2001).

- 2 Temmuz 1951 tarihinde 5805 sayılı kanunla kurulan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK), uygulamaya yönelik karar alan ilk kurumdur. Kurul korunması gereken yapıların korunma, bakım, onarım ve restorasyon çalışmalarında yapılması gereken ilkeleri belirlemekle ve bu tarihi yapıların tespit ve tesciliyle sorumludur (Aydın, 1998).
- 25 Nisan 1973 tarihinde yürürlüğe giren 1710 sayılı “Eski Eserler” yasası ile tarihi eserleri korumak adına ilk önemli adım atılmış ve “sit” (taşınır ve taşınmaz eski eserler, anıt, külliye, tarihi sit, arkeolojik sit ve doğal sit) kavramı ilk kez kamuoyu gündemine gelmiştir. Bu kanunla beraber imar planlarının değiştirilmesi, kamu kuruluşlarında yeni düzenlemeler yapılması, eski eserlerin bakım ve onarımlarından sorumlu yetkili kurumlar belirlenmiş yetki ve sorumlulukları genişletilmiştir. Kültürel miras ve kültürel çevrenin korunması ile ilgili yapılan çeşitli çalışmalar 5805 ve 1710 sayılı kanunlar çerçevesinde yürütülmüştür (Avcı, 2002).
- 21 Temmuz 1983 yılında koruma konusundaki yasaların yetersiz olmasından dolayı 1710 sayılı Eski Eserler Kanunu yürürlükten kaldırılarak yerine 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu çıkarılmıştır. Bu kanun ile Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu kaldırılmış, bu kurumun yerine Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu oluşturulmuştur (T.C. Resmi Gazete 1983). 1980’li yıllar Türkiye açısından bir dönüm noktasıdır. Türkiye yeni bir Anayasa ile yönetilmeye başlanmış ve bunun sonucunda tüm kurumlar etkilenmiştir. 1982 Anayasa’sının 63. maddesine göre; Devletin tarih ve doğa varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlayacağı, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici önlemler alacağı belirtilmiştir (Ahunbay, 2004). Bu kanunla beraber Koruma amaçlı İmar Planı (KAİP) kavramının tanımı yapılmış ve “planlı koruma” gündeme getirilmiştir. “Eski eser” tanımının yerine uluslararası platformlar tarafından da kabul görmüş “kültürel varlığı” ifadesi almıştır (Hersek, 2001).
- 14 Temmuz 2004 tarihinde çıkarılan 5226 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması

Hakkında Kanun” ile uluslararası koruma kavramına uygun bir kanun oluşturulmaya çalışılmıştır (Yasa 5226, 2004).

1.1.6 Tarihi Kent Dokusunda Peyzaj Planlama ve Tasarım İlkeleri

Goult’y’e Kent Peyzajını (Townscape); imar edilmiş alanların ana karakterini oluşturan binalar ve mekânlar arasında iletişimi sağlayan kültürel (köprü, yol vb.) ve doğal (toprak, su, bitki vb.) etmenlerin oluşturduğu üç boyutlu kompozisyondur şeklinde tanımlamıştır (Kaplan ve Küçükbaş, 2000).

Koruma planlaması yapılırken amaç; tarihi yapılar ile birlikte yol, kavşak, meydan, sokak, park vb. alanları koruyarak oluşturulan kent dokusunun, kent kimliğinin korunmasıdır. Tarihi dokular kent kimlikleri üzerinde büyük bir etkiye sahiptirler. Kentsel tasarım günümüzde tarihi çevre koruma, tarihi çevreyi yaşatma ve yenileme işlevlerini içinde barındırmaktadır. Tarihi kentlerde koruma amaçlı planlama ve tasarım yapılırken kentsel dönüşümün bir parçasıymış gibi yapılmamalı kendine özgü ayrı bir tasarım ve planlama uygulanmalıdır. Tarihi mekanlar kentsel peyzaj tasarımları ile hem yenilenerek hem de sağlamlaştırılarak yaşam kaliteleri artırılmakta aynı zamanda kimlikleri korunmaktadır.

Peyzaj tasarımı bitkilerin yaşamlarına bağlı olduğu için uygulanması ve gerçekleştirilmesi zaman isteyen bir süreçtir. Bu açıdan peyzaj tasarımı donmuş bir mimari vaziyet planı değildir. Kentsel tasarımın yaşayan, gelişen, büyüyen, mevsimlere göre renk ve biçim değiştiren bir koludur. Peyzaj tasarımında ulaşılmak istenen amaçlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- Tasarımlar esnek olmalı, gereğinde değişen koşullara uyum sağlayabilmeli ve değişik seçenekler üretebilmelidir.
- Kentsel ve yerel üst düzey kararlara uygun olmalıdır.
- Yakın çevresi ile varsa tarihi kentsel doku ile bütünleşebilmelidir.
- Otopark ihtiyacının artması, öneri tasarımın mevcut ulaşım getireceği yeni ilave yükler, trafik güvenliğinin ve yaya erişebilirlik olanaklarının sağlanması gibi ulaşım ile ilgili sorunlara çözüm önerileri getirilebilmelidir.
- Yaşanabilir, kaliteli çevrelerin yaratılmasındaki katkıları desteklemelidir.

- Alandaki mevcut ve yeni oluşacak ekosistemlerin güvenliği sağlanmalıdır.
- Çevre koşulları ve doğa bilimleri gerçekleri göz önüne alınmalıdır.
- Tasarımda kuruluş, işletme, idame ve yönetim masrafları doğru tahmin edilerek fayda-maliyet analizlerine uygun olarak yapılmalıdır (Yaşlıca ve ark., 1999).

Geçmişin izlerini günümüze ve geleceğe aktaran tarihi kentlerin peyzaj tasarımında kullanılacak olan cansız donatı elemanları, mekanla uyumlu olmalı, estetik olmalı ve mekanı tanımlayıcı özellikte olmalıdır. Fonksiyonel kullanımları açısından kent mobilyaları hem işlevsel hem de estetik gözükmelidir. Kentsel mekanlarda; döşeme elemanları, oturma birimleri, aydınlatma elemanları, sınırlayıcı elemanlar (bariyerler), işaret ve yönlendirici levhalar, büfe vb. gibi satış birimleri, çöp kutuları, su öğeleri vb. donatı elemanları bulunması gerekir.

Tarihi alanlarda yapılacak olan peyzaj tasarımında kullanılan canlı elemanlar ise ağaçlar, çalılar, yeşil alanlar, yer örtücüler ve su öğeleridir.

Koruma planlaması yapılırken alanın doğal yapısı, tarihi gelişimi, alanın fiziksel özellikleri, sosyo-kültürel yapısı, ekonomik yapısı, alan kullanımındaki potansiyelleri, ulaşım ve alt yapısı, mülkiyet durumu, yasal ve yönetsel olanaklar göz önüne alınmalıdır. Tarihi değerlere sahip yerlerde peyzaj planlaması işlevsel, doğal ve estetik açıdan değerlendirilmeli ve korunmalıdır.

Fiziki planlama alanının önemli bir dalı olan peyzaj planlamanın amacı insanların kullandıkları doğal ve kültürel kaynakları belirlemek ve bunu fiziksel planlama aşamasına bütünleştirmek, çevresel karmaşıklığın oluşturduğu olumsuz etkileri optimum arazi kullanımı yaklaşımıyla en aza indirmek, imar çalışmalarını destekleyerek peyzajların optimum ve sağlıklı şekilde sürdürülmesini sağlamaktır (Yüksel, 1999).

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Yapılan incelemeler sonucunda araştırma konusu ve alanı ile ilgili olan çeşitli kaynaklar aşağıda kısaca özetlenmiştir.

Özsoy, (1991) Talas ilçesinin geçmişten günümüze kadar olan tarihi yapısını, coğrafyasını, ekonomik durumunu, sosyal ve kültürel yapısını incelemiştir.

Eruzun, (1992) korumanın kentsel tasarım ile ilgili olan boyutlarını ele almıştır. Planlama ve uygulama bölümlerinde yapılması gereken çalışmaları ve bu çalışmalar içerisinde de hangi meslek disiplinlerinin yer alacağını açıklamıştır.

Yazgan ve Erdoğan, (1992) “Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama” adlı kitapta; çevre olgusundan yola çıkarak koruma kavramını, kentsel koruma ve tarihi çevrelerde peyzaj planlama ilkelerini genelden özele doğru uzanan bir yöntemle araştırmışlardır. Tarihi çevrelerde yapılan Safranbolu, Antalya-Kaleiçi, Dolmabahçe Sarayı gibi çeşitli peyzaj planlama projelerinden de örnekler vermişlerdir.

Velioğlu ve Öztürk, (1993) çeşitli akademisyen ve mimarlarla görüşükten sonra değerlendirme yapmışlar ve sonuçları 2 ana başlık altında ele almışlardır. Bunlardan ilki tarihi çevrelerin oluşum süreçlerinde mimari değerlerin önemi ve sürekliliğidir. İkincisi ise tarihi çevre içerisinde yapılan çeşitli tasarım projelerinde göz önüne alınan ölçütlerdir.

Alkan, (1994) “Konya Tarihi Kentin Planlama Sorunları” başlıklı eserinde tarihi çevre koruma ve planlamasını anlatarak Avrupa ve Türkiye’deki koruma- planlama yaklaşımlarını ele almıştır. Tarihi kentlerde değişim, gelişim ve mevcut duruma yönelik çeşitli konulara değinmiş, çalışma alanı olarak ise Konya’yı incelemiştir.

Tokgöz, (1995) çalışmasında tarihi kentsel sit alanlarında meydana gelen sorunları dünyadan ve Türkiye’den çeşitli örnekleri inceleyerek değerlendirmiş ve bu sorunlara çeşitli çözüm önerileri sunmuştur.

Özyurt, (1996) çalışmasında ülkemizde ve dünyada koruma kavramının gelişim ve değişim sürecini ele almış, tarihi dokuların korunamaması problemine değinerek günümüz koruma anlayışı çerçevesinden değerlendirmiş, çalışma alanı olarak ise köklü tarihi geçmişe sahip Edirne’yi bu kapsamda incelemiştir.

Kuban, (2000) korumanın tarihsel dönemler içerisindeki gelişim sürecini incelemiş ve ele almıştır. Tarihi çevre öğelerine yer vermiş ve restorasyon kavramını ele alarak genel özelliklerinden bahsetmiştir. Yurtiçi ve yurtdışında yapılan çeşitli restorasyon çalışmalarından örnekler vermiştir.

Madran, (2002) koruma kavramının yasal boyutlarını ele alarak Cumhuriyet döneminden günümüze kadar olan yasa ve yönetmeliklerin yıllar içerisindeki gelişimlerini irdelenmiştir. Bu süreç içerisinde merkezi yönetim, yerel yönetim ve sivil toplum kuruluşlarının yapılanmalarını açıklamıştır.

Şendil, (2002) modern peyzaj tasarımının ilkelerini ortaya koymaya çalışmış ve evrensel normların nasıl ortaya çıktığını araştırmıştır. Farklı bakış açılarının birlikteliğinden oluşacak olan yeni formların daha yararlı ve zengin hale gelebilmesine yönelik araştırmalar yapmıştır. Oluşturduğu kriter şablonlarını dört ana başlıkta (temel elemanlar, değişkenler, sınırlayıcılar, organizasyon öğeleri) incelemiş ve bu başlıklara yönelik Ulus Parkını incelemiştir. İnceleme sonucunda parkın, okunabilir nitelikte, tasarımın hissedilebilir düzeyde ve alan içerisinde görsel bütünlüğün olduğu sonucuna varmıştır.

Ter, (2002) tarihi kent merkezlerinin korunmasını ele alarak kültürel sürekliliğin sağlanmasını araştırmıştır. Bu anlamda kentsel tasarımın önemini incelemiştir.

Gencer, (2002) “Kentsel Tasarım ve Peyzaj Mimarlığı: Hacı Bayram Camii Çevresi Örneği” adlı çalışmasında kentsel tasarım yapılırken yerleşimlerin halihazırda var olan mevcut özelliklerini dikkate alarak bu özelliklerin ön plana çıkarılması gerektiğini söylemiştir. Değişen ve gelişen planlama anlayışıyla beraber peyzaj mimarlığının etkisi ve rolünü kentsel tasarım kavramı kapsamında incelemiştir.

Ahunbay, (2004) koruma kavramının kuramsal temellerini ve gelişimini “Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon” adlı eserinde geniş bir şekilde ele almıştır. Tarihi çevre koruma ile ilgili çeşitli tanımları açıklamış, koruma kavramının gelişim sürecini ve koruma planlamasını incelemiştir. Kültür varlıklarının değerlendirme kriterlerine yer vererek restorasyon teknik ve aşamalarını açıklamıştır. Uluslararası yasal düzenlemeleri incelemiştir.

Çelik, (2004) “Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmasının Peyzaj Mimarlığı Açısından Araştırılması: Beypazarı Örneği” başlıklı

çalışmasında tarihi çevre olan Beypazarı'nı inceleyerek tarihi çevre korumalarında peyzajla ile beraber kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı arasındaki ilişkiyi vurgulayarak, kentsel peyzaj tasarım ilkelerini ortaya koymuştur. Yerel bir yönetim modeli geliştirmeyi amaçlamış, çeşitli öneriler ortaya koymuştur.

Alkış ve Oğuzoğlu, (2005) bu çalışmada tarihi çevre korumasının önemini anlatmış, koruma bilincinin gerekliliğini dile getirmiştir. Tarihi çevre eğitiminde halkın katılımının sağlanması gerektiğini ve bunun çok önemli olduğunu savunmuştur.

Özen ve ark., (2006) çalışma alanı olarak seçilmiş olan “Zeytinlik Mahallesi” sit alanıdır. Burada yapılan bazı uygulamalar alanın tarihi dokusunu bozacak şekildedir ve bunun sonucunda çarpık kentleşme meydana gelmiştir. Sit alanlarında yapılacak olan çeşitli düzenlemeler yapılırken tarihi dokuyu bozucu nitelikte olmaması gerektiğini savunan bu çalışmada, geleneksel konutlar belirlenerek gerekli mimari analizler yapılmıştır.

Artırma, (2007) çalışmasında Adapazarı kentsel sit alanının geçmişten bugüne göstermiş olduğu tarihi süreçteki değişimini incelemiştir. Bu kentsel sit alanının yeniden canlandırılıp, bölgeye kazanımı için bazı çözüm önerileri sunmuştur.

Arabacıoğlu ve Aydemir, (2007) çalışmasında tarihi çevrelerin yeniden değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Hızlı nüfus artışı ve kentleşmenin tarihi çevrelerin bozulmasına hatta ve hatta yok olmasına neden olabileceği bilinmektedir. Yapılan bu çalışma restorasyon ve koruma çalışmalarının yanında yeniden değerlendirme kavramının da önemli olduğunu ve yaygınlaşarak daha da önemli hale gelmesi gerektiğini anlatmaktadır. Tarihi çevrelerin yaşayan mekanlara dönüşebilmesinin ne kadar önemli olduğunu da yine bu çalışmada görebilmekteyiz.

Kejanlı Ve ark., (2007) çalışmada geçmişten günümüze tarihi çevre koruma yasalarının değişimi ve gelişimi ele alınmıştır. Gelişmiş ülkelere göre ülkemizdeki koruma anlayışının her zaman geride olduğunu fakat son yıllarda ise Avrupa'da çağdaş koruma seviyesine ulaşmaya başladığını söylemektedir.

Tapan, (2007) “Soru ve Cevaplarla Koruma” isimli çalışmasında koruma kavramı hakkında kişisel görüşlerini beyan ederek birçok soruya cevaplar vermiştir. Eğitimin korumadaki etkisi, korumaya neden ihtiyaç duyulur, koruma ile ilgili mevcut yasa ve

yönetmelikler yeterli midir, ülkemizde doğal ve kültürel varlıkların yeterince korunamamasının sebepleri nelerdir gibi sorulara cevap aranmaktadır.

Kale, (2011) çalışmasında koruma kavramının üzerinde durmuştur. Koruma ile alakalı birçok başlığa değinmiş, çalışma alanı olarak tarihi doku özelliklerinin günümüzde hala hissedilebildiği “Hamamönü Mahallesi”ni ele almıştır. Seçilen alanın mevcut analizini yaparak bazı öneri çözümler sunmuştur.

Yavaş, (2012) “Tarihsel Çevrede Kentsel Kimlik ve Bir Uygulama Aracı Olarak Tasarım Rehberleri; Erzurum Kale Çevresi Kentsel Sit Alanı Örneği” başlıklı çalışmasında koruma alanlarında kentsel tasarımın ve uygulama araçlarının önemini dile getirmiştir. Kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılabilmesi için kentsel tasarımla birlikte sit alanlarının yapısını bozacak çarpık yapılaşmaya karşı bir yöntem ortaya konulmuştur.

Hatami, (2013) “Tarihi Kent Merkezlerinin Koruma Sorunları, Urmiye Tarihi Kent Merkezi Üzerine Bir Araştırma” isimli çalışmasında, tarihi doku üzerine çalışmıştır. Çalışma alanı olarak seçilmiş olan Urmiye Kenti İran’ın en eski kentlerindedir. Çalışma içerisinde kapsamlı bir şekilde kent hakkında bilgiler verilmiş, tarihi süreç içerisindeki değişimlerinden bahsedilmiştir. Aynı zamanda İran’daki korumaya yönelik mevcut yasa ve yönetmelikler açıklanmış, bu doğrultuda yapılan çalışmalar değerlendirilmiştir. Tarihi kent merkezinin sorunları tespit edilerek dile getirilmiş ve bu sorunların ortadan kalkması yada var olan sorunun daha azami alt sınıra indirgenmesi için çeşitli öneriler sunulmuştur.

Oğurlu, (2014) çalışmasında özellikle kent kimliği konusu üzerinde durmuştur. Kentlerin gün geçtikçe kimliklerini yitirdiğini söylemiş bunun sonucunda olumsuz sonuçların doğduğunu dile getirmiştir. Büyüyen ve gelişen kentlerde kentlerin kimliklerini koruyabilmeleri için sosyal, kültürel ve ekolojik açıdan iyi beslenmeleri gerektiğini savunan Oğurlu, kentlerin gelişiminin iyi olması ve kent kimliğine uygun bir biçimde gelişme sağlayabilmesi için kentte yaşayanların kent kimliğine sahip çıkarak kentin doğal değerlerini koruması gerektiğini söylemiştir.

Erdoğan ve Atabeyoğlu, (2016) farklı tarihi ve kültürel mirasa sahip olan bazı kentlerin tarihi dokusunun oldukça zengin olduğunu söylemişler ve çalışmada örnek olarak Kayseri kentini ele almışlardır. Çalışmanın asıl amacı kent merkezinde

bulunan tarihi ve kültürel değerlerin korunarak geliştirilmesi ve açık yeşil alan varlığının daha aktif kullanılmasıdır. Çalışmada ayrıca tarihi alanların çevrelerine ne gibi faydalar sağladığı araştırılmıştır.

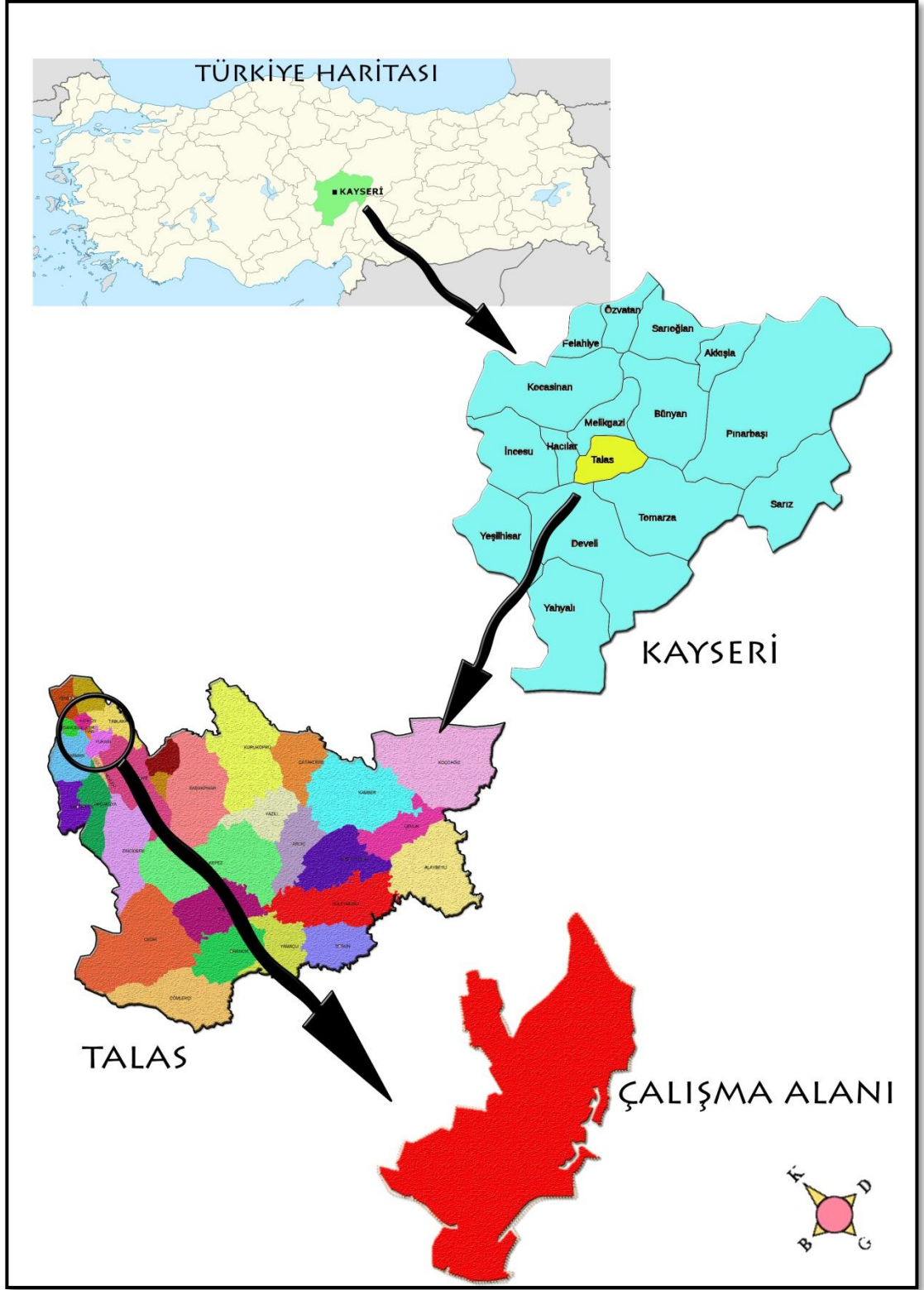
Yağmur, (2017) ekolojik mimarlık teriminin anlamını ele alarak dünyanın geleceği için ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu açıklamıştır. Dünyadan ve Türkiye'den çeşitli yapıları ekolojik mimari yaklaşımla incelemiş ve karşılaştırmıştır. Talas geleneksel konut dokusuna etki eden çevresel faktörler incelenmiş ve ekolojik izler tespit edilmiştir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1 Materyal

Araştırma materyalini Kayseri'nin güneydoğusunda, Erciyes Dağının yamaçlarında ve şehir merkezine 7 km uzaklıkta bulunan Talas ilçesi merkezini oluşturan tarihi çekirdek ve çevresindeki mahalleleri oluşturmaktadır. Talas, İç Anadolu Bölgesinde yer alan Kayseri ilinin merkez ilçesidir (Şekil 3.1). Gün geçtikçe büyüyen ve gelişen 1100 m rakımlı Talas ilçesi, günümüzde; 33 mahallesiyle 450 km²lik bir alana sahiptir. Ali Dağı çevreleyen yay şeklindeki Tablakaya, Han, Harman ve Kçüköy mahalleleri tarihi kültürel miras değerleri nedeniyle önemli tarihi mahalleleri durumundadır. 2017 TÜİK verilerine göre 155.024 nüfusa sahiptir. Araştırma alanı, tarihi dokunun zengin olduğu bir ilçedir ve bünyesinde sit alanları, yeraltı şehirleri, camiler, kiliseler vb. yapılar ile çok sayıda tarihi ev bulundurmaktadır.

Talas Belediyesinden temin edilen revizyon imar planı, Arc Gis 10.1 programı kullanılarak sayısallaştırılmış ve elde edilen harita, alan kullanım haritasının altlığını oluşturmuştur.

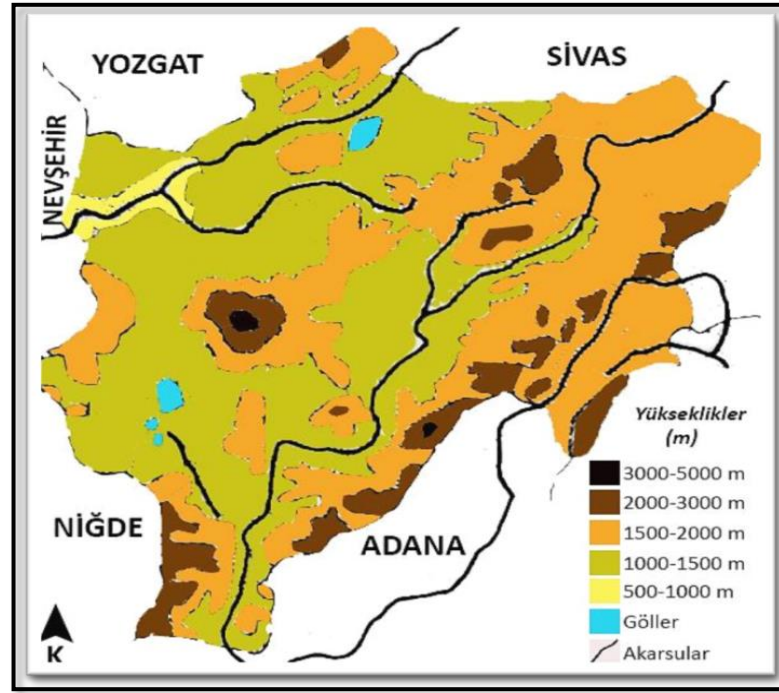

Şekil 3.1 Çalışma Alanının Konumu Ve Sınırları

3.1.2 Araştırma Alanının Doğal Yapısı

3.1.2.1 Coğrafi Yapı

Kayseri'nin güneydoğusunda, Erciyes Dağının eteklerinde bulunan Talas ilçesi, Kayseri şehir merkezine 7 km mesafe uzaklıkta, 1100 metre rakımında ve 38° 41' 16"K, 35° 33' 36" D koordinatlarında yer almaktadır. İlçe topraklarının yüzölçümü 450.000 dekadır (daa). Kuzeyinde Melikgazi, kuzeydoğusunda Bünyan, güneydoğusunda Tomarza, güneybatısında Develi ve batısında Hacılar ilçeleri bulunmaktadır. 2000 metre yüksekliğine sahip Ali Dağı, ilçenin güneydoğusunda yer almaktadır. Bu dağ Erciyes'in püskürtmesi sonucunda oluşmuş volkani bir dağdır. Engebeli bir coğrafya üzerinde bulunan Talas; 'Aşağı Talas' ve 'Yukarı Talas' olarak iki bölüme ayrılır. Yukarı Talas 1191 metre rakımlı bir plato görünümünde olup en eski iskan alanını oluşturmaktadır. Aşağı Talas ise, ortalama 1100 metre rakımlı vadi ve düzlüklerden oluşmakta olup, eski ve yeni yerleşimler bir arada bulunmaktadır. Aralarında 150 metre kot farkı bulunan iki bölümün aşağı kısmının deniz seviyesinden yüksekliği 1250 metredir. Bu bölge Ali Dağı'nın eteklerinden başlayarak, kuzey ve kuzey batıya doğru uzanır. Ali Dağı, ilçenin en yüksek bölümünü oluşturmaktadır. Volkanik Erciyes Dağı'nın püskürmeleri sonucu oluşan Ali Dağı'nın deniz seviyesinden yüksekliği 2000 metre olup, Talas'ın en yüksek bölgesidir. Talas ilçesi ile Tavlusun arasında uzunca Derevenk adı verilen bir vadi bulunmaktadır. İlçede 1. ve 2. sınıf tarım toprakları bulunmamaktadır. Jeolojik açıdan zemin güvenli ve kentsel gelişmeye engel değildir. İlçede eğim % 0-% 15 arasında değişmekte, güney ve iç kısımlarında ise %30 un üzerine kadar çıkmaktadır (Çetinkaya, 2002; Doğanay ve Eraslan, 2017; Yağmur, 2017). Topografik yapı Şekil 3.2 de ifade edilmiştir.

Şekil 3.2 Topoğrafik Yapı (Çetinkaya, 2002'den görselleştirilmiştir)

İlçe Gelinkız, Deliçay, Çakmaçınm, Çömlekçi ve Kuru dere olmak üzere 5 dere yatağına sahip olmakla birlikte yer altı kaynak sularının çok derinde bulunması nedeniyle herhangi bir zarar oluşturmamaktadır.

3.1.2.2. Jeomorfolojik Yapı

Talas'ta ve yakın mevkiinde genellikle volkanik faaliyetlere rastlanabilir. Burası daha önceleri deniz altı volkanizmasına ve daha sonraları ise yer üstü volkanizmasına şahit olmuştur. Talas'ta jeolojik açıdan üç farklı yapı bir arada bulunur (Özdemir, 1990).

1.Talas'ın doğu ve güneydoğusunda ve Yukarı Talas kesiminde, Erciyes Dağı kökenli, ardışık şekilde tabakalanmış bazalt, tuf ve andezitler.

2.Güneyde Ali Dağı volkanını (ya da parazit konisini) oluşturan katılmış ve tabakalaşma göstermeyen lav parçaları.

3.Bu volkanik unsurların batı ve kuzeyinde yer alan volkanik kökenli alüvyal unsurlar.

Erciyes Yanardağı'nın kuzey bölümü, ikincil koniler ve bunlardan türemiş olan lav akıntılarını oluşturmaktadır. Bu bölüm, doğuda Ali Dağı ile başlar. Batı sınırını ise Kızılören Kasabası meydana getirir. Talas-Kayseri-Kızılören arasında kalan kuzey

şekil 3.4 Kayseri Deprem Haritası (Deprem Araştırma Dairesi)

3.1.2.3 İklim

Talas ilçesinde tipik karasal iklim özellikleri hakimdir. Yazları sıcak ve kurak, kışları ise soğuk ve kar yağışlıdır. şehir merkezi ile kıyaslandığı zaman Talas ilçesi daha yüksekte bulunduğu için daha düşük sıcaklığa sahiptir. Sıcaklık değerleri Mart ayından itibaren yükselmeye başlayarak Temmuz, Ağustos aylarında en yüksek değerlere (39-40 °C) ulaşır. Gece ile gündüz arasındaki sıcaklık farkı karasal iklimde bağlı olarak ciddi anlamda fazladır. Gece sıcaklığı 10 °C ye kadar düşmektedir. Eylül ayından itibaren düşmeye başlayan sıcaklık şubat sonuna kadar devam eder. Kışları soğuk ve kuru geçtiği için ortalama sıcaklık -1, -2 °C kadardır. Nisan ayında bile zaman zaman kar yağışları görülebilir.

Karasal iklim özellikleri hakim olduğu için yağışlar genellikle kışın kar, ilkbahar mevsiminde ise yağmur şeklindedir. En fazla yağış ilkbahar ve sonbahar mevsimlerinde, en az yağış ise Temmuz ve Ağustos aylarında yağmaktadır. Son on yılın yıllık yağış ortalamasına bakıldığı zaman metrekareye 359.7 mm yağış düştüğu görülmektedir. Bu rakamlar Türkiye ortalaması olan (500-600 mm) yağış miktarından daha düşük olduğunu göstermektedir. Rüzgarlar genellikle güney yönünden kuzeye eserken şiddetli rüzgarlar ise doğu ve güneybatı yönünden esmektedir. Kuvvetli rüzgarlar özellikle ilkbahar ve sonbaharda görülmektedir. Cebir, ömlekçi ve Kepez mevkilerinde (Erciyes-allıyurt, ömlekçi-Güzelce, Cebir-Dadalı, Kadiyurdu, Güzelce 2, şekerpinar, Kepez-Elmalı) 7 yaylası mevcuttur (Özsoy, 1991).

3.1.2.4 Flora-Fauna

İç Anadolu Bölgesinde hakim olan karasal iklim sebebiyle Talas'ında doğal bitki örtüsü az yağışa bağlı olarak bozkır (step) şeklindedir. Genel olarak bitki örtüsü çayır, mera ve otlaktır. Ali Dağının yamaçlarında ve yukarı Talas mevkilerinde meyve bahçeleri ve bağlar görülmektedir. Ali Dağının güneydoğusunda meşe cinsinden fundalıklar mevcuttur ve yüksek kısımlarda otluklar, dikenlikler ile dağ çayıruları bulunmaktadır. İlçede orman bulunmamaktadır.

Kayseri konum itibariyle İran-Turan bitki coğrafyası sınırları içerisinde bulunmaktadır. David's Grid Sistemine göre ise B5 karesinde yer almaktadır. 1996-2002 tarihleri arasında Erciyes Dağında toplanan 2254 bitki örneklerinin değerlendirilmesi sonucunda 89 familya ve 433 cinse ait 1170 (1116 tür,31 alttür,23 varyete) tür ve tür altı takson belirlenmiştir. Bu taksonlardan 1147'si kapalı tohumlular (979'u çift çenekliler, 168'i tek çenekliler), 12'i açık tohumlular, 11'i eğreltiler şeklindedir. Bu taksonlardan 36 tanesi kültür bitkisidir. Kapsamları bakımından tür ve tür altı takson sayısı büyük familyalar, Asteraceae (137), Fabaceae (116) ve Poaceae (88) dir. En çok tür temsil eden cinsler ise Astragalus (40), Silene (22) ve Veronica(19)'dir. Bitki coğrafyası elemanlarının dağılımı ise: İran-Turan 347(%29,7), Akdeniz 79(%6,8), Avrupa-Sibirya 69(%5,9) ve diğerleri 675(%57,6)'dir. Alandaki endemik tür sayısı 194(%17,2) olup 10'u Erciyes Dağı'na özgüdür (Anonim, 2017).

Talas'da cehri yetiştiriciliği ve bağcılık kültürü oldukça ileri düzeydedir. Tatar Tepesi, Küçük Tepe, Könü Bağları, Şahin Kaya ve Cinci Dere mevkilerinde yaklaşık 1554 dönüm alanda cehri yetiştiriciliği yapılmaktadır (Cömert, 2000).

Cehri bitkisi (*Rhamnus*): 1-1.5 metre boylanan ve susuz kıraç topraklarda kayalar arasında yetişen bir bitkidir. Cehrinin bezelyeden küçük siyah tohumları vardır. Bu tohum kurutulularak boya ve boya maddesi elde edilir. Geçmiş yıllarda çok üretilen cehri bitkisi ihraç edilerek halkın geçimine katkı sağlamıştır. 19. yy sonlarında Avrupa da boya ve boya maddelerinin sentetik yollardan üretilmesi sonucunda cehri ihracı da durmuştur. Buna bağlı olarak da 1930 lu yılların sonundan itibaren cehri üretimini de tamamen terk edilmiştir (Cömert, 2000).

Kurak iklimi ve tarıma elverişsiz toprakları sebebiyle ilçede öncelikli geçim kaynağı hiçbir zaman tarım olmamıştır. Kayseri kenti genel olarak tarihi boyunca her zaman önemli bir ticaret şehri olarak ön plana çıkmış olup, Talas ilçesinde de durum aynıdır.

3.1.3 Sosyo-Ekonomik Kültürel Yapı

3.1.3.1 Demografik Yapı

Talas ilçesi 1907 yılından önce Kayseri'ye bağlı bir kasaba iken 1911'de Kayseri'ye bağlı bir bucak olmuştur. 3392 sayılı kanunla 1987 yılında ilçe olmuştur. İlçeye bağlı 1 merkez belediye ve 12 köy varken 2014 tarihli yerel seçimlerden sonra 12 köy mahalleye dönüşmüştür. İlçede toplam 33 mahalle vardır.

2017 yılı TÜİK Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Veri Tabanına göre, Talas ilçesinin nüfusu 155.024 tür. Talas Kayseri'de nüfus artış hızının en fazla olduğu ilçedir. İlçe bulunduğu konum itibarıyla cazibe merkezi haline gelmiştir ve buna bağlı olarak nüfusu sürekli artmaktadır. İlçede Erciyes Üniversitesinin bulunması, şehir merkezine olan yakınlığı, sanayi bölgesinin dışında kalması gibi etkenler ilçeyi cazip hale getirmektedir. Nüfusun büyük kısmını öğrenciler, üniversite çalışanları ve memur kesimi oluşturmaktadır.

2017 yılında 155.024 olan nüfusun, 77.142 (%49,76)'si erkek ve 77.882 (%50,24)'si kadınlardan oluşmaktadır. Talas nüfusu, son on yılda ortalama iki kat artış göstermiştir. Nüfus artış hızında ise 2010 yılında yükselen ivmeli bir artış gözlenmekle beraber, yıllar içerisinde değişen oranlarda artış hızı ortaya çıkmıştır. İlçenin en çok nüfusa sahip mahallesi genellikle öğrencilerin tercih ettiği 71.972 kişi ile Mevlana mahallesidir. En az nüfusa sahip mahallesi ise 72 kişi ile Gülistanevler mahallesidir. Büyükşehir Yasası Nedeniyle Köyler Mahalle Statüsüne geçirilmiştir.

3.1.3.2.Ekonomik Yapı

Talas nüfusunu oluşturan farklı milliyetler, kendi içlerinde özelleşmiş bir sosyoekonomik yapı sergilemişlerdir. Öyle ki; genellikle Türkler tarım ve hayvancılıkla, Rum ve Ermeniler ticaret ve zanaatla geçimlerini sağlamışlardır.

Talas yerleşiminin önemli bir ticaret merkezi profili sergilediği 19. Yüzyılda, Kayseri kenti için dokumacılık, halıcılık, pastırmacılık, dericilik ve madencilik öne çıkan başlıca geçim kaynaklarından biri olmuştur. Dokumacılık, dükkan ve dokuma

atölyelerinin dışında, kentin genelinde evlerin bir çoğunda dokuma tezgahları kullanımı ile yoğun olarak ilgi gösterdiği bir sektör olmuştur. Dokumacılığın ham maddesi olan pamuklu ve yünlü iplik üretimi ve bunların işlenip boyanması için fabrika ve boyahaneler açılmıştır. 1888’li yıllarda Talas’ta buhar gücüyle çalışan iplik eğirme fabrikası, 1900 yıllarında her birinde 20 işçi çalışan 15 boyahane, 1906 yılında ise bir adet yazma yemeni fabrikası bulunmaktadır. Halı imalatı, 1890’lı yıllarda 3300 halı tezgahında -bu tezgahlarda 3800 kişi çalışmaktadır- gerçekleştirilirken, 1913-1914 yılları arasında ise, hane içi tüketime yönelik imalat yapan 1500 tezgah bulunmaktadır ve yüzyılın sonunda Avrupa pazarlarına yönelik halı üretimi de başlamıştır. Pastırma imalatı ise hem yurtiçine hem yurtdışına yönelik olarak gerçekleştirilmiştir. Dericilikte ise yurt içi pazarına yönelik her türlü deri imalatı gerçekleştirilirken işlenmiş olan deri yurt dışına satılmamış dış Pazar ham deri ihracatı ile kısıtlı kalmıştır. Kentte madencilik adına krom, demir ve kömür madenleri öne çıkmaktadır (Tuzcu, 2000; Onsekiz, 2016).

Talas’ın, Cumhuriyetin ilk yıllarında oldukça harap bir vaziyette olduğu bilinmektedir. Bunun en önemli nedeni savaşın sonucunda ortaya çıkan yıkım, Rum ve Ermenilerin göç etmesi ve ayrılırken yaşam alanlarına hasar vermeleri, azalan nüfus ile terkedilmiş yaşam alanları olarak sıralanabilir. Bu hasarlar ve özellikle ticaret ve zanaatla uğraşan kesimin kentten ayrılışı, önemli bir ticaret merkezi niteliğindeki kentin çehresini değiştirmiştir.

Cumhuriyet’in ilanıyla birlikte tüm yurttaki olduğu gibi Talas’ta çeşitli kalkınma faaliyetlerine başlamıştır. İlk önce Talas’ta yaşayan Türkler, kullanılamaz hale gelen Ermeni ve Rum mahallelerine yavaş yavaş gelerek burada bulunan evleri onarmışlar buralarda yaşamaya başlamışlardır. Bir yandan bu onarımlar yapılırken bir yandan da Talas etrafındaki kayalık tepe mevkiilerine üzüm asmaları dikilerek büyük bağ yerleri ve yeşil alanları oluşturulmuştur (Özsoy, 1991). Ancak yapılan tadilatlar konutların özgün yapılarında kısmen değişimlere neden olmuştur.

Günümüzde, Talas ilçesinin nüfusunun büyük bir kısmı memur, işçi ve emekliden oluşmaktadır. Köylerde ise geçim kaynağı çiftçilik, hayvancılık ve inşaat işçiliği olmuştur. İlçede yaşayan kişilerin büyük çoğunluğu geçmiş zamanlarda çiftçilikle

uğraşmış fakat sulama suyunun yetersiz olması ve ilçenin hızla kentleşmesi sonucu nedeniyle çiftçilik ekonomik faaliyet olmaktan çıkmıştır.

Sulanabilir alanlarda meyve, sebze ve kısmen de yonca ile silajlık mısır üretimi yapılmaktadır. Kurak olan arazilerde ise genelde yemeklik baklagiller, hububat, korunga, patates ve fiğ üretimi yaygındır. Rakımın 1100-1200 m olduğu yerlerde meyve ağaçları (elma, armut, kayısı, vişne, kiraz, erik ve badem) ile ceviz yetiştirilmektedir. Eski zamanlarda ilçe kendi sebze ihtiyacını kendisi karşılarken yetersiz sulama suyunun ve tarım alanlarının kentleşmesi sonucunda sebzeçilik de yok olmuştur (Özsoy, 1991).

İlçede kısmen küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılmakla beraber hayvancılığın büyük bir kısmını büyükbaş yetiştiriciliği oluşturmaktadır. Son yıllarda özel sektör ile beraber yapılan iş birlikleriyle kümes hayvancılığı önemli bir sıçrama göstermiştir. Belirli bir dönem hayvancılık çok popüler olmuş hatta bunun sonucunda bir süt fabrikası bile açılmıştır. Ancak zamanla inek sayısının buna bağlı olarak da sütün azalmasıyla fabrika kapanmıştır. İlçede büyük otlaklar olmadığı için hayvancılıkta gelişmemiştir. Eskiden arıcılık ve tavukçuluk yapanlara rastlanırken günümüzde pek kalmamıştır. Ancak Kayseri genelinde çalışmalarda bulunan kümes hayvancılığı işletmelerinin önemli bir kısmı ilçe sınırları içerisinde yer almaktadır. İlçede yumurta üretimi amacıyla çalışan toplam 6 işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin kapasitesi yıllık 168.000 adettir. 1 adet kuluçkahane mevcut olup, 18.000.000 adet/yıl kapasiteyle çalışmaktadır. Bunun yanı sıra ilçe köylerinde bulunan aile tipi konut işletmeleride de yaklaşık 3.000 adet köy tavuğu bulunmaktadır. Ayrıca ilçede şu an aktif çalışan mobilya atölyeleri ve hazır giyim fabrikası bulunmaktadır (Anonim, 2018b).

Erciyes Üniversitesi yerleşkesi Talas ilçesi sınırlarındadır. Üniversitenin ilçede olması ekonomik anlamda da ilçeye değer katmaktadır.

3.1.3.3 Kültürel Yapı ve Turizm

M.Ö. 2300 yıllarından günümüze kadar Talas'ta; Asur, Hitit, Tabal Krallığı, Kilikya Krallığı, Kapadokya Krallığı, Persler, Roma ve Bizans İmparatorluğu, Arap, Selçuklu, İlhanlı, Karamanlılar, Osmanlı İmparatorluğu gibi pek çok uygarlığın izleri görülmüştür (Çetinkaya, 2002). Bugünkü Talas'ın temelleri ise Selçuklu döneminde

atılmaya başlamıştır. Selçuklular zamanında yeni gelen Türkmenlerle Talas, 400-500 hanelik bir yerleşim merkezi olmuştur (Turan, 1971; Çetinkaya 2002).

Kayseri I. Alaeddin Keykubat zamanında gelişmiş ve en parlak günlerini bu dönemlerde yaşamıştır. Buna paralel olarak Talas'ta yine bu dönemlerde gelişmiştir.

16. Yüzyılda Ermeniler Osmanlı zamanlarında sağlanan hoşgörü ve huzur ortamlarından dolayı bu bölgeye yerleşmişlerdir. 19. Yüzyılın ikinci yarısından sonra bölgede genellikle Ermeni ve Rum kültüründen izler taşıyan yapılar inşa edilmeye başlanmıştır (Subaşı, 1996).

Talas'ın tarihi dokusu ve kültürel mirası Ali Dağı'nın çevre ve eteklerinde yer almaktadır. Akçakaya, Zincidere, Endürlük, Yukarı, Tablakaya, Reşadiye, Han, Harman ve Kçüköy Mahalleleri bünyelerinde günümüze kadar taşıdıkları tarihi ve kültürel miras değerleriyle önemli tarihi mahalleler durumundadır. Bu mahalleler içerisinde yerleşim açısından önemli sosyal ve dini yapılar ile ticaret yapıları yer almıştır. Bu mahalleler ile birlikte 19.yy kayıtlarında bilinen 35 mahallesi olduğu söylenmektedir. Ermeni, Rum ve Türklerden oluşan çeşitli etnik kökenlerin bir arada yaşadığı Talas'ta, edinilen kayıtlı bilgilere göre yerleşik nüfus içerisinde nüfusun çoğunluğunu Türklerin oluşturduğu bilinmektedir (Anonim, 2018c) (Şekil 3.5).

Şekil 3.5 a,b,c,d,e: Talas'tan İnsan Manzaraları

Talas tarih boyunca farklı etnik grupların bir arada yaşadığı yer olmuştur. Bu yüzden kültürel çeşitlilik bakımından oldukça önemli bir yerdedir. Talas'ın zengin tarihi geçmişi nedeni ile sahip olduğu tarihi ve kültürel zenginlikler, kenti önemli bir turizm alanı haline getirmiştir.

Talas yelken kanat sporu yapmaya oldukça elverişlidir. 2004 yılından bu yana yamaç paraşütü Türkiye ve Dünya Şampiyonaları ile yelken kanat şampiyonaları Ali Dağı'nı "Uluslararası Yamaç Paraşütü ve Yelken Kanat Uçuş Merkezi" haline getirmiştir. İlçede yapılan bu aktivite turizmin geliştirilmesi ve Talas'ın tanıtımı için oldukça önemlidir. Tarihi sokakların ve tarihi evlerin restorasyonları titizlikle yapılmış ve bu eserler ilçeye tekrar kazandırılmıştır.

Mevlana ve Kçüköy mahallelerinde yer alan bilgi evleri olarak nitelendirilen kütüphane haftanın 6 günü hizmete açıktır. Zaman zaman bu mekanlarda çeşitli kurslarda düzenlenmektedir. Kadın kültür merkezlerinde de çeşitli kurslar, seminerler, konferanslar, eğitim faaliyetleri, kermesler, sosyal ve kültürel aktiviteler yapılmaktadır. İkinci Bahar evleri olarak adlandırılan yaşlı ve emeklilerin vakit geçirebilecekleri mekanlar yaratılmıştır. İlçede 116 park- bahçe, 1 stadyum, 2 kapalı spor salonu bulunmaktadır (Anonim, 2018b).

Ayrıca Endürlük Mahallesi'nde bulunan at çiftliklerinde 3 adet at bakıcılığı ve spor amaçlı at biniciliği yapılmaktadır. Geçmişten bugüne hızla büyüyen ve sosyalleşen Talas şehir merkezine de yakın olması sebebiyle kentteki yaşayan insanların tercih edeceği cafe ve restoranlarla sosyal mekanlardan biri olmuştur.

İlçede bağcılık kültürü günümüz de hala vardır. Yazın bağ ve bahçelere geçici süreliğine taşınmalar olur buna bağa göçme denilmektedir. Farklı zamanlar içinde farklı tarzlarda ve kişiden kişiye değişen konut kültürü ile bağ göçleri meydana gelir. Birçok insan şehrin kalabalığından, gürültüsünden ve havasından şikayet ederek yaz mevsimini bağ da geçirmeyi tercih eder. Ali Dağın etekleri de dahil olmak üzere özellikle Erciyes'in bütün kuzey etekleri bağ göçleri için tercih edilen alanlardandır. Talas ilçesinin havasının temiz olması, şehir merkezine göre daha sakin olması Kayseri halkının ve şehir dışından gelen insanların dikkatini oldukça çekmektedir. Özellikle Kayserililer için adeta bir yaşam biçimi haline gelen bağcılık ve bağ evleri kültürü kentin fiziksel kimliğini oluşturan öğelerden biridir. Bağcılık için Talas ilçesi en çok tercih edilen ilçelerin başında gelmektedir.

İlçede aynı zamanda;

- Kültür Sanat Film Festivali

- Atlı Dayanıklılık Gençlik Kupası
- Karakucak Güreş Festivali
- Funfly Model Uçak Yarışması
- Alidağ Cup Pre World Cup Yarışması
- Yelken Kanat Türkiye Şampiyonası gibi çeşitli etkinlikler yapılmaktadır (Anonim, 2019a).

-Eğitim

Talas'ta 1871 yılında ilk düzenli okul açılmıştır. Bu tarihte Talaslı bir Seraker olan Ali Saip Paşa'nın desteğiyle bir ilokul ve rüştiye mektebi inşa edilmiştir. Rüştiye mektebi bir süre eğitim-öğretime devam ettikten sonra, Kayseri'de idadi mektebin (lise) açılması sebebiyle kapanmıştır. Bina da harap bir hale geldiğinden dolayı satılmıştır. 1936 tarihinde daha önceden yaptırılan ilkokul Vilayet' in, Talas Belediyesi'nin, Özel İdare'nin ve halkın yardımları ile onarılarak yeniden Talas halkına eğitim-öğretim hizmeti vermeye devam etmiştir. 1962 yılına kadar ilkokul olarak eğitim-öğretim faaliyeti gösteren okul Han mahallesindedir. Bu yılda okulun hemen yanına yapılan yeni ilkokul binasının Öğretmen Derviş Güneş adıyla öğretime başlaması üzerine eski bina restore edilerek Pratik Kız Sanat Okulu haline getirilmiştir (Özsoy, 1991).

Günümüzde ilçede MEB'e bağlı 72 eğitim kurumu vardır. 5i anaokul, 32si ilkokul, 24ü ortaokul, 10u lise ve 1 tanesi de halk eğitim merkezidir. Bunlar haricinde ilçede Erciyes Üniversitesi de yer almaktadır.

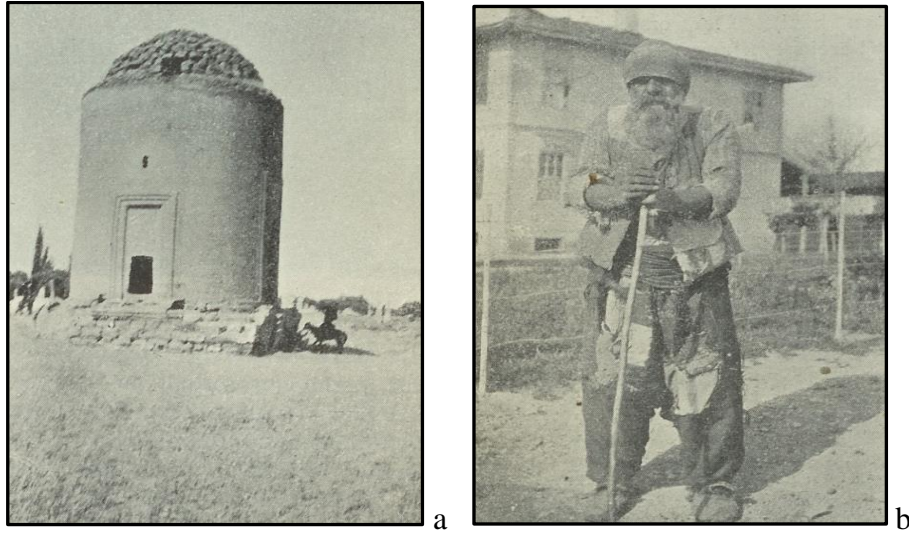
3.1.4 Tarihsel Gelişim

Talas'ın ne zaman kurulduğu hakkında kesin olarak bilgi bulunmamakla birlikte eski Arap tarihçi ve coğrafyacılara göre Orta Asya'da bir dağ eteğinde bulunan Talas şehrinden, milattan önce kuraklık nedeni ile göç eden bir kısım Türk boyu bu bölgeye gelerek yerleşmiştir ifadelerine rastlanmaktadır (Çetinkaya, 2002).

Kayseri yakınında bulunan Kültepe-Kaniş bölgesi göz önüne alındığı zaman Talas ve yakın çevresinde bulunan önemli yerleşim alanları günümüzden neredeyse 400 yıl kadar öncesine dayanmaktadır. Bölgede M.Ö ikibindeki Hitit egemenliğinden sonra önemli tarihi olayların da meydana geldiği zamanlarda sırasıyla Perslerin ve İskender

İmparatorluğunun egemenliği altında yer aldığı anlaşılan ve Talas'ın da yer aldığı topraklar M.Ö. 37 yılından M.S. 12.yüzyıla kadar Roma egemenliği altındadır. Türk hakimiyeti zamanında ise önce Danişmentliler daha sonra sırasıyla Anadolu Selçukluları, İlhanlılar, Karahanlılar ve Osmanlı İmparatorluğu egemenliğinde yer almıştır. 20. yüzyıl başlarına kadar Talas Kayseri şehrine bağlı bir kasaba iken 1911 yılında yine Kayseri'ye bağlı bir bucak olmuştur. 1987 yılında ise merkez ilçe konumunda olmuştur. Nüfusun büyük bir çoğunluğu ilçe merkezinde ikamet etmekle birlikte Erciyes Üniversitesi ve 1. Komando Tugayına yakın olması sebebiyle yoğun bir asker ve öğrenci nüfusu barındıran Talas ilçesi son yıllarda modern yapılaşma çerçevesinde hızla büyüyüp gelişerek Eski Talas'ın tarihi ve kültürel dokusunu gölgede bırakmaktadır. Yakın geçmiş tarihe kadar Rum ve Ermeni nüfusunu barındıran ve bu nedenle de özellikle yabancı ziyaretçiler tarafından oldukça ziyaret edilen Talas'tan göç eden gayrimüslimlerden geriye kalan çeşitli tarihi kültürel değerlerin modern kentleşme ile birlikte korunarak yaşatılması yönünde uygulanacak ve alınacak kararlar büyük önem arz etmektedir (Doğanay ve Eraslan, 2017). Şekil 3.6 de tarihi bir yapı ve bir dilenci görülmektedir (Talas Belediye Arşivi).

Şekil 3.6 a: Talas Yolu Üzerindeki Selçuklulara Ait Bir Yapı, b: Talaslı Bir Dilenci

Talas'ın ciddi anlamda büyümesi ise 1980'lerin sonunda başlamıştır. 1990lardan itibaren yoğun bir şekilde kentsel büyüme sonucunda 5-6 katlı apartmanlar ortaya çıkmıştır. İlçenin sınırları içerisinde bulunan üniversite, kent merkezine olan yakınlığı ve kolay ulaşım sağlanması sebebiyle giderek artan hızlı nüfus sonucunda

doğal tahribat, evre kirliliği gibi sorunlar karşımıza çıkmaktadır. Yaşanan bu hızlı kentleşme sürdürülebilir ve ekolojik açıdan hasar verici durumdadır. Sürekli artan nüfusa bağlı olarak yerleşim alanları giderek büyümekte ve geçmiş zamanlarda yapılan küçük katlı apartmanlar kentsel dönüşümünde etkisiyle yerini yüksek katlı apartmanlara bırakmıştır.

Yakın geçmişte Talas'ın girmiş olduğu bu süreç Talas'ı ilerleyen zamanlarda olumsuz etkileyeceği düşünülmektedir. Bu durumdan insanların, sosyo-kültürel yaşamın, geleneksel dokunun, kent silüetinin, tarihi yapıların kısaca tüm vrenin kent için önemli olan bu temel ve değerli kriterlerin olumsuz etkileneceği öngörülmektedir (Baydoğan, 2013).

3.2 Yöntem

Yapılan bu çalışmada 4 aşamalı bir yöntem izlenmiştir (şekil 4.7). Öncelikle tarihi kent kavramı ve korunması hakkında yerli ve yabancı kaynaklardan literatür taraması yapılmıştır. Daha sonra Talas tarihi kent dokusunun geçmişteki durumu araştırılmış ve gntmize kadar nasıl bir değişim ve gelişim gösterdiği irdelenmiştir. Alana dair çeşitli gözlemler yapılmış ve bu gözlemler fotoğraflanarak desteklenmiştir. İncelenen literatürler, kamu kurum ve kuruluşlarından elde edilen harita ve veriler, yapılan gözlem ve tespitler birlikte değerlendirilerek çalışma alanına dair analizler yapılmıştır. Bu araştırma ve analiz aşamalarından sonra Talas tarihi kent dokusunun peyzaj mimarlığı açısından değerlendirilmesi yapılmıştır. Bu bağlamda, Tarihi kent dokusunun özellikleri ortaya konulmuş, tarihi yerleşimin peyzaj özellikleri belirlenmiştir.

Çalışmanın bir sonraki aşamasında bu alanda oluşabilecek olumlu ve olumsuz durumları ortaya koymak amacıyla bir SWOT analizi yapılmıştır. SWOT analizi avantaj ve dezavantajların tespit edilerek alanın güçlü ve zayıf yönlerine odaklanmamızı sağlar. SWOT kelimesi, Strengths (Güçlü yanlar), Weaknesses (Zayıf yanlar), Opportunities (Fırsatlar) ve Threats (Tehditler) İngilizce kelimelerinin baş harflerinden oluşmaktadır.

Şekil 3.7 Yöntem Şeması

4. BULGULAR

4.1 Talas tarihi kent dokusunun özellikleri

Talas tarihi kent dokusu, farklı niteliklerde üç adet sit alanı ile tescillenmiştir. Talas Koruma Amaçlı İmar Planı Raporu'na göre Talas kentinde sit alanları toplam 76 ha'lık alanı kaplamaktadır. Yamaç ve çevresini kapsayan Kentsel Sit Alanı, 59 ha'lık alan kaplamaktadır. Kentsel Sit Alanı'nda 62 adet sivil mimarlık örneği, 4 adet cami, 1 adet kilise, 7 adet çeşme ve tescilli diğer yapı türleri yer almaktadır. Doğal sit alanı, dikey yapılı kaya oluşumu ile şekillenen yamaç arazi olup, 18 ha'lık alan kaplamaktadır. Alanda az sayıda bağ evlerinin yanı sıra bağ ve bahçe alanları yer almaktadır. Bu doğal oluşum, Talas silüetinin en önemli belirleyicisi olma özelliğine sahiptir. Aşağı ve Yukarı Talas'ı ayıran oluşum da yine sözü edilen Doğal Sit Alanı'dır. Ali Dağı'nın eteğinde yer alan Arkeolojik Sit Alanı ise 2 ha'lık alan kaplamaktadır. Arkeolojik Sit Alanı sınırları içerisinde Roma dönemine ait bir yer altı şehri yer almaktadır.

Talas Kentsel sit alanı'nda yapılaşma oranı % 71 olup, alan kullanımları (%18), ikinci konutlar (%6), eğitim ve kültür tesisleri (%0,7), sağlık tesisleri (%0,3), dini tesisler (%1,025), idari ve resmi kurumlar (%0,5), spor tesisleri (%1,45), yeşil alanlar (%29), askeri alanlar (%1,45), boş alanlar (%22), kent içi yollar (%19,07) olarak şekillenmektedir (Yılmaz, 2005).

Talas Kentsel Sit alanında yer alan binaların kullanımda olanlarının, iyi durumda olduğu gözlenmektedir. Terkedilmiş ve boş binaların ise kötü durumda oldukları ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kaldıkları görülmektedir.

4.2 Geleneksel Doku

Talas geleneksel dokusu içerisinde, geleneksel konutlar önemli bir yer tutmaktadır. Alanda yer alan geleneksel konutlar, genel olarak taş malzeme ile yapılmıştır. Konutların zeminlerinde ise genellikle kaya oyma mekanlar bulunmaktadır. İlk dönem yerleşme şekillerinde bölgenin tüf kayaç özelliğinden dolayı insanlar bu kaya oyma mekânlar içerisinde yaşam kurmuşlardır. Yapıların bodrum katlarından erişim sağlanarak planlanan kaya oyma mekânlar, konutlarda yiyecek ve içeceklerin saklanabildiği dış ortamın ısısından etkilenmeyen mekânları meydana getirmiştir.

Talas fiziksel özellikleri açısından ele alındığında, barınma ve savunma ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla yamaç ve vadilerin seçildiği gözlemlenmektedir. Böylece geleneksel doku yüksek yamaçlara kurulmuştur. Aynı zamanda da yamacın batısında bulunan konutlar güneşten en iyi şekilde yararlanan konutlar olmuştur. Geleneksel konut dokusunda genellikle iki katlı evler yer almaktadır. Bu evlerin konumlanışının, eğimli olan kentte manzara yönelimi ile önemli ilişkisi vardır. Evlerin cepheleri sokak dokusunun şekillenmesine katkı sağlamaktadır. Zemin kat ve üstünde yer alan çıkma katları ile bitişik nizamlı evler bir araya gelerek oluşturdukları sokakların silüetini ortaya çıkarmaktadır. Geleneksel dokulu evlerde ana kat genellikle sokağa ilişiği bulunmayacak bir biçimde üst katlara yapılmıştır.

Geleneksel konutların kimi iç sofalı plan tipindedir. Bahçeli evlerin bahçeleri genellikle arka kısımda bulunmaktadır. Birçok kültüre ev sahipliği yaptığı için farklı plan tipleri görmek te mümkündür. Mekânsal olarak ele alındığı zaman evler, oda ve servis mekanları olarak iki kısma ayrılır. Odalar kullanım şekillerine bağlı olarak yazlık, kışlık, selamlık, başoda gibi kendi içerisinde ayrılabilir. Servis mekanları olarak kullanılan yerler ise yemeklerin hazırlandığı mutfak, yiyecek ve içeceklerin saklandığı kiler, hayvanların bulunduğu ahır gibi kısımlardır. Ayrıca bu evlerde su kuyuları ve mahzenler bulunmaktadır. 1899 yılına ait bir fotoğraf Şekil 4.1’de gösterilmiştir.

Şekil 4.1 Talas İlçesi Geleneksel Konut Dokusu Genel Görünüm

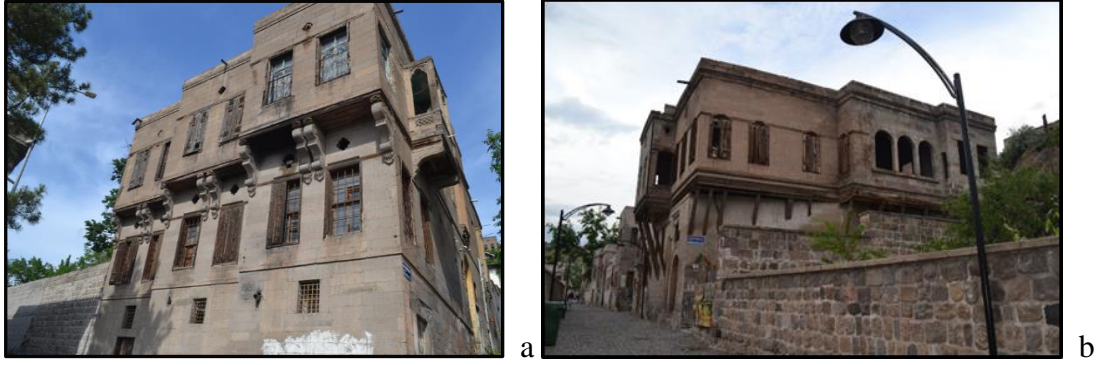
Bölgedeki taş malzeme rezervleri, geleneksel konutlarda kullanılan malzemeyi ve yapı sistemini şekillendiren en önemli etken olmuştur (Şekil 4.2). Taş kullanılarak yığma sistemde üretilen yapıların kat aralarında ve kirişleme işlemlerinde ahşap malzeme kullanılmıştır. Bölgede bulunan yapıların çatıları dam şeklinde inşa edilmiş ve çatıda biriken su, çörtenler yardımıyla sokağa aktarılmıştır.

Talas ilçesi geleneksel konut kültürünün izlerini taşıyan önemli bir bölgedir. İlçede geleneksel dokuyu oluşturan en önemli kentsel öğeler anıtsal yapılardır. "Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu" tarafından Talas'ta 3 farklı sit alanı tescillenmiştir. Talas sit alanı içerisinde en büyük alanı konutlar, camiler ve kiliselerin içinde bulunduğu kentsel sit alanı oluşturmaktadır. İkinci sit alanı ise Talas'ın aşağı ve yukarısını ayıran dik yamaç olan doğal sit alanıdır. Bölgedeki üçüncü ve arkeolojik sit alanı olarak tanımlanan bölge ise yer altı şehirleridir. Talas ilçesinin geleneksel konut dokusu görünümünden örnekler Şekil 4.3'de verilmiştir.

Şekil 4.2 a,b,c,d: Talas İlçesi Kapıların Taş İşlemeleri

Talas'ın tamamını kapsayan ve 1880'li yıllarda çekilen fotoğraflara bakıldığı zaman yukarı ve aşağı Talas'da kesme taş işçiliğinin sonucu olarak gösterişli konaklar ve köşkler yer almaktadır. Lozan Anlaşması sonrası mevcut mimari dokuya ait birçok binalar yıkılmış bugün ise bu mimari yapıların çok azı ayakta kalabilmiştir. Talas yerleşim özelliği bakımından 2000 yıllık tarihi bir geçmişe sahiptir.

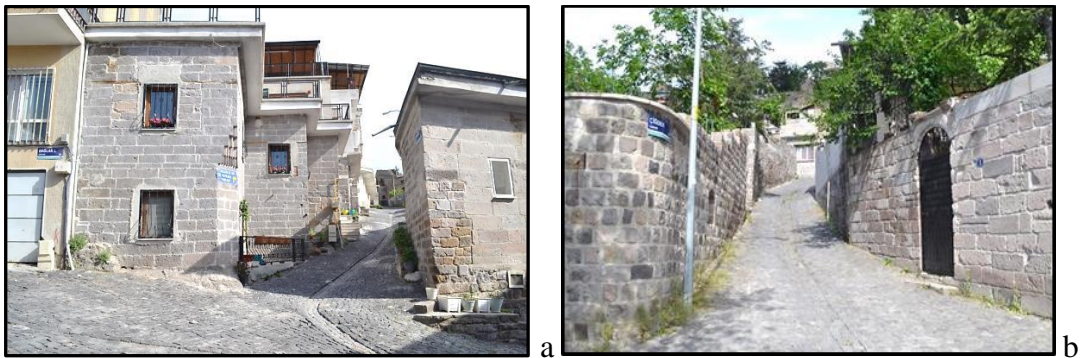

Şekil 4.3 a,b: Geleneksel Konut Örneklerinden

4.3 Sokak Dokusu

Kayseri ve çevresinde korunmuş nadir bölgelerden biri olan Talas, baskın step bitki örtüsüne rağmen doğası ile ilgi çeken ve farklı kültürlerden izler taşıyan özgün, tarihi bir yerleşmedir.

Sokak dokusu geleneksel dokuyla beraber ele alınmalıdır. Talas'ta geleneksel doku yüksek yamaçlara kurulu şekildedir. İlk yerleşmelerde bunun sebebi; barınma ve savunma gibi ihtiyaçları bu yamaçların karşılamasıdır. Güneşten en iyi şekilde faydalanmayı amaçlayan bu yapılar yamacın batısına doğru konumlanmıştır. Talas evlerinin karakteristik özelliklerinden biri de cephelerin sokağı tanımlamasıdır (Şekil 4.4).

Şekil 4.4 a,b: Talas Tarihi Kent Dokusundan Sokak Örnekleri

Özellikle K çik y mahallesinde bulunan geleneksel yapılar sokak ile direkt ilişkili biçimde konumlanmıştır. Evler bitişik nizam Şeklinde yerleşme düzenini oluŐturmakta ve yapıların arka kısmında bahçeler yer almaktadır (Şekil 4.5).

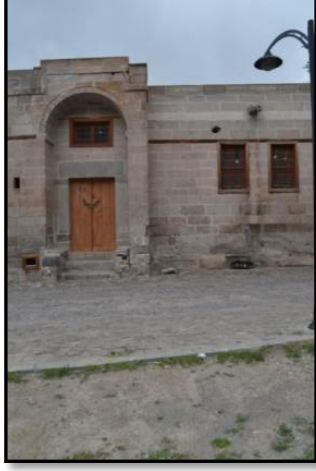
Şekil 4.5 a,b,c: K çik y Mahallesinden Sokak Dokusu  rnekleri

Sokağa doğru açılan iki kanatlı kapılar ve üst kat çıkmaları, Talas sokak silüetinin karakteristik yapısını oluşturmaktadır (Şekil 4.6). Tarihin eskitemediği arnavut kaldırımı döşemesi kullanılarak yapılan düzenlemeler, sokak dokusunu bozmayarak bir bütünlük sağlamıştır. Yine sokak dokusunu bozmayacak Şekilde seçilen aydınlatma elemanları sokağın ve konutların konumlarına göre yeterli bir Şekilde yerleŐtirilmiŐtir (Şekil 4.7).

Talas'ta her Ramazan ayında 'Ramazan Sokağı' kültürü oluŐturulmaktadır, böylelikle bu sokak hem ilçedeki hem de kent merkezindeki insanların uğrak yeri haline gelir. Oldukça kalabalık olan sokakta eski Ramazan kültürünü unutmamak

adına birçok aktiviteler yapılmaktadır. Ramazan sokağı etkinliği, Ali Saip Paşa sokağı boyunca gerçekleştirilmektedir.

a

b

c

d

e

f

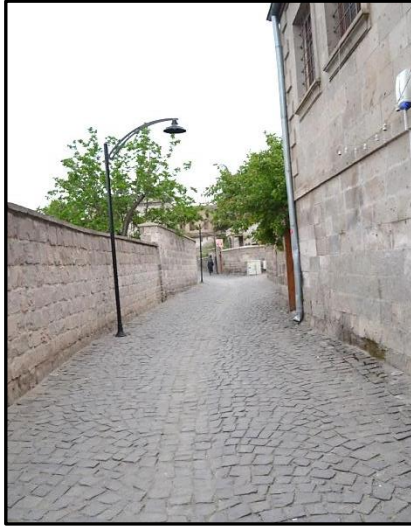

g

h

Şekil 4.6 a,b,c,d,e,f,g,h: Sokak Silüetinin Şekillenmesinde Rol Oynayan Konut Çıkma Ve Kapıları

a

b

c

Şekil 4.7 a,b,c: Ali Saip Paşa Sokak Dokusu

Talas'ın geleneksel mahallelerinden olan ve tarihi dokuyu her yönü ile yansıtan Tablakaya mahallesinde yer alan geleneksel konutlar, diğer mahallelerde olduğu gibi bahçeli ve bitişik nizamda konumlanmış olup, dar sokaklara bakan, taş malzemeden inşa edilmiş çıkmalı konutlar özgün mimari örnekler sergilemektedir (Şekil 4.8).

Şekil 4.8 a,b,c: Tablakaya Mahallesinden Sokak Dokusu Örnekleri

4.4 Tarihi Anıtsal Yapılar ve Sivil Mimarlık Örnekleri

Geleneksel dokuyu oluşturan en önemli unsurların başında anıtsal yapılar gelmektedir. Tarihte de Talas sınırları içerisinde farklı kültürlere ait insanlar bir arada yaşamışlardır. Müslüman ve gayri müslümanların bir arada yaşaması sonucunda da anıtsal yapılarda çeşitlilikler meydana gelmiştir. Sivil mimari yapılar ile birlikte anıtsal yapılar bütünleşerek Talas'ı tam bir tarihi mekan haline getirmiştir.

-Dini yapılar

Talas'ta günümüzde Diyanet İşleri Başkanlığından edinilen bilgiye göre 75 adet camii ve mescit bulunmaktadır. Zamanında Rum, Ermeni ve Türklerin bir arada yaşadığı ilçede 8 kilise bulunmaktadır. Tarihi camilerin çoğunluğunun Danişmentliler ve Selçuklular zamanında yapıldığı bilinmektedir.

Yaman Dede (Yeni) Camii: 1886 yılında Rum kilisesi olarak inşa edilen yapı Rum vatandaşların savaş sebebiyle Talas'ı terk ettikten sonra 1926 yılında camiye dönüştürülerek ibadete açılmıştır. "Panaya kilisesi" olarak bilinen yapı, camiye dönüştürüldükten sonra "Yaman Dede Camii" adını almıştır (Şekil 4.9).

Şekil 4.9 a,b,c,d: Yaman Dede Camii (Eski Panaya Kilisesi)

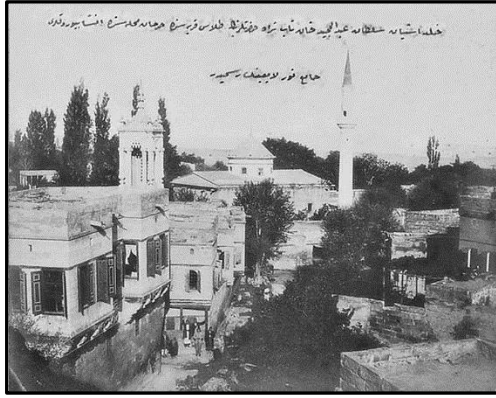
Şeyh Hamit Camii: Akçakaya köyünün aşağı mahallesinde bulunan camii, dikdörtgen planlıdır ve kesme taştan inşa edilmiştir.

Han camii: Han mahallesinde bulunan, Talas'ın en büyük camilerinden olan camii, 1889 yılında kesme taştan iki katlı olarak yapılmıştır (Şekil 4.10).

Şekil 4.10 Han Camii

Harman camii: Talas'ın en eski camilerinden olan bu dini yapı Harman mahallesinde yer almaktadır. Sultan Abdülmecid zamanında 1860 yılında yaptırılan camii tamamen kesme taştan inşa edilmiştir (Şekil 4.11).

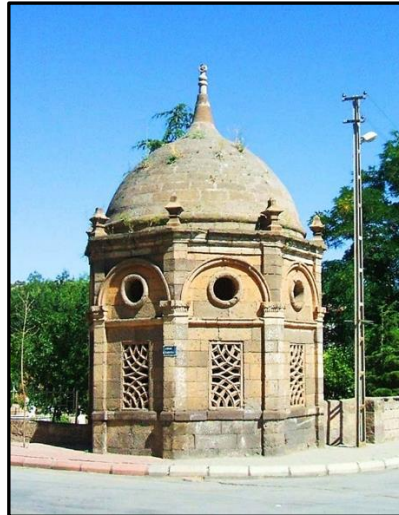
Şekil 4.11 a,b: Harman Camii

Ali Saip Paşa Camii: Kitabesinden 1886 yılında yaptırıldığı anlaşılan camii Kçüköy mahallesindedir. Kuzey kısmında camiye ait bir de çeşmesi mevcuttur (Şekil 4.12).

Şekil 4.12 a,b,c,d: Ali Saip Paşa Camii

Esmâ Hatun Türbesi: K çik y mahallesi Cemil Baba mezarlığının kuzey ucunda yer almaktadır. Ali Saip Paşa tarafından 1890 yılında annesi Esmâ Hatun öldükten sonra yapılan türbe sekiz gen planlıdır (Şekil 4.13).

Şekil 4.13 Esmâ Hatun Türbesi

Reşadiye Camii: Reşadiye mahallesinde bulunan camii 1938 yılında yapılmıştır. Tamamen yöresel düzgün kesme taştan inşa edilen camii günümüzde halen ibadete açıktır.

Tol Kilisesi: Ön cephesi kısmen çökmüş, yıkık olan bu kilise kalıntısı 2012 yılında Talas Belediyesi tarafından kısmen temizlenerek restorasyonu yapılmıştır. Kçüköy mahallesinde yer almaktadır.

Mikdat Dede Türbesi: Türbe iri blok kesme taşlardan yapılmıştır. Talas ilçe merkezine 26 km, Kayseri'ye 32 km uzaklıktadır.

-Çeşmeler

Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri içerisinde 11 adet çeşmeden söz edilmektedir. Yine bu çeşmelerin Osmanlı, Selçuklu ve Danişmentliler dönemlerine ait olduğu bilinmektedir.

Harman Çeşmesi: 19.yy sonlarında yapıldığı düşünülen ve Harman Camiinin yanında bulunan yine aynı adlı mahallede yer alan çeşmedir. Çeşme günümüzde sağlam olup hala kullanılabilir durumdadır (Şekil 4.14).

Şekil 4.14 a,b: Harman Çeşmesi

Ali Saip Paşa Çeşmesi: Ali Saip Paşa Camisinin avlu duvarıyla birlikte yapılmıştır. Çeşmenin cephe kısmı duvar içine gömülmüştür. Çeşmenin kitabesinde Ali Saip Paşa'nın adı ve hicri 1305 (M.1886-87) tarihi okunmaktadır. Geç Osmanlı dönemine ait yapıdır (Şekil 4.15).

Şekil 4.15 a,b: Ali Saip Paşa Çeşmesi (Meydan Çeşmesi)

Salih Ağa Çeşmesi: 1926 yılında inşa edilen ve Tablakaya mahallesinde bulunan çeşme sağlam durumdadır fakat kullanılmamaktadır. Çeşmenin üzerindeki kitabeden anlaşılacağı üzere çeşme Salih Ağa tarafından yaptırılmıştır (Şekil 4.16).

Şekil 4.16 a,b,c: Salih Ağa Çeşmesi

-Han ve Hamamlar

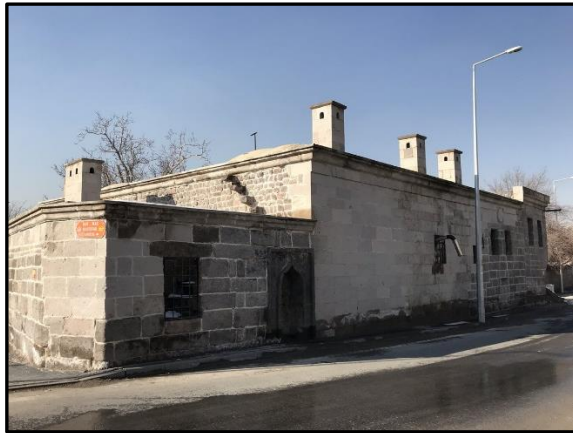
Genel anlamda Talas'ta bulunan tarihi yapılar aynı dönemler içerisinde yapılmıştır.

İspile Hanı: Tarihi İpek Yolu güzergâhında Kayseri-Malatya karayolunun 19. km.'sinde bulunmaktadır. Kervansaraydan günümüze sadece temel kalıntıları kalmıştır. Üst örtüsü ve duvarları tamamen tahrip olduğundan dolayı yapı hakkında fazla bilgiye yer verilememektedir.

Ali Saip Paşa Hamamı: Han mahallesinde 1889 tarihli vakfiyeye göre Ali Saip Paşa tarafından yaptırılmış olduğu belirtilmektedir. 1900 tarihli Ankara ili salnamesinde ise yapının 1887 yılında inşa ettirilmiş olduğu bilgisi mevcuttur. Ali Saip Paşa Camii ile eş zamanlı yapıldığı düşünülen hamamın yapım yılına ilişkin kesin bir bilgiye varılamamıştır (Şekil 4.17, 4.18).

Şekil 4.17 Ali Saip Paşa Hamamı 1880
(Talas Belediye Arşivi)

Şekil 4.18 Ali Saip Paşa Hamamı

-Okullar

Amerikan Koleji: Yukarı Talas mahallesinde bulunan ve 19.yy sonlarında Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde Amerikalı misyonerler tarafından yaptırılan binalardır. Talas Amerikan Koleji iki ayrı alanda birbirlerinden ayrı yapı grupları şeklinde kızlar ve erkekler için ayrı ayrı olarak inşa edilmiştir. Talas'ta eğitim ve öğretim yapılan okullar arasında en eskilerindedir. Eğitim faaliyetlerine 1968 yılına kadar devam ettirmiştir. Günümüzde kesme taştan yapılan yapının bir kısmı Erciyes Üniversitesi'nin sosyal tesisleri olarak diğer kısmı ise Beden Terbiyesi ve Spor İl Müdürlüğü tarafından spor kamp merkezi olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.19, 4.20).

Şekil 4.19 Amerikan Koleji (Talas Belediyesi arşivi)

Şekil 4.20 a,b: Amerikan Koleji

Rüştiye Mektebi: Harman mahallesinde bulunan kitabesinden yola çıkarak 1869 yılında inşa edildiği bilinen yapı Sultan Aziz Han'ın emri ile yapılmıştır. 1999-2000

yılında hayırsever Kemal Timuçin tarafından tamir ettirilmiştir. Günümüzde Talas halkının faydalanabileceği bir kütüphane olarak faaliyet göstermektedir (Şekil 4.21).

Şekil 4.21 Rüştüye Mektebi (Talas Kütüphanesi)

Zincidere Protestan Okulu: Zincidere’de bulunan okul 1892 yılında inşa edilmiştir. Dikdörtgen planlı olan yapı, kesme taş ile örülmüştür. Kilisenin yer aldığı bahçe, ihata duvarı ile çevrilmiştir (Şekil 4.22).

Şekil 4.22 Zincidere Protestan Okulundan Eski Bir Fotoğraf (Talas Belediyesi Arşivi)

-Diğer Yapılar

Cemil Baba Mezarlığı: Harman mahallesinde bulunan mezarlık ihata duvarı ile çevrili vaziyettedir. Mezarlıkta eski ve yeni mezarlar bulunmaktadır (Şekil 4.23).

Şekil 4.23 a,b: Cemil Baba Mezarlığı

Atatürk Köşkü: Atatürk'ün 5 Şubat 1934 tarihinde Kayseri'yi ziyaretlerinde kaldığı evdir. Yukarı Talas'ta kayalık zemine oturturulmuş şekilde yapılan yapı geniş manzara hakimiyetine sahiptir. İki katlı olan bina günümüzde Vali Konağı olarak kullanılmaktadır.

Derevenk Vadisi: İlçenin 1.5 km. doğusunda bulunan bu vadi, doğal ve tarihi değerler taşıyan, içerisinde; kiliseler, manastırlar ve yerleşim yerlerinin yer aldığı ve kayalık alanları ile dikkati çeken bir alandır (Şekil 4.24).

Talas Yeraltı Şehri: Yeraltı şehrinin girişi batı yönündedir. Roma-Bizans dönemlerinden kalan yeraltı şehrinin bir kısmı tuf ve kayaya diğer bir kısmı toprağa oyulmuş vaziyettedir. Koridorlar bazı yerlerde geçişi engelleyebilecek şekilde şekilde ve sıvalıdır. Koridorların toplam uzunluğu 2000 metre civarındadır ve yeraltı şehrinin içerisinde oldukça büyük bir sarnıç mevcuttur.

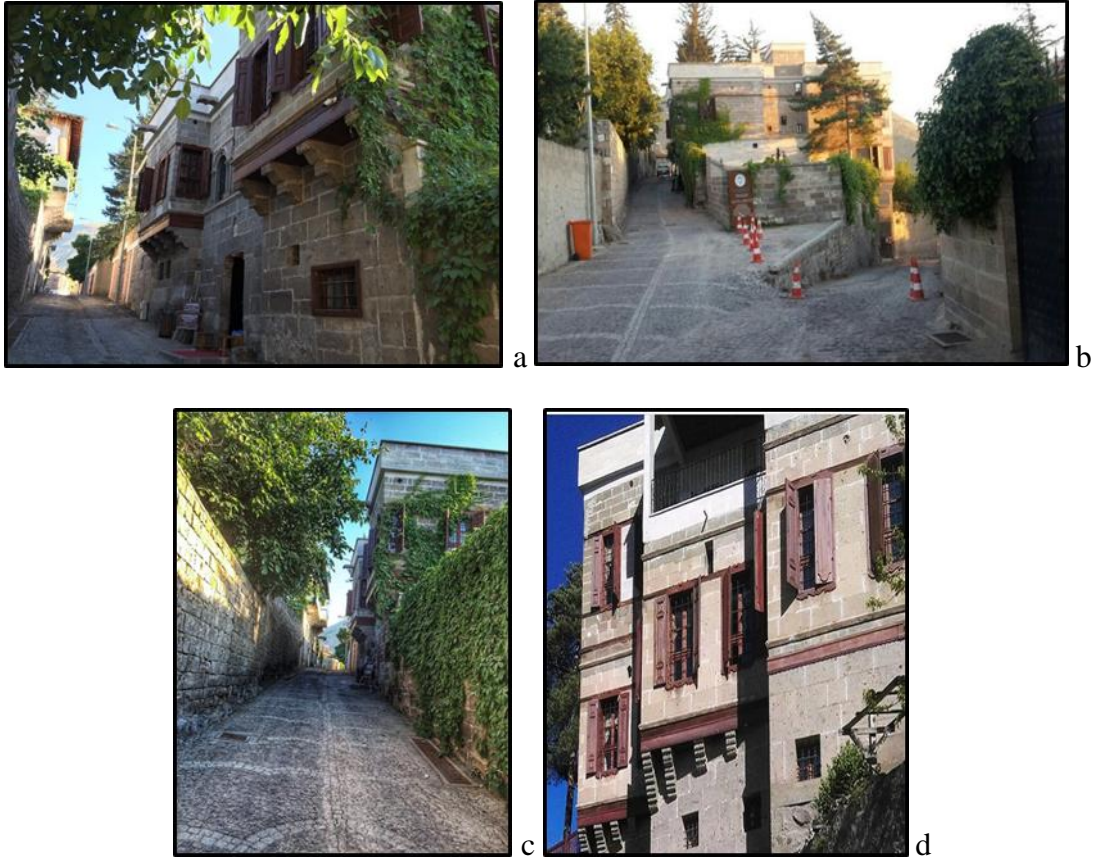

Şekil 4.24 Derevenk Vadisi

-Sivil Mimarlık Örnekleri

Talas ilçesinde konut, restoran, yapı adası, dinlenme tesisi gibi çeşitli sivil mimari örneklerin sayısı yaklaşık 400 civarındadır. Eski zamanlardan günümüze kadar ulaşan bu yapılar Rum, Ermeni ve Türklerin bir arada yaşadığı dönemle Selçuklu, Danişmentliler ve Osmanlı dönemlerinden kalmıştır.

Kürtüncüzade (Yaman Dede) Konağı: Rum asıllı bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelen Yaman Dede daha sonra Müslümanlığı seçmiş ve bu konakta büyümüştür. Tablakaya mahallesinde bulunan konak, son yıllarda büyük restorasyon geçirerek bir kültür evi olarak kullanılmaya başlanmıştır (Şekil 4.25).

Şekil 4.25 a,b,c,d: Kürtüncüzade (Yaman Dede) Konağı

Okutan Konağı: Harman mahallesinde bulunan ve yakın dönemde restorasyon geçiren konak 2009 yılından bu yana restoran olarak kullanılmaktadır. 1990 yılında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (Şekil 4.26).

Şekil 4.26 a,b,c,d,e: Okutan Konağı

Behçet Bey Konağı: Harman mahallesinde, düzgün kesme taşla inşa edilen konak 19.yy da yapılmıştır. Günümüzde kullanılamaz durumdadır.

Ali Saip Paşa Konağı: Kitabesine bakıldığı zaman 1928 yılında gayrimüslim bir usta tarafından yapıldığı bilgisine erişilmektedir. Kçüköy mahallesi Atatürk bulvarında yer alan konak 1990 yılında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir. 2016 yılında Talas Belediyesi tarafından restorasyon projeleri hazırlanmıştır (Şekil 4.27).

Şekil 4.27 a,b: Ali Saip Paşa Konağı

Yaren Evi: Ali Saip Paşa caddesi üzerinde K ıçık y mahallesinde bulunan bu yapının 19.yy da inşa edildiği düŐünülmektedir. 2009 yılında tescillendirilen yapı uzun yıllar özel mülkiyete ait olmuş 2010 yılında ise Talas Belediyesi tarafından kamulaŐtırılarak 2016 yılında ise restorasyonu yapılarak bir sanat atölyesi haline dönüŐtürülmüŐtür (Şekil 4.28).

Şekil 4.28 a,b: Yaren Evi (Talas Belediyesi Arşivi)

AkŐehirliođlu Konağı: Yukarı Mahalle Atatürk Bulvarı üzerinde bulunan yapı 1890lı yıllarda inşa edilmiş ve önce gayrimüslim bir aile tarafından kullanılmıştır. Daha sonra AkŐehirliođlu ailesi tarafından yazlık ev amacıyla alınmıştır. Yapı 1995 yılında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir.

Jandarma Konağı: 19.yy da inşa edildiği d Ő nt len yapı K ıçık y Mahallesinde Ali Saip Paşa caddesi üzerinde bulunmaktadır. 1990 yılında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenen yapı askeri alan içinde yer aldığı için Jandarma Konağı olarak adlandırılmıŐtır. 2016 yılında restore edilerek valiliğe tahsis edilen yapı maliye hazinesine aittir.

Alaybey Konağı: Yukarı Mahallede bulunan yapı Han ve KayabaŐı sokak keŐiŐimin de yer almaktadır. Geleneksel plan tipine sahip olan bu konak 1850'li yıllarda yapıldığı öngörülmektedir. Atıl bir durumda olan konak 1978 yılında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescillenmiştir (Şekil 4.29).

Şekil 4.29 Alaybey Konağı

Gömeç Konağı: Tablakaya mahallesinde Hükümet Caddesi ve Merdivenli Sokak kesişiminin de yer alan Gömeç Konağı 1883 yılında gayrimüslim ustalar tarafından inşa edilmiş bir yapıdır. 1979 yılında korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (Şekil 4.30).

Şekil 4.30 Gömeç Konağı (Akifler Konağı)

Bülbül Hafız Konağı: Konak Kçüköy Mahallesi Ali Saip Paşa Caddesi'nde yer almaktadır. Kitabesinde yazan bilgiye göre 1812 yılında inşa edilmiştir. 2010 yılında Talas Belediyesi tarafından kamulaştırılmış olan bu yapı 1990 yılında tescillenmiş olan bir yapıdır. 2012 yılında yapılan onarım projesi kapsamında Bülbül Hafız Konağı da onarılmıştır. Günümüzde çini atölyesi olarak kullanılmaktadır (Şekil 4.31).

Şekil 4.31 a,b: Bülbul Hafız Konağı

4.5 Talas Tarihi Yerleşiminin Peyzaj Özellikleri

4.5.1 Kentsel Alan Kullanımları

Talas, tarihinde pek çok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Uzun yıllar Ermeni, Rum ve Türkler bir arada yaşamış, bu birlikteliğin izlerini de bıraktıkları tarihi ve kültürel miras eserleri ile belgelendirmişlerdir. Talas tarihi dokusu içerisinde kiliseler, camiler, çeşmeler ve özellikle karakteristik konut dokuları, kentin kimliğini oluşturan en önemli elemanlardır.

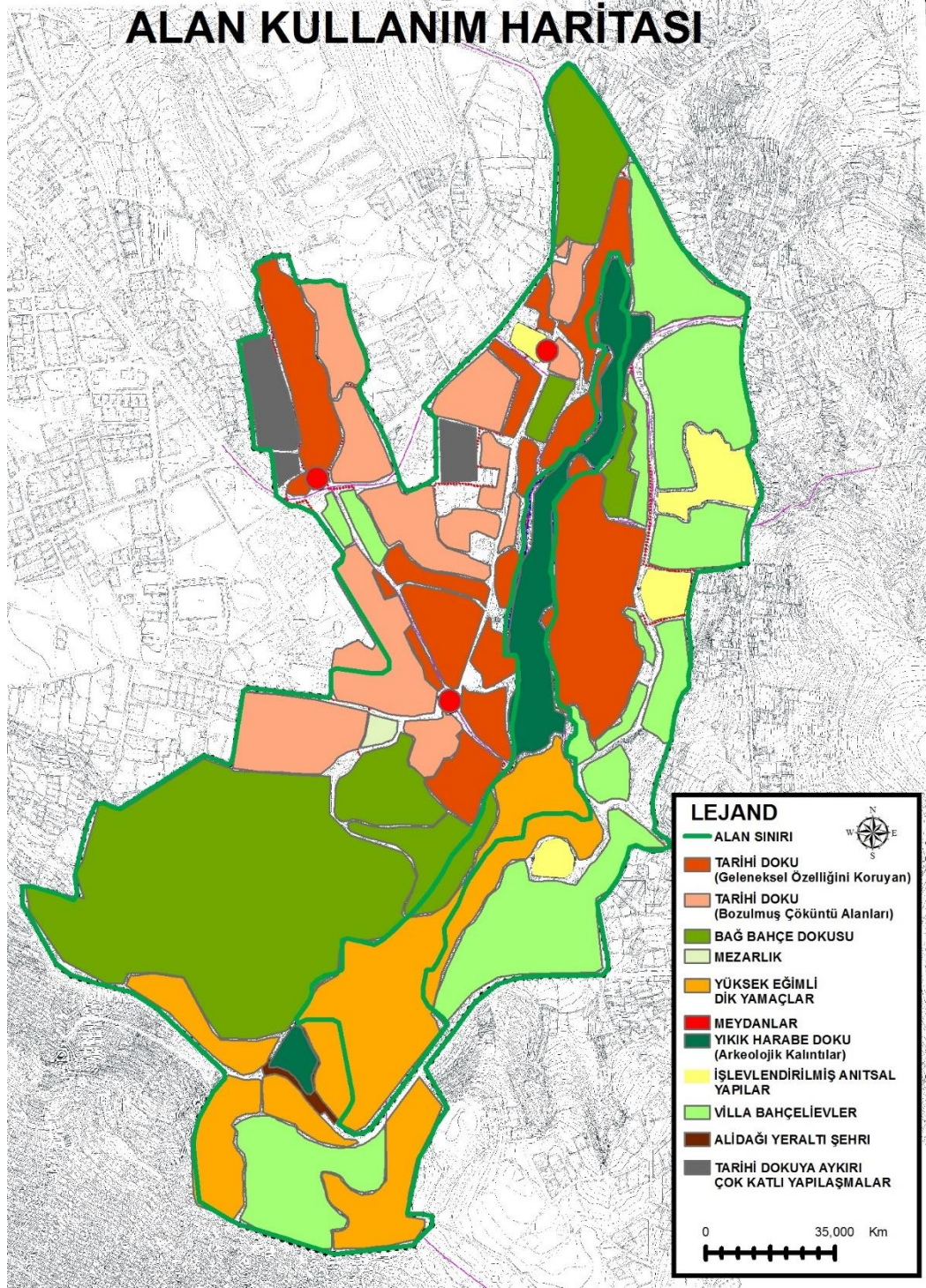
1895-1899 yıllarında Anadolu'yu dolaşan iki Alman gezginin tarifi şöyledir ; “Talas, fotoğrafı, terzisi, lokantası, kreşi olan ve gelişen küçük, temiz bir şehirdir. Küçük dar sokakları ile 60 bin nüfuslu Kayseri'den daha temiz ve düzenli, güzel çarşıları olan, 30 bin nüfuslu bir yerleşimdir” (Açıkgöz, 2002).

Günümüzde Talas, Kentsel, Arkeolojik, Tarihi sit alanları olarak ilan edilip korunan tarihi doku, bu dokunun hemen yanbaşında yer alan ve geçmiş tarihli kaynaklarda çokça bahsedilen müstakil ve bahçeli konut yerleşimlerinin bulunduğu yerleşim alanları ve tarihi doku ile birleşen ve kent çeperlerine doğru hızla yayılan çok katlı yerleşim alanlarından oluşan bir yerleşim niteliğindedir. Yerleşim yoğunluğunun artışı, Kayseri kent merkezine oldukça yakın bir konumda bulunmasından kaynaklanmaktadır ve yakın bir gelecekte kentle bütünleşme eğilimi göstermektedir.

Tarihi yapılar genellikle Kçüköy, Han, Harman ve Tablakaya Mahallelerinde yoğunlaşmıştır. Erciyes Üniversitesi Dinlenme Tesisleri de kentsel sit alanı içerisinde yer almaktadır. Han Mahallesi ve Kçüköy Mahallesinin batı kesiminde tarihi dokuya

aykırı çok katlı yapılaşmalar dikkati çekmektedir. Bağ evleri ve bahçeli evler de kentte önemli bir yer tutmaktadır. Sit alanının doğu kesimi, Yukarı Talas olarak adlandırılmış olup, burada villa ve bahçelievler yer almakta, bu yapılar Talas kenti için karakteristik bir özellik taşımaktadır. Alanın güney kesiminde yer alan yüksek eğimli dik yamaçlı arazide kent silüetine önemli katkı sağlayan doğal bir alan olmakla beraber, heyelan, toprak kayması gibi doğal riskler nedeni ile çeşitli önlemlerin alınması ihtiyacı bulunmaktadır. Han Mahallesi ve Kçüköy Mahallesi'nin batı kesiminde tarihi dokuya aykırı çok katlı yapılaşmalar dikkati çekmektedir. Tarihi doku içerisinde; Hükümet meydanı, Gölbaşı Meydanı ve Harman Meydanı olmak üzere başlıca üç önemli tarihi meydan yer almaktadır.

İlçede yaygın alan kullanımlarının sınıflandırılması ile elde edilmiş haritadan hesaplanan verilere göre; geleneksel özelliğini koruyan tarihi doku alanları 247 ha, bozulmuş çöküntü alanları içeren tarihi doku 220 ha, bağ-bahçe dokusu 439 ha, yüksek eğimli dik yamaç araziler 255 ha, arkeolojik kalıntıların yer aldığı yıkık harabe doku 83 ha, villa-bahçelievlerin bulunduğu alan 317 ha, tarihi dokuya aykırı çok katlı yapılaşmaların bulunduğu bölge 33 ha alan kaplamaktadır (Şekil 4.32).

Şekil 4.32 Çalışma Alanı Alan Kullanımları

Talas kentindeki sit alanları kentin tarihi, sosyo-kültürel, arkeolojik ve doğal zenginliğinin birer kanıtı olarak gösterilebilir. Talas’da Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından tespit edilen 3 adet sit alanı mevcuttur. Bunlar; Kentsel

Sit Alanı, Doğal Sit Alanı ve Arkeolojik Sit Alanıdır. Toplam sit alanları 76ha'lık alanı kapsamaktadır.

Yamaç ve çevresini kapsayan Kentsel Sit Alanı, 59 ha'lık alan kaplamaktadır. Kentsel Sit Alanı'nda 62 adet sivil mimarlık örneği, 4 adet cami, 1 adet kilise, 7 adet çeşme ve tescilli diğer yapı türleri yer almaktadır. Doğal sit alanı, dikey yapılı kaya oluşumu ile şekillenen yamaç arazi olup, 18 ha'lık alan kaplamaktadır. Alanda az sayıda bağ evlerinin yanı sıra bağ ve bahçe alanları yer almaktadır. Bu doğal oluşum, Talas silüetinin en önemli belirleyicisi olma özelliğine sahiptir. Aşağı ve Yukarı Talas'ı ayıran oluşum da yine sözü edilen Doğal Sit Alanı'dır. Ali Dağı'nın eteğinde yer alan Arkeolojik Sit Alanı ise 2 ha'lık alan kaplamaktadır. Arkeolojik Sit Alanı sınırları içerisinde Roma dönemine ait bir yer altı şehri yer almaktadır.

4.5.2 Açık-yeşil Alan varlığı

Talas'ta geçmişten günümüze varlığını koruyan bağlık, bahçelik araziler ve bağ evleri özel mülkiyette olmasının yanısıra yörenin açık yeşil alan varlığına önemli katkılar sunmaktadır. Yine villa tipi evler de bahçeleri ile ön plana çıkmaktadır. Günümüzde ortaya çıkan toplu konutlar genellikle bahçeli olup, özellikle site bahçeleri önemli bir yer kaplamaktadır.

Talas ilçesi genelinde belediye kaynağından edinilen bilgilere göre 116 park-bahçe ile 1 stadyum ve 2 kapalı spor salonu mevcuttur. Talas ilçesinde, tarihi çekirdeği oluşturan mahallelerde az sayıda olmakla birlikte, daha yeni yerleşimlerle şekillenen mahallelerde çok sayıda park alanı bulunmaktadır. Park alanları özellikle Bahçelievler, Mevlana ve Yenidoğan Mahallelerinde yoğunlaşmaktadır. Bu parklar, mahallelere göre Çizelge 4.1'de listelenmiştir. Çalışmada ele alınan parklar toplam 202,82 ha'lık alan kaplamaktadır. Yine yaklaşık 47 ha alana sahip Ali Dağı Mesire Alanı'da Harman Mahallesi sınırları içerisinde yer almaktadır.

Ayrıca Mevlana Mahallesi'nde 2 ha alana sahip Halef Hoca Mezarlığı ve Bahçelievler Mahallesi'nde 1,4 ha alana sahip Cemil Baba Mezarlığı, kent açık-yeşil alan varlığına katkı sunmaktadır.

Tarihi doku içerisinde; Hükümet meydanı, Gölbaşı Meydanı ve Harman Meydanı olmak üzere başlıca üç önemli meydan yer almaktadır.

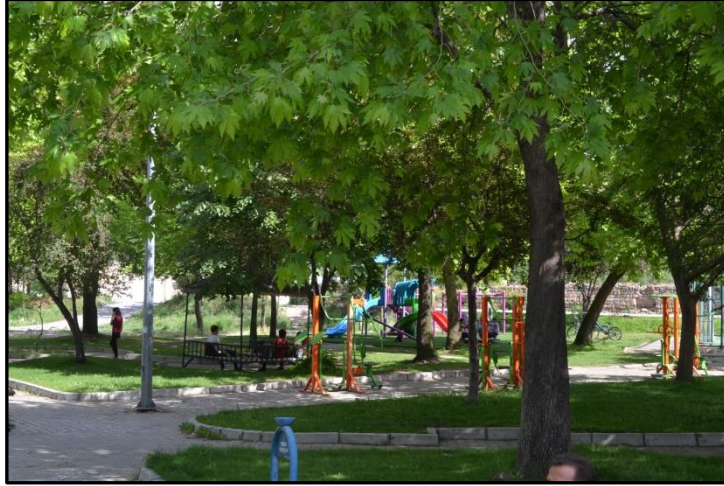
Çizelge 4.1 Talas İlçesi Tarihi Doku Ve Yakın Çevresinde Yer Alan Parklar

PARK ADI	BÜYÜKLÜĞÜ (da)	MAHALLE
Esmâ Baltacı Parkı	7,18	Mevlana
Halef Hoca Mez. Ark. Yaşam Parkı	29,18	Mevlana
Kutlu Doğum Parkı	4,62	Mevlana
Sarı Saltuk Parkı	3,20	Mevlana
Cengiz Aytmatov Parkı	15,19	Mevlana
Vilayet Sok. Çocuk Parkı	0,21	Mevlana
Karabey Hafız Parkı	3,23	Mevlana
Mevlana Parkı	4,63	Mevlana
Abdurrahim Karakoç Parkı	3,52	Mevlana
Bed Park	0,85	Mevlana
Hakan Türk Parkı	5,28	Mevlana
Öğretmenler Parkı	1,10	Mevlana
Rasim Özdenören Parkı	5,65	Mevlana
Aydın Parkı	4,06	Yenidoğan
Şht. Pol. Ali Tuğral Parkı	2,73	Yenidoğan
Şht. Er Mustafa Cesur Parkı	6,83	Yenidoğan
Hunat Sk. Parkı	2,42	Yenidoğan
Yunus Emre Parkı	2,36	Yenidoğan
Şht. Er Murat İkinci Parkı	1.10	Yenidoğan
Alpaslan Türkeş Parkı	2,88	Yenidoğan
Osman Yılmaz Parkı	3,27	Yenidoğan
Hacı Bektaş-ı Veli Parkı	5,27	Kiçiköy
Dede Korkut Parkı	1,51	Kiçiköy
Mehmet Esenceli Parkı	0,24	Kiçiköy
Şht. Er Hatem Uzunoğlu	0,39	Kiçiköy
Veysel Eşgi Parkı	1,22	Kiçiköy
Dedeoğlu Parkı	12,89	Bahçelievler
Bekir Atasoy Parkı	1,98	Bahçelievler
Şeyh Şamil Parkı	0,92	Bahçelievler
Aliya İzzet Begoviç Parkı	1,50	Bahçelievler
Muhsin Yazıcıoğlu Parkı	35,42	Bahçelievler
Hayrullah Polat Parkı	4,00	Bahçelievler
Yaman Dede Parkı	3,43	Bahçelievler
Mehmet Topuz Parkı	5,40	Bahçelievler
Mustafa Cemiloğlu Parkı	2,25	Bahçelievler
Oktay Genel Parkı	3,51	Han
Karataş Sk. Çocuk Parkı	0,26	Han
Mehmet Ataman Parkı	11,85	Harman
Fatih Karakılıç Parkı	1,29	Harman

İlçede bulunan mesire alanlarının gelişi güzel bir biçimde kullanılması, izin verilmeyen yerlerde ateş yakılması, çöplerin bu alanlara bırakılmaları, yer yer aydınlatmaların yetersiz kalması gibi durumlar açık yeşil alanlar için birer sorun teşkil etmektedir.

Talas İlçesi'nde bulunan park ve bahçeler halk tarafından yoğun olarak kullanılmaktadır. Özellikle havaların ısınmasıyla birlikte ilçede bulunan Ali Dağı Mesire alanı gerek ilçede yaşayanlar olsun gerekse diğer ilçe ve şehir merkezinde ikamet edenler olsun oldukça tercih edilir. Fakat bu park ve bahçelerde bitkisel çeşitlilikten bahsetmemiz pek de mümkün değildir. Tarihi yapıların çevresinde veya yakınında bulunan alanlarda tarihi dokuya uygun şekilde çöp kutusu, uzun gövdeli aydınlatma elemanları ve yer döşemelerine monte edilmiş aydınlatma elemanları seçilmiştir fakat burada da sayı ve ergonomi açısından eksiklikler vardır (Şekil 4.33).

Şekil 4.33 Talas Kçüköy Mahallesiinde Bulunan Bir Park

Tarihi yapıların bahçeleri yok denebilecek kadar az küçük pasif yeşil alanlardan meydana gelmektedir. Bahçe olarak değerlendirilebilecek yerlerde genellikle çiçek ve çalı formu bitkiler bulunmaktadır. Belediye tarafından restoran-kafe tarzına dönüştürülen tarihi yapıların bahçelerinin düzenlenmesi şahıslara ait olduğu için daha düzenli yapılmakla birlikte diğer tarihi yerlerde yapılan düzenlemeler yeterli değildir. Bu yerlerde donatı elemanları olarak genellikle çöp kutusu, bank ve aydınlatmalar tercih edilmiştir.

4.5.3 Eski-Yeni Yerleşim Alanları

Kayseri’de gelişen ticaret ve sanayi yakın çevrede bulunan illerin dikkatini çekerek Kayseri’yi çekim merkezi konumuna getirmiştir. Kayseri’nin bir sanayi kenti haline gelmesi ve istihdam sorununu çözmesiyle yığılan göçlerin iş bulma konusunda çok zorluk çekmemesi, bu süreci hızlandıran bir durum olmuştur. Kayseri büyük bir gelişme hızına ulaşmış ve bununla beraber ciddi anlamda nüfus artışı olmuştur. Artan nüfus ve hızlı gelişim sonucuna bağlı olarak da arsa fiyatları artmıştır. Talas Kayseri arasındaki ulaşım ağının gelişmesi ve ilçenin arsa fiyatlarının daha ucuz olması Talas’ın nüfusunun artmasının nedenlerindedir. Bunun yanında 1981 yılında çıkarılan Toplu Konut Yasası da Talas’ın nüfuslanmasında etkili olmuştur (Özdemir, 1990).

Çalışma alanı olan Talas ilçesinde ilk ciddi alansal büyüme 1980’lerin sonunda başlamıştır. Talas ve yakın çevresindeki arazi kullanımlarındaki değişimler o yıllardan itibaren giderek büyümüştür. 1990lı yıllardan itibaren 5-6 katlı yapılar yoğunlaşmaya başlamıştır. Gün geçtikçe gelişen kentsel büyüme ilerleyen zamanlarda yoğunluk artışı ve yapı düzeninin değişimi şeklinde karşımıza çıkmaktadır. İçerisinde barındırdığı Erciyes Üniversitesi ve ilçe sınırında Abdullah Gül Üniversitesi yerleşkeleri ile uygun iklim koşulları ve ulaşım kolaylığı bölgenin nüfus artışını etkilemiştir. Hızlı nüfus artışı ve giderek yatay bir şekilde nüfusun genişlemesi özellikle altyapı sorunlarını ve çevre kirliliğini doğurmuş bunların sonucunda da doğal tahribatlara neden olmuştur. Artan nüfus artışı gerekli olan konut alanları ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Bununla birlikte sosyal donatı ihtiyacı da ortaya çıkmıştır. Mevcut yeşil alanlar ve kültürel değerlerin gelecek kuşaklara aktarılabilmesi için sürdürülebilir planlamalar yapılmalıdır.

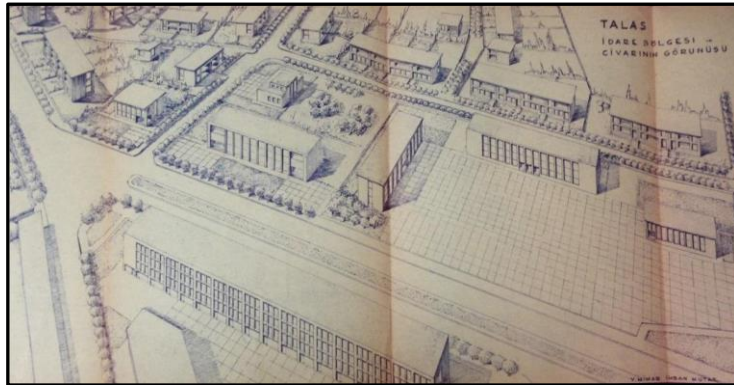
Talas’taki yapılaşmada özellikle iki farklı konut tipi yaygın olarak görülmektedir. Bunlardan biri Aşağı Talas’ta ova yüzeyi üzerinde kurulan toplu yüksek katlı konut binaları; diğeri ise, Yukarı Talas ve Ali Dağı yamaçlarında yaygın olarak görülen lüks villa tipi yazlık binalardır. Eski Talas’ın kurulduğu fay hattı üzerinde ise harabelere ve yer yer onarılmış iskânsız evler yer almaktadır (Özdemir, 1990).

Talas'ın kentsel gelişimini yönlendiren çeşitli planları ele alacak olursak, 1959 yılında ilk plandan başlayan ve 1964, 1966, 1970 yıllarında çeşitli revizyon planları ile güncellenen çalışmalar yapılmıştır.

1959 yılında 1/2000, 1/1000 ve 1/500 ölçekli çeşitli imar planı çalışmaları İhsan Kutar tarafından yapılmıştır. 1/2000 ölçeğinde olan çalışma imar tafsilat planı şeklinde hazırlanmıştır (Şekil 4.34, 4.35). Bu plana göre mevcut olan tüm konut alanları 2 kattır ve 200 hektarlık bir alan içerisindedir. Bu alan daha çok Kçüköy ve Yukarı Talas sınırlarına dahildir. Ancak bu imar planı uygulanmaya konulmamıştır. İlçe merkezi içerisinde var olan geleneksel doku dışında kalan alanda tasarlanmıştır (Talas Belediyesi Arşivi).

Şekil 4.34 1959 Talas 1/2000 Ölçekli İmar Planı

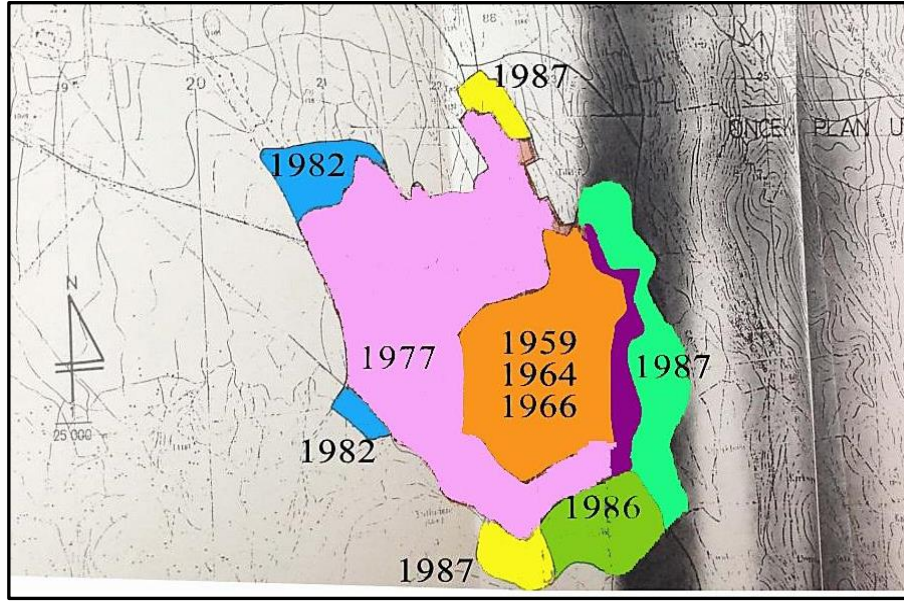

Şekil 4.35 1959 Yılı Plan Perspektif Çalışması Perspektif Çizimi

İller Bankası ve Bayındırlık İskan Bakanlığı tarafından 1964, 1966 ve 1970 yıllarında bu imar planı için revizyon çalışmaları yapılmıştır. Talas'ta 1974 yılında

ilk imar planı uygulamaya konulmuştur. Plan içerisinde 2 katlı konut dokusu korunmuş, yazlık yer olarak kullanılan az katlı konutlara Talas genelinde yer verilmiştir. Bu planla ayrıca yerleşik konut alanları 3 biçimde düzenlenmiştir. 1976 yılında yapılan imar planını revizyon etmek için 1980 yılında yeni bir imar planına gidilmiştir. Özellikle kooperatiflerin 1977-1981 yılları arasında yaptığı konut alanlarında çeşitli sorunlar çıkmasından dolayı ihtiyaç duyulmuştur. 1977-1985 yılları arasında sık bir şekilde nazım imar planı değişiklikleri yapıldığı anlaşılmaktadır (Şekil 4.36) (Baydoğan, 2013).

Şekil 4.36 1990 Talas 1/25000 Ölçekli İmar Planı Üzerinde Önceki Plan Uygulamaları (Talas Belediyesi arşivinden görselleştirilmiştir)

1990 yılında Talas'ın bütününe içeren revizyon ve ilave imar planları yapılmış ve ilçe bütün olarak ele alınmıştır. 1991 yılında onaylanmış olan imar planında genellikle 2 katlı klasik imar adaları düzeninde yapılaçak şekilde ve düşük yoğunluklu konut alanı olarak planlandığı görülmektedir. Ancak 1997 yılında yani kısa bir süre sonra yapılan plan revizyonu ile burada yoğunluk ve yapı düzeni tamamen değiştirilmiştir (Doğan ve Yücel, 2013).

1994 yılında yapılan koruma imar planı ile Talas'ta kentsel, doğal, tarihsel ve arkeolojik sit alanları belirlenmiştir. Bu sit alanları içerisinde kalan tüm tescilli yapılar, fiziki ve doğal çevrenin korunması başlıca plan kararı olarak belirlenmiştir (Baydoğan, 2013).

2001 yılında ise yeni hali hazır haritalar İller bankası genel müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. 1/5000 ölçekli nazım imar planları ve 1/1000 ölçekli imar planı revizyonları Talas bütününde yapılmış ve 2002’de onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Baydoğan, 2013).

2003 yılında uygulamaya konan planda mevcut yerleşimin ve yeni yerleşim alanlarının kuzey, kuzeydoğu, batı ve güneybatı yönüne önerildiği görülmektedir. Kentin güneyinde jeolojik, topoğrafik ve sit alanlarının bulunmasından dolayı bu yönde herhangi bir gelişim önerilmemiştir. Yine bu senede tarımsal özellik taşıyan alanların bir bölümü konut alanına çevrilmiştir. 2009 yılında ise hala geçerli olan 2002 imar planı revizyonları yapılmıştır (Baydoğan, 2013).

Talas ilçesi, TÜİK verilerine göre Kayseri ili içerisinde en yüksek yıllık nüfus artış hızına sahip ilçedir. Özellikle Kayseri’nin ilçelerinden yoğun bir göç durumu söz konusudur. Hızlı kentleşmeye bağlı olarak özellikle 1990-2015 yılları arasında yerleşim alanları sürekli artmıştır. Planlı bir gelişme sürecine sahiptir. Eski ve yeni yerleşim alanlarının zaman zaman kesiştiği Talas’ta bir yandan yüksek katlı yeni yapılar görünürken diğer yandan da çeşitli tarihi taş evler, konaklar ve sokaklar görmek mümkündür. Pek çok faktörün etkisi ile günümüzde hızlı bir ivme ile genişleyen konut alanları, geleneksel dokuyu baskılamaya ve tarihi kent silüetini değiştirmeye başlamıştır (Şekil 4.37, 4.38, 4.39).

Şekil 4.37 a,b: Talas Eski Ve Yeni Yerleşim Alanlarının Birlikte Görülebildiği Bir Sokak

Şekil 4.38 Ali Dağı Eteklerinde Yüksek Katlı Yapılaşmalar

Şekil 4.39 Tarihi Doku, Doğal Falezler Ve Hemen Yanı Başında Ortaya Çıkmaya Başlayan Yeni Yerleşim Alanları

4.5.4 Rekreatiyonel Olanaklar

Talas ilçesinde özellikle son yıllarda yapılan çeşitli onarımlar, bakımlar ve yeni yapılar ilçeyi daha da cazip hale getirmiştir. Tarihi mekanların restore edilmesi ile birlikte yeni bir kimliğe bürünen Talas, görsel açıdan da ilgi çekici bir yer olmuştur. Talas'ta yer alan bazı yapılar restore edilerek farklı kullanımlarla işlevlendirilmiş ve koruyarak kullanma adına önemli adımlar atılmıştır. Okutan Konağı günümüzde restoran, Behçet Bey Konağı kafe olarak kullanılırken; Yaman Dede Konağı müze olarak kullanılmaktadır.

İlçede çok sayıda kafeterya, dükkan ve alışveriş noktaları bulunmaktadır (Şekil 4.40). Kafelerin yoğun olarak bulunduğu cadde günün neredeyse her saati işlek ve kalabalıktır. Hem ailelere hem gençlere yönelik çeşitli birçok mekan bulunmaktadır.

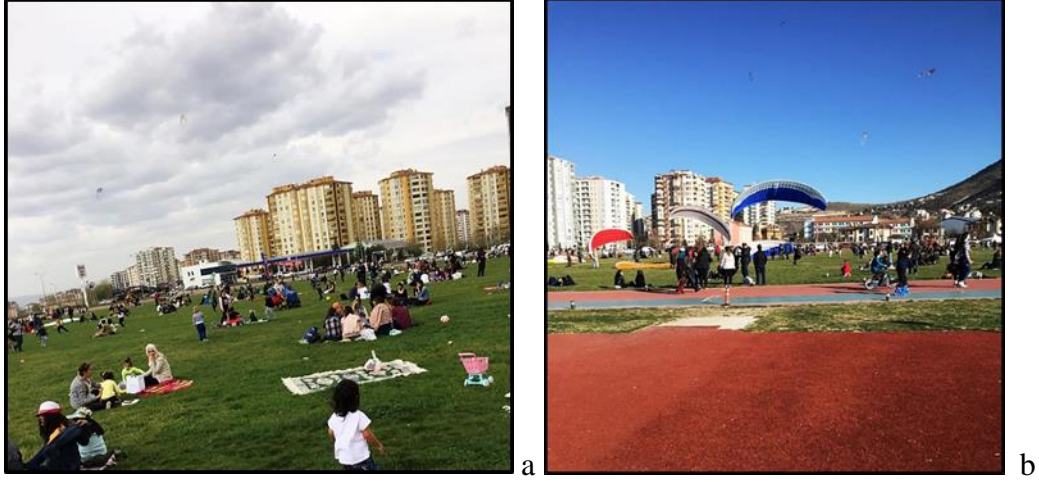
Bu mekanlara ulaşım oldukça kolaydır. Gerek hafif raylı ulaşım sistemi olan tramvay, gerekse otobüsler sık aralıklarla hizmet vermektedir. Yöre halkı, şehir merkezine gitmeye gerek duymadan birçok ihtiyaçlarını ilçeden karşılayabilmektedir. Özel hastaneler ile Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi yine buradadır. Erciyes Üniversitesinin ilçede bulunmasından dolayı rekreasyonel olanaklar fazladır. Bu rekreasyonel aktivitelerde hedef kitle özellikle gençlerdir.

Şekil 4.40 a,b,c,d,e,f: Kafe Ve Sokaklardan Görünümler

Ali Dağı, ülkemizdeki önemli yamaç paraşütü merkezlerinden biri olup, yamaç paraşütü sporuna, ulusal ve uluslararası düzeyde ev sahipliği yapmaktadır. İlçede Ali Dağ Mesire alanı da yer almaktadır (Şekil 4.41). Ayrıca Derevenk Vadisi, günümüzde küçük gruplar tarafından doğa yürüyüşü amaçlı kullanılan, ancak

ekoturizm aktiviteleri için önemli bir rekreasyonel potansiyele sahip önemli bir alandır.

Şekil 4.41 a,b: Yamaç Paraşüt Alanı

İlçenin belirli mahallelerinde sosyal yaşam merkezleri inşa etmiştir. İlçede bulunan seyir terasından Kayseri manzarası hakimdir. Açık yeşil alanları, yürüyüş ve bisiklet yolları, temiz havası ile Talas Kayseri'nin gözde ilçelerinden birisidir. Faytonla yapılan gezintiler, yörenin doğal ve kültürel değerlerini nostaljik bir boyutla görme imkanı sunmaktadır (Şekil 4.42).

Şekil 4.42 Nostaljik Gezintilere Olanak
Sağlayan Faytonlar

Talas ilçesinde en yoğun kullanılan ve kentin önemli imgelerinden birisi haline gelen Ali Saip Paşa Sokağı özellikle ramazan ve yaz aylarında çoğunluğunu gençlerin oluşturduğu ziyaretçiler tarafından gece gündüz demeden keyifli zamanlar geçirmek amacıyla sıkça tercih edilmektedir. Talas'ın eski zamanlardaki görüntüsünden izler taşıyan bu sokağa aynı zamanda halk arasında Osmanlı Sokağı da denilmektedir. Araç trafiğine kapalı olan sokak, yaya bölgesi olmasının yanı sıra fayton seferleri ile

de geçmişten günümüze bir köprü kurulmaktadır. Osmanlı Sokağı her kesime hitap eden adeta bir sanat sokağı konumundadır. Sokakta yeme-içme mekanları, insanların sohbet edebilmeleri için çeşitli kafeler, sanat severler için resim, çömlek, cam vs. kültür-sanat atölyeleri, kitap kafeler ve antika severler için antika dükkanı yer almaktadır. Sokakta amatör ve profesyonel fotoğraf sanatçılarının oluşturdukları odak noktaları yer almakta; buralarda, kent halkı ve ziyaretçilere özel çekimler yapılmaktadır. Bu ve buna benzer aktiviteler ilçenin sosyal yöndeki gelişimini etkilemektedir (Şekil 4.43).

Şekil 4.43 a,b,c,d: Talas Ali Saip Paşa Sokağından Akşam Görüntüleri

4.5.5 Kent Girişleri

Çalışma alanı olan Talas ilçesi Kayseri il merkezine 7 km uzaklıktadır ve kuzeyinde Melikgazi, kuzeydoğusunda Bünyan, güneydoğusunda Tomarza, güneybatısında Develi ve batısında ise Hacılar ilçeleri ile komşu durumundadır. Bu ilçelerden bazıları giriş kapısı olma özelliğini taşımaktadır.

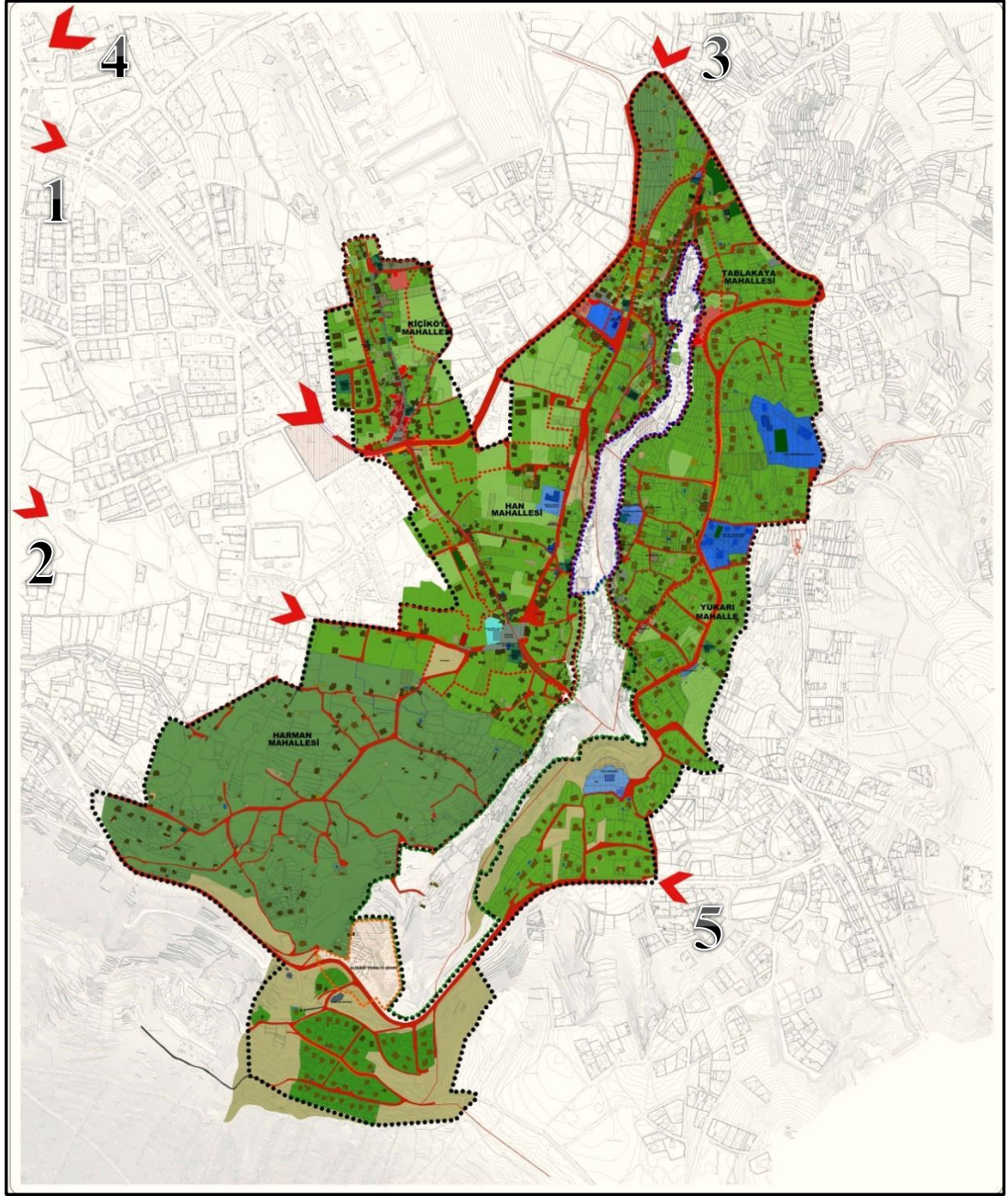
Kent girişleri kent hakkında bizlere bilgiler verir. Kentin kültürel durumunu, gelişmişlik düzeyini, kentsel kimlik algısı gibi konularda bir fikir sahibi olmamıza yardımcı olur. Kente, ilçeye, mahalleye vb. yerlere giriş tasarımı yapılırken refüjler, kavşaklar ve yol kenarları uygun bitkisel tasarımlar ve düzenlemeler yapılarak dikkat

çekici hale getirilmelidir. Yollarda istenmeyen görüntüler perdelenmeli, sürücünün dikkatini dağıtmayacak şekilde monotonluğu kırarak çeşitli vurgular yapılmalıdır. Bu vurgular kimi zaman bitkisel tasarımlar yapılarak sağlanmalı kimi zaman ise heykel, plastik materyaller, ışıklar vs. gibi yapısal elemanlarla sağlanmalıdır.

Gün geçtikçe büyüyen ve gelişen Talas'ın çeşitli noktalarda girişleri vardır. Şehir merkezi için, Kartal Bulvarından-Talas Bulvarı istikametine doğru ilerleyerek (1nolu giriş), Develi-Erciyes mevkileri için, Erciyes Bulvarı istikametinden İğdelidere Caddesine dönülerek ilçeye giriş sağlanmaktadır (2 nolu giriş). Derevenk vadisinin devamında bulunan Tavlusun köyünden (3 nolu giriş kapısı) giriş yapılabildiği gibi Aşık Veysel Bulvarı üzerinden de (4 nolu giriş) ilçeye giriş mevcuttur. Ayrıca Erciyes Üniversitesinin ana giriş kapısı yine Aşık Veysel Bulvarı istikametinden yapılan giriş yönündedir. Aynı zamanda Kayseri-Malatya yolundan, Şehit Şaban Ergin Caddesi istikametine doğru gidildiğinde Başakpınar köyünden ilçeye giriş yapılmış olur (5 nolu giriş). İlçeye çeşitli alternatif ara yollar olmakla birlikte, yukarıda en etkin ve önemli girişlerden bahsedilmiştir (Şekil 4.44).

Kent girişleri bizlere o kent hakkında çeşitli bilgiler edinmemize yardımcı olurlar. Kent girişleri, o kentin tarihi, kültürel, sosyo-ekonomik yapısı, gelişmişlik düzeyi gibi çeşitli konularda bir fikir sahibi olmamızı sağlar. Bir kentin girişini gördükten sonra o kent hakkında yorum yapabiliriz. Kent girişleri aynı zamanda kentin vurgu noktalarından biridir. Çalıştığımız Talas ilçesinin en önemli giriş noktaları 1 ve 2 noktalarıdır.

Şekil 4.44 Kent Girişlerini Gösteren Harita (Talas Belediyesi arşivinden görselleştirilmiştir)

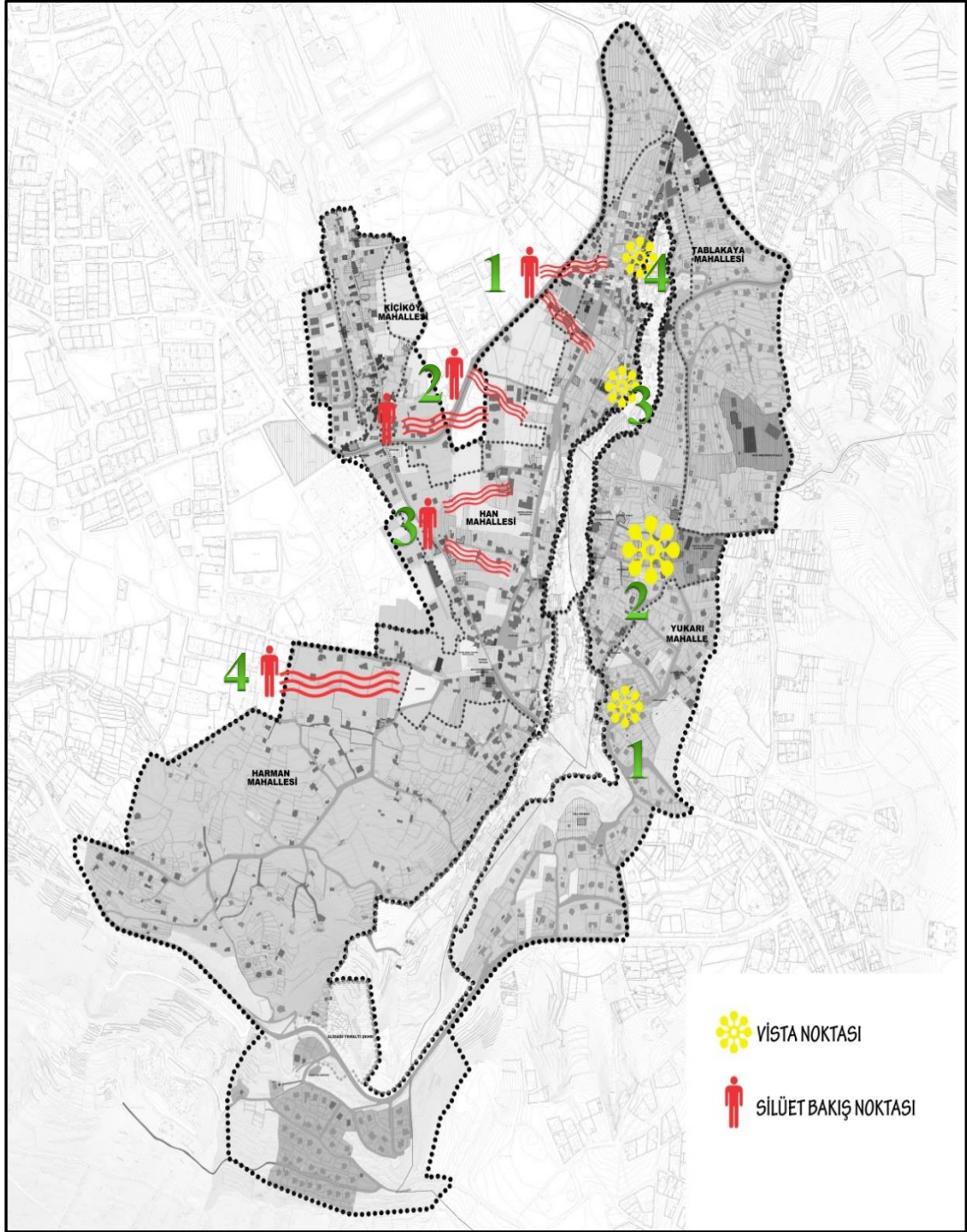
4.5.6 Siluet ve Vistalar

Talas ilçesi Ali dağı eteklerine konumlandığı için ilçenin farklı yerlerinden farklı manzaralarla karşılaşmaktadır. Ali dağı ve Erciyes Dağı ilçenin silüetinde oldukça etkilidir. Talas ilçesinin vista noktalarını yerleşim alanlarının ve rekreasyonel aktivitelerin olduğu yerler oluşturmaktadır. Özellikle de seyir olarak adlandırılan mevki şehir manzarasını görebilecek bir konumdadır. Bu nokta kentin tamamını görebilecek bir noktadır. Ali Dağı eteklerine konumlandırılmış tesislerde yeme, içme

ve dinlenme gibi çeşitli faaliyetlerin yer aldığı rekreasyonel alanlar oluşturmuştur. İlçenin önemli aktivitelerinin başında gelen yamaç paraşütünün atlayış noktası yine Ali Dağının üst kısım eteklerindedir.

Silüet açısından dağlar baskın bir etki sağlamaktadır. İlçe Ali Dağı ve Erciyes Dağının eteklerinde yer almaktadır. Erciyes Dağının hemen eteğinde Ali Dağı onunda eteğinde Talas ilçesi konumlanmıştır. Yakınlaştıkça uzaklaşan ve uzaklaştıkça yaklaşan, özellikle kışları bembeyaz bir hale bürünen eşsiz manzarasıyla Erciyes Dağı etkili bir silüet sunmaktadır.

Talas içerisinden bakıldığı zaman Ali Dağının yamaç kısımlarında 2-3 katlı lüks yapılar dikkat çekmektedir. Nadiren gecekondular tarzı yapılar bulunmaktadır. Talas tarihi yapısının hissedildiği yerlerde ise yerleşmenin karakteristiğini belirleyen tarihi ve geleneksel dokuda inşa edilmiş yapılar göze çarpmaktadır. Talas ilçesini Aşağı ve Yukarı olarak iki ayrı bölüme ayıran ve ilçenin doğal sit alanını oluşturan eğimli yamaçta yer alan falezler, silüeti önemli ölçüde etkilemekte ve Talas deyince akılda önemli bir yer tutan elemanlar olarak varlığını sürdürmektedir. İlçenin çeşitli yerlerinden hakim olan vista ve silüet noktaları Şekil 4.45, 4.46, 4.47, 4.48, 4.49, 4.50, 4.51 ve 4.52'de verilmiştir.

Şekil 4.45 Talas Silüet ve Vistalarına İlişkin Harita

a

b

Şekil 4.46 a,b: 4 Nolu Vista Noktasından İlçenin Fotoğrafları

a

b

Şekil 4.47 a,b: 3 Nolu Vista Noktasından Tarihi Dokunun Görünümü (Talas Belediye arşivi)

Şekil 4.48 Tarihi Dokuya Ait Silüet Görünüm (2 nolu silüet noktasından)

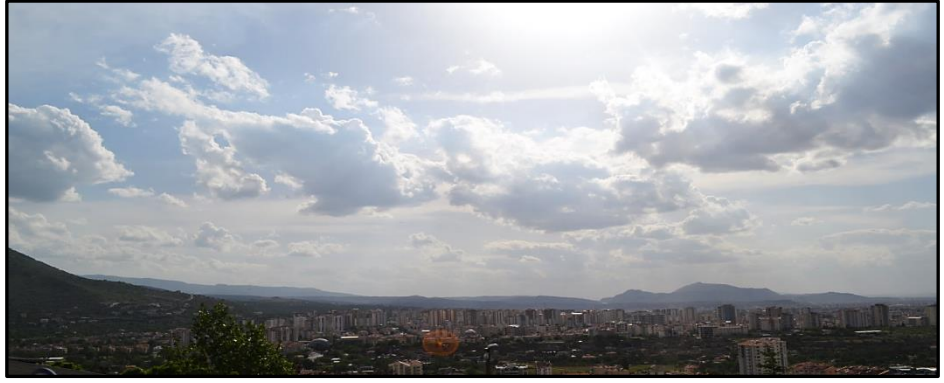
Şekil 4.49 Ali Dağı Silüet Görünümü (2 nolu silüet noktasından)

Şekil 4.50 a,b: Dağın Eteklerine Kurulmuş Yapılaşmaya İlişkin Silüet (3 nolu silüet noktasından)

a

b

c

Şekil 4.51 a,b,c: Seyir Diye Adlandırılan 2 Nolu Vista Noktasından Talas Manzarası

Şekil 4.52 Harman Meydanı ve Ali Dağı'nın Görünümü (1 nolu silüet noktasından)

Özellikle Nisan ve Mayıs akşamları Eski Talas'ta günbatımı esnasında kayalar kızıl renge bürünerek çok güzel bir ışık gösterisi sunmaktadır (Şekil 4.53).

Şekil 4.53 Günbatımı Yansımasında 2 Nolu Silüet Noktasından Falezlere Ait Fotoğraf

Talas ilçesinin gece görünümü (Şekil 4.54) ve Ali Dağ'dan görüntüleri (Şekil 4.55, 4.56) aşağıdaki gibidir.

Şekil 4.54 Talas İlçesinin 2 Nolu Vista Noktasından Gece Manzarası

Şekil 4.55 Ali Dağından Talas'ın Görünümü (1 nolu vista noktasından)

Şekil 4.56 Ali Dağı Mesire Alanından Talas'ın Görünümü (1 nolu vista noktasından)

4.5.7 Kentsel Kimlik

Tarihi sit alanı içerisinde yer alan Eski Talas'ta birçok tarihi yapı ve doku bulunmaktadır. Talas'ın sahip olduğu en önemli tarihi değerler Ali Saip Paşa Cami, Ali Saip Paşa caddesi, kiliseler, yer altı şehirleri, konaklar, çeşmeler vb. gibi yapılar ilçenin kimliğinde önemli bir rol oynamaktadır.

Talas kentinin kimliğinin temel elemanı tarihi dokusudur. Daha önce anlatıldığı üzere Talas, tarihinin her döneminde önemli merkezlerden birisi olmuş, geçmiş tarihlerde pek çok açıdan ileri bir medeniyet düzeyinde yaşamını sürdürmüştür. Günümüzde farklı kültürlere ait medeniyetlerin izlerini taşımakta olan tarihi kent dokusu önemli kimlik unsurlarını bünyesinde barındırmaktadır. Yukarıda sözü edilen kimlik bileşenlerinden, doğal çevreden kaynaklı kimlik bileşeni, Talas yerleşiminin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Yer yer dik eğimlere ulaşan yamaç araziler, yapıların konumlanması, yönlendirilmesi, dar sokakların oluşumu gibi pek çok faktörün şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Yapıların temel malzemesi taştır.

Çalışma alanında yapay çevreden kaynaklı kimlik bileşeni ise kendine özgü mimarisi ile dikkati çeken anıtsal ve sivil mimari öğelerin bir araya gelerek oluşturduğu geleneksel konut dokusu olarak nitelendirilebilir.

Sosyo-kültürel kimlik bileşeni ise Talas tarihi dokusunun şekillenmesinde önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Farklı kültürlerin bir arada yaşaması, özellikle konut mimarisinin şekillenmesinde önemli rol oynamıştır. Bir arada huzur ve refah içerisinde yaşayan farklı milliyetlere mensup yerel halk, kendi kültürlerini konut mimarisine yansıtmış, bunun sonucunda birbirinden farklı olmasının yanı sıra bir o kadar da birbiri ile uyumlu ve bir düzen içerisinde yerleşmiş konut mimarisi örneklerinin ortaya çıkmasına vesile olmuşlardır. Yerel halkın sosyo-ekonomik olarak gelişmiş olması, yine konut mimarisinin ileri düzeylere taşınmasına neden olmuştur.

Tarihi nitelikteki tüm değerleri ile çok önemli kimlik unsurlarını bünyesinde barındıran Talas tarihi kenti, günümüzde çeşitli baskılar ile karşı karşıya kalmış ve önemli bozulmalara sahne olmuştur. Geleneksel konut dokusunda; konutların iç ve dış mekânlarında geçmişten günümüze süregelen çeşitli tahribatlar nedeni ile önemli bozulmalar meydana getirmiştir. Bu bozulmaların ötesinde, Kayseri kent merkezine

oldukça yakın bir konumda yer alan Talas'ın yoğun ve çok katlı yapılaşmalara sahne olduğu aşikârdır. Kent çeperlerinden iç kesimlere doğru büyük bir ivme ile ortaya çıkan bu yeni yapılaşmalar, kent silüetinin değişmesine neden olmuş, tarihi dokuya doğru kayma eğilimi göstererek önemli bir baskı unsuru oluşturmaya başlamıştır. Tarihi konutlarda yaşayan halk, pek çok tarihi kentte görülen şekilde kullanımı daha rahat olan apartman hayatına geçmeye başlamış, dolayısıyla eski konutlar terkedişlerin izlerini, bakımsızlık ve tahripler ile sergilemeye başlamıştır.

Günümüzde tarihi doku içerisinde yer alan sivil mimarlık örnekleri ve diğer anıtsal yapılar için yapılan restorasyon çalışmaları kentin sahip olduğu kimliğin korunması adına atılmış önemli bir adım olarak görülmektedir. Ayrıca restore edildikten sonra çeşitli amaçlarla kullanılmaya başlayan tarihi yapılar, sürdürülebilirlik adına önemli bir yaklaşım olan koruyarak kullanım olgusunun önemli örnekleri haline gelmiştir.

4.5.8 Tarihi Dokunun SWOT Analizi

Çalışmada ayrıca alanla ilgili güçlü ve zayıf yönleri, fırsatlar ve tehditleri ortaya koyacak SWOT analizi yapılmıştır. Analiz sonuçlarına göre;

Güçlü yönler

- Kent merkezine yakınlık
- Yöresel mimari öğeleri, doğal ve arkeolojik yapıları kapsayan sit alanlarının varlığı
- Zengin kültürel geçmiş
- Planlı bir gelişim süreci içerisinde bulunması
- Kentsel dönüşüm projeleri kapsamında risk olan bölgelere yönelik çeşitli çalışmalar yapılması
- Üniversite kampüsünü içinde barındırması
- Toplu taşıma ve hafif raylı sistem gibi ulaşım ağının alternatifli bir şekilde olması
- Kaçak yapılaşmaya asla müsaade edilmemesi ve yeni yapılaşmaların yapı denetimi kontrolünde olması
- Yüksek kesiminde şehir manzarasının tüm albenisiyle görünebilmesi

Zayıf yönler

- Tanıtım yetersizliği
- Tarihi dokunun yeterince algılanamaması
- Gece kullanımının olmaması
- Sosyal donatı eleman ve alanlarının oldukça yetersiz olması
- İlçenin turist potansiyelinin düşük olması
- Yetersiz turizm tesisleri ve turizm altyapısı
- Bisiklet yollarının yetersizliği
- Öğrenciler için yapılabilecek aktivitelerin kısıtlı olması
- Kent silüetini bozan çok katlı yapılar

Fırsatlar

- Tarihi ve kültürel değerlerin, koruma kullanım dengesi içerisinde turizme dönük uygulamalar ile kent ekonomisini canlandırma olanakları,
- Doğal oluşumların ıslah çalışmaları ile ilgi çekici mekanlar haline dönüştürülebilme olanakları,
- Yeşil alanların artırılması amacıyla ihtiyaç duyulan potansiyel alanların varlığı,
- Erciyes Üniversitesi Kampüsünün burada bulunmasından dolayı öğrenci nüfusunun yoğun olması
- Rekreasyon olanaklarını arttırmak için çalışmalar yapılıyor olması
- Tarihi alanlarda koruma ve yenileme çalışmalarıyla beraber bu yerlerin ilgi çekici hale getirilmesi
- Yerleşimin içinde ve çevresinde tescilli yapıların ve kent belleğini oluşturan çeşitli unsurların varlığı
- Yamaç paraşütü, doğa yürüyüşleri gibi mevcut ve geliştirilebilir turizm aktivite olanakları

- Tarihi aksların olduğu yerlerde yayalaştırılmış olan yolların ve yaya mekanlarının varlığı

Tehditler

- Hızlı ve yoğun yapılaşma baskısı
- Yok olma tehlikesi ile karşı karşıya bulunan tarihi ve kültürel değerler
- Tarihi ve sit alanlarının yakınlarında konut yoğunluğunun artması
- Kent kimliğinin önemli bir parçası olan bağlık araziler ve bağ evlerinin yoğun konut baskısı altında kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya kalması
- Doğal sit alanında yer alan falezlerin bulunduğu eğimli alanda yüksek heyelan riski
- Yrenin Kayseri kent halkının ikincil konut ihtiyaını sağlayan bir bölge haline gelmesi
- Artan nüfus ve ikincil konut ihtiyaı için çeşitli konut alanları oluşturulurken sosyal donatı ve yeşil alanların yetersiz kalması
- Yeni konut yerleşmelerinin tarihi yapılara yakın inşa edilmesi sonucu estetik algının bozulması ve görüntü kirliliği oluşturması

Çalışma alanı, sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde yürütülecek çeşitli turizm aktiviteleri için uygun, özgün değerli yüksek, potansiyel bir alandır.

Kent halkının yaşadıkları yörenin tarihi ve doğal zenginliğini koruması adına bilinçlendirme çalışmaları yapılmalıdır. Koruma kavramının eyleme geçirilmesinde en önemli faktörlerden birisi halkın katılımıdır.

Ülkemizin tarihi, doğal ve kültürel eşsiz değerlerinden birisi olan Talas kentinin bugün korunması ve gelecekte de bozulması ve yok olmasının önüne geçilmesi adına gerekli olan tüm eylemlerin uygulanması adına ilgili tüm kurumlar ve yerel yönetimlerin ilgi odağında yer alması, sürdürülebilir kullanımların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Talas, İç Anadolu Bölgesi'nde Kayseri ilinin güneydoğusunda bulunan Ali Dağı eteklerine kurulmuş köklü tarihi geçmişi ve kültürel zenginliği yüksek olan bir ilçedir. Cumhuriyetin ilanından sonra hızlı bir gelişme göstermesi, Kayseri kent merkezine yakın olması ve nüfusunun yoğun olmasından dolayı, son yıllarda hızlı bir gelişme trendi içerisine giren Talas'ın en belirgin özelliğinden biri önemli tarihi kent dokusudur. Tarihi kent dokusu, doğal, tarihi ve arkeolojik özellikleri bir arada bulundurmakta olan yöre, korunması gereken özgün bir miras değeridir. Çeşitli kültürlerle ev sahipliği yapmış olan ve izleri günümüze kadar ulaşan bu tarihi kent dokusu ile Talas, geçmiş ve bugün arasında bağ kurabilmek açısından önemli bir yerdedir. Geçmiş dönemlerden günümüze kalan tarihi yapıların gelecek nesillere aktarılması için titiz çalışmalar yapılmalıdır.

Hızla gelişen ve değişen Talas'ta ilerleyen zamanlarda bu tarihi doku kimliğinin korunmasını sağlamak için gerekli önlemler, kararlar ve planların iyi çözümlenmesi gerekmektedir. Koruma-kullanım dengesi iyi belirlenmelidir. Özellikle tarihi dokunun yoğun olduğu Eski Talas'ın tarihi ve kültürel açıdan önemli değerlerin korunarak gelecek yıllara aktarılabilmesi için mevcut olan Koruma Amaçlı İmar Planı revize edilmelidir. Alanda bulunan sit alanları çeşitli statü ve özelliklerine göre irdelenmelidir. Aynı zamanda Talas, birçok medeniyete ev sahipliği yapması ve tarihinden dolayı yeni arkeolojik potansiyele sahip sit alanlarının ortaya çıkabileceği öngörülmektedir.

Koruma kavramı, geçmişten günümüze kadar varlığını sürdürmeyi başarmış doğal ve kültürel kaynak değerlerinin, varlığını bozulmadan sürdürmesini ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlamak amacı ile gerçekleştirilen eylemler bütünüdür. Bu eylemler, varlıkları tek başına veya bir bütün halinde korumak adına gerçekleştirilebilmektedir. Söz konusu olan korunan alanlar, kent dokusu içerisinde yer alıyorsa, dokunun bir bütün halinde korunması, büyük önem arz etmektedir. Çünkü tek yapı ölçeğinde koruma eylemi önemli bir çalışma olmasına karşın, sokak dokuları gibi daha geniş kapsamda yapılan çalışmalar, geçmişten günümüze yaşanmışlığın izlerini daha etkin biçimde gözler önüne sermekte ve çok daha etkin yaklaşımlar ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda, Talas tarihi kent dokusu içerisinde, tek yapı ve sokak ölçeğinde yapılan çalışmalar oldukça olumlu sonuçlar ortaya koymuştur. Ancak yapılan gözlemlerde bazı noktalarda yapılan olumlu iyileştirme çalışmalarının yanı sıra tarihi ve kültürel değerlere sahip olan, terk edilmiş, korunmaya muhtaç, virane yapıların da yer aldığı görülmektedir. Bu yapıların ve tarihi kent dokularının tamamen yok olmadan önce acilen sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde, özgün dokuları bozulmadan restorasyonları gerekmektedir. Yapılacak çalışmalar koruma-kullanım dengesi gözetilerek gerçekleştirilmelidir. Kullanılmayan her yapı yok olmaya mahkumdur. Bu nedenle koruyarak kullanma olgusu göz ardı edilmeden, en küçük birimden en geniş mekanlara kadar özgün tarihi niteliğe sahip tüm elemanlar bir an önce ele alınmalıdır.

Yörede sadece tarihi ve arkeolojik nitelikteki alanlar değil, aynı zamanda doğal oluşumları nedeni ile ön plana çıkan mekanlar da korunmaya muhtaçtır. Talas'ı Aşağı ve Yukarı olarak ikiye ayıran, bu özelliği ile dahi kente bir kimlik kazandıran eğimli dik yamaçlar, bünyesinde barındırdığı falezler ve kayma, çökme ve heyelana maruz oluşumlar ıslah edilmeli ve bir an önce korumaya alınmalıdır. Günümüzde bu bölge heyelan riski taşımakta olup, koruma amaçlı imar planında doğal sit alanı olarak ilan edilmiştir. Üzerinde yapı yapmaya elverişli olmayan bu doğal oluşumların, kent silüetini önemli ölçüde etkilediği ve bozulmadan sürdürülebilir bir şekilde korunmasının gerekliliği, yadsınamaz bir gerçektir. Ayrıca uygun alanlarda seyir-bakı özelliğini koruyaca düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

Tarihi doku çevresinde yer alan yoğun yapılaşmalar, doku çeperlerine doğru iyice yaklaşarak pek çok açıdan önemli bir baskı unsuru oluşturmaktadır. Günümüzde yer yer tarihi yapılarla iç içe geçmiş çok katlı yapılaşmalar, onları yutma eğilimi göstermekte ve özellikle Talas kent kimliğinin önemli bileşenlerinden birisi olan kent silüetinin tamamen değişmesine ve Talas deyince akla ilk gelen silüet görüntülerinin sadece geçmiş fotoğraflarda kalmasına neden olmaktadır.

Tarihi doku içerisinde yer alan ve tarihi sokakları birbirine bağlayan meydanlar, kentsel odak niteliği taşımakta olup, bu mekanların işlevlendirilerek düzenlenmesi ile kullanımda da odak noktalar olma niteliklerini kazanmaları açısından gerekli bir eylemdir.

Talas'ta meydana gelen kentsel dönüşüm, restorasyon ve diğer projeler ilçenin büyümesini hızlandırmıştır. Günden güne gelişen ve büyüyen ilçenin ilk ciddi alansal büyümesi 1980'li yılların sonunda başlamıştır. İlçeye beraber yakın çevresinde bulunan arazi kullanımındaki değişimler de yine bu yıllarda meydana gelmektedir. Yoğun nüfus artışı beraberinde konut ihtiyacını da ortaya çıkarmıştır. 1990'lı yıllarda 5-6 katlı yapılaşmanın yoğun olduğu ilçede günümüzde kentsel dönüşüm projeleri yapılarak yüksek katlı apartmanlar inşa edilmiştir. Kentsel dönüşümün sebebi olarak; giderek artan nüfus, Kayseri kent merkezine yakınlık, arsa ve konut fiyatlarının kent merkezine göre daha uygun fiyatlı olması, geçmiş dönemlerde alınan yanlış planlama kararları gösterilebilir.

Alanda üniversite kampüsünün olması, kent merkezine yakınlığı, uygun iklim koşulları ve ulaşım ağı kolaylığı sebebiyle hızlanarak artan nüfus birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Başta altyapı sorunu olmakla birlikte doğal tahribata ve çevre kirliliğine neden olmaktadır. Nüfusla birlikte konut artışının da doğru orantılı olarak sürekli artması ilçede yaşayan insanların rekreasyonel olanaklarını ve sosyal donatı alanlarını karşılayamamaktadır. Bu durum doğal çevre için de bir tehdit unsurudur. Tüm bunlar birlikte ele alındığında; yaşam kalitesi, dolayısıyla da yaşanabilirlik düzeyi olumsuz etkilenmektedir.

6. KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. (2004). Tarihi çevre koruma ve restorasyon. Yapı-Endüstri Merkezi Yayınları, 3.Baskı, Ali Rıza Başkan Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul, 212s.
- Akçay, H. (2001). Tarihi çevrelerin planlanması ve küreselleşme kavramı ile etkileşimin değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akçura, N. (1973). Yabancı Ülkelerde Eski Eserlerin Korunması. *Mimarlar Odası Mimarlık Dergisi*, 118(8), 13-17.
- Aktaş, M. (2015). Kentsel Koruma Alanlarındaki Yasal ve Kurumsal Değişikliklerin Tarihi Çevreye Etkisi-Karaköy Perşembe Pazarı Bölgesi Örneği. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Alkan, A. (1994). Konya tarihi kentin planlama sorunları. Konya, 220s.
- Alkış, S., & Oğuzoğlu, Y. (2005). Ülkemiz koşullarında tarihi çevre eğitiminin önemini ve gerekliliğini arttıran etkenler. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18(2), 347-361.
- Anonim, (2011). Tarihi kentler. www.icomos.org.tr-(Erişim tarihi: 04.09.2018).
- Anonim, (2017). Kayseri İli 2016 Yılı Çevre Durum Raporu. Kayseri Valiliği Çevre Ve Şehircilik İl Müdürlüğü, ÇED, İzin ve Denetim Şube Müdürlüğü, 80, Kayseri.
- Anonim, (2018a). Tarihi çevre koruma. <http://www.ibb.gov.tr/enUS/Organization/Birimler/TarihiCevreKorumaMd/Documents/yonetmelik.doc> -(Erişim tarihi: 30.10.2018).
- Anonim, (2018b). Kayseri Talas ilçesi. <http://www.kayseri.gov.tr/talas-ilcesi>-(Erişim tarihi: 07.04.2018).
- Anonim, (2018c). Kayseri Talas yerleşme gelişimi ve kültürel tarihi. <https://www.talas.bel.tr/tr>-(Erişim tarihi: 04.09.2018).
- Anonim, (2019a). Kayseri Talas ilçesi kültürel aktiviteler. <http://www.tanitma.gov.tr/TR,92067/kayseri.html>-(Erişim tarihi: 06.11.2019).
- Anonim, (2019b). Kayseri deprem durumu. <https://webdosya.csb.gov.tr/db/kayseri/webmenu/webmenu7902.pdf>-(Erişim tarihi: 19.02.2019).
- Arabacıoğlu, D. F. P., & Aydemir, P. (2007). Tarihi çevrelerde yeniden değerlendirme kavramı. *MEGARON/Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi E-Dergisi*, 2(4), 204-212.
- Artırma, A. (2007). Adapazarı kentsel sit alanının tarihsel süreç içinde incelenmesi ve bölgenin günümüze yeniden kazandırılması. Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Asatekin, G. (2004). Kültür ve doğa varlıklarımız: neyi, niçin, nasıl korumalıyız?. T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı, DÖSİMM Basımevi, Ankara, 188s.

- Avcı, N. (2001). Kültürel ve doğal mirasımızın korunmasında örgütlenme ve koruma sorunları, "Türkiye'de risk altındaki doğal ve kültürel miras". TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul, 380s.
- Aydemir, Ş., Aydemir, S., Beyazlı, D., Ş., Ökten N., Öksüz, A., M., Sancar, C., Özyaba, M., & Türk, Y., A. (2004). Kentsel alanların planlanması ve tasarımı. İber Matbaacılık, Trabzon.
- Aydın, E. (1998). Tarihi çevre içindeki yeni yapılaşmaların uygulama sonuçları. Yüksek Lisans Tezi, MSGS Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Batur, A. (1975). Tarihi çevre korumasında siyasal ve ideolojik boyutlar. *Mimarlık Dergisi*, 13(5), 14-17..
- Baydoğan, M. Ç. (2013). Talas' taki kentsel dönüşüme eleştirel bir bakış. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(35), 95-130.
- Bekişoğlu, Ü. (2002). Safranbolu yörük köyü tarihi çevrenin peyzaj planlaması. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Bramwell, B., & Rawding, L. (1996). Tourism marketing images of industrial cities. *Annals of Tourism research*, 23(1), 201-221.
- Ceylan, D. (2013). Tarihi çevre yenileme çalışmalarının kentsel peyzaj planlama açısından irdelenmesi: Edirne örneği. Yüksek Lisans Tezi, Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Tekirdağ.
- Cinel, T. (2010). Kentsel sit alanında planlama: koruma ve süreklilik bağlamında sorunlar ve öneriler; Giresun örneği. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- CoE. (2005). Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural heritage for Society.
- COUNCIL, O. E. (2005). Council of Europe Framework Convention on the Value of Cultural Heritage for Society.
- Cömert, H. (2000). Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi. III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri, 6-7 Nisan, Erciyes Üniversitesi, Kayseri.
- Çavdar Ü., & Sayan M.S. (2003). Tarihi kent dokularında dönüşüm ve süreklilik: Antalya kaleiçi örneği. "Kentsel Yenileşme ve Kentsel Tasarım" temalı 14 . Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 28-30 Mayıs, Msu/Fındıklı, Ankara.
- Çelik, S. (1998). Ali Dağı (Talas-Kayseri) florası. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Biyoloji Anabilim Dalı, Ankara.
- Çelik, D. (2004). Kentsel peyzaj tasarımı kapsamında tarihi çevre yenileme çalışmalarının peyzaj mimarlığı açısından araştırılması: Beypazarı örneği. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.

- Çetinkaya, A. (2002). Kayseri-Talas, Ali Sait Paşa ve Kazım Paşa sokakları geleneksel yerleşim dokusunun analizi, değerlendirilmesi ve koruma geliştirme önerisi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Delgadillo, V. (2003). Housing rehabilitation in Mexico city's historical downtown. *In second international seminar on housing and urbanism, National University of Mexico (UNAM), Mexico.*
- Demirer, G.N., Demirer, T., Doğmuş, O.E., Duran, M., Görgün, T., Hünler, K., Özbołat, N., Özbudun, S., Orhangazi, Ö., & Yapıcı, K. (1999). YYD kiskacında çevre ve kent. Ütopya Yayınevi, Ankara, 473s.
- Doğanay, O., & Eraslan, H. (2017). Talas (Kayseri): sit alanları ve arkeolojik sit potansiyellerine yönelik tespitler ve öneriler. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 31(42), 7-23.*
- Doğrusöz, N. S. (1994). Tarihi ve özgün çevrelerde yeni yapı sorunu ve Infill olgusuna farklı yaklaşımlar. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Doratlı, N., & Önal, S. (2000). Tarihi çevrelerde kentsel tasarım stratejileri: Lefkoşe Arab Ahmet bölgesi canlandırma projesinin stratejik yaklaşımlar açısından değerlendirilmesi. Mimar Sinan Üniversitesi 1. Kentsel Tasarım Haftası, İstanbul.
- Echtner, C. M., & Ritchie, J. B. (1991). The meaning and measurement of destination image. *Journal of tourism studies, 2(2), 2-12.*
- Erdoğan, A., & Atabeyoğlu, Ö. (2016). Tarihi yapıların kentsel dokuya etkisi: Kayseri kent merkezi örneği. *Türkiye Ormanlık Dergisi, 17(1), 83-92.*
- Eroğlu, Ö. (2016). Talas yerleşme gelişimi ve kültürel tarihi. Talas Belediyesi Yayını.
- Erten, M. (1999). Nasıl bir yerel yönetim. Anahtar Kitapları, İstanbul, 432s.
- Eruzun, C. (1987). Kentsel sitlerin korunmasında yerel yönetimlerin önemi. Türkiye 11.Şehircilik Günü Kolokiyumu, Tarihi Kentlerde Planlama Düzenleme Sorunları, 6-8 Kasım, Edirne.
- Eruzun, C. (1992). Korumada kentsel tasarım boyutu ve uygulama sorunsalı. 1. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, 23-24 Mayıs 1991, MSÜ Mimarlık Fakültesi, Şehir Bölge Planlama Bölümü, Msü Matbaası, İstanbul, s. 280-292.
- Europa Nostra, (2009). Kentsel koruma kavramı. <http://www.europanostra.org.tr/>- (Erişim tarihi: 04.09.2018).
- Gencer, A. (2002). Kentsel tasarım ve peyzaj mimarlığı: Hacı Bayram Camii çevresi örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Güçlü, Ö. (1993).İstanbul'un Kentsel Kimliği ve Değişimi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Gülersoy-Zeren, N. (2006). Sit Alanlarında Planlama ve Koruma. İstanbul Teknik Üniversitesi Ders Notları.
- Gültekin, N. T. (2001). Türkiye’de taşınmaz kültür varlıklarını koruma sürecinde yaşanan açmazlar, “Türkiye’de risk altındaki doğal ve kültürel miras”. TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul, 380s.
- Hasol, D. (2014). Ansiklopedik mimarlık sözlüğü. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 12.Baskı İstanbul, 520s.
- Hatami, M. (2013). Tarihi kent merkezlerinin koruma sorunları, Urmiye tarihi kent merkezi üzerine bir araştırma. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı Şehir Planlama Programı, İstanbul.
- Hersek, C. M. (2001). Ülkemizde doğal ve kültürel mirasımızı korumak üzere oluşturulmuş kamu kurumları ile gönüllü sivil toplum kuruluşlarının organizasyon, yetki ve sorunları hakkında çözüm önerileri, “Türkiye’de risk altındaki doğal ve kültürel miras”. TAÇ Vakfı Yayınları, İstanbul, 380s.
- ICOMOS, (1931). The Athens Charter for the Restoration of Historic Monuments. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0997208001496825715.pdf -(Erişim tarihi:19.12.2018).
- ICOMOS, (1964). International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (The Venice Charter). http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0612886001496825607.pdf -(Erişim tarihi:19.12.2018).
- ICOMOS, (1987). Uluslararası koruma tüzükleri ve bildirimler. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0884650001353670152.pdf -(Erişim tarihi:19.12.2018).
- ICOMOS, (1994). Uluslararası koruma tüzükleri ve bildirimler. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0280118001353669454.pdf -(Erişim tarihi:19.12.2018).
- ICOMOS, (1999). Uluslararası koruma tüzükleri ve bildirimler. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0901543001353670596.pdf -(Erişim tarihi:19.12.2018).
- ICOMOS, (2011). Uluslararası koruma tüzükleri ve bildirimler. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0812398001518162308.pdf -(Erişim tarihi:19.12.2018).
- ICOMOS, (2014). Uluslararası koruma tüzükleri ve bildirimler. http://www.icomos.org.tr/Dosyalar/ICOMOSTR_0480958001459594024.pdf -(Erişim tarihi:19.12.2018).
- Jansson, A. (2003). The negotiated city image: symbolic reproduction and change through urban consumption. *Urban Studies*, 40(3), 463-479.
- Kale, B. (2011). Tarihsel kent peyzajlarının korunması, Hamamönü örneği. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.

- Kaplan, A., & Küçükbaş, E. (2000). Kentsel tasarımda peyzaj mimarlığının yeri ve kentsel peyzaj tasarımı. Peyzaj Mimarlığı Kongresi, 19-21 Ekim, Ankara.
- Karadayı, G. (2000). Kent kimliğinin sürdürülebilirliği ve görsel etki değerlendirilmesi: Trabzon örneği. Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Karaman, A. (1993). Kentsel tasarımda çevresel bütünlük ve süreklilik. 1. Kentsel Koruma ve Yenileme Uygulamalar Kolokyumu, İzmir.
- Karaman, A. (1995). Mimar Sinan Üniversitesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul, Basılmamış Ders Notları.
- Kejanlı, D.T., Akın, C.T., & Yılmaz, A. (2007). Türkiye’de koruma yasalarının tarihsel gelişimi üzerine bir inceleme. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(19), 179-196.
- Keleş, R. (1981). Kentbilim terimleri sözlüğü. TDK Yayınları, No:474, Ankara, 224s.
- Keleş, R. (2001). Kent, kentleşme, planlama, mimarlık. *Mimarlık Kültürü Dergisi*, 3-6.
- KTVK, (2018). 2863 Sayılı ‘‘Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’’, Kabul Tarihi: 21.07.1983. (3386, 4629 ve 5226 sayılı kanunlarla değişiklik) Kültürel ve Miras bakanlığının Kanunları. Yönetmelikleri ve Genelgeleri, Kültürel ve Miras Bakanlığı Yayın evi.
- Kuban, D. (2000). Tarihi çevre korumanın mimarlık boyutu. Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul, 207s.
- Luque-Martinez, T., Del Barrio-García, S., Ibáñez-Zapata, J. Á., & Molina, M. Á. R. (2007). Modeling a city’s image: The case of Granada. *Cities*, 24(5), 335-352.
- Madran, E. (1994). Ulusal Koruma Planlaması Semineri II Üzerine. *Mimarlık Dergisi*, 256, 62-63.
- Madran, E. (2002). Tanzimat’tan Cumhuriyet’e kültür varlıklarının korunmasına ilişkin tutumlar ve düzenlemeler: 1800 – 1950. Odtü Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara, 232s.
- Madran, E., & Özgönül, N. (2005). Kültürel ve doğal değerlerin korunması. TMMOB Mimarlar Odası, Ankara, 190s.
- Mansfield, Y. (1992). From motivation to actual travel. *Annals of Tourism Research*, 19, 399-419.
- Middleton, M. (1978). Koruma Alanları Tarihsel Kentsel 3. Avrupa Sempozyumu Bildirisi. Çeviren:Mamıkoğlu, - Y., Akpolat, M., *Mimarlık Dergisi*, 1, 34-36.
- Oğurlu, İ. (2014). Çevre-kent imajı-kent kimliği-kent kültürü etkileşimlerine bir bakış. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 13(26), 275-293.
- Onsekiz, D. (2016). Kayseri kentinin sanayileşme süreçlerinde sanayi-göç-konut etkileşimi. *Journal of International Social Research*, 9(46).
- Önal, S. (1999). Tarihi çevrelerde fiziksel değişimin kontrolü ve geleneksel kent dokularının korunması. *Yenidüzen*, 8, 11.

- Özdemir, İ. (1990). Talas'ta yerleşmenin evrimi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü, Uygulamalı Beşeri ve İktisadi Coğrafya, İstanbul.
- Özdemir, H. (2007). Tarihi çevrelerde kentsel peyzaj tasarım ilkelerinin belirlenmesi İstanbul –Zeyrek örneğinde bir irdeleme. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bartın.
- Özden, E.Ö., (2006). 'Kentsel Sit Alanı' ilanı 'Mutlak Korunuyor ' anlamına geliyor mu?. *Gazi Üniversitesi Mühendislik Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 21(4).
- Özen, H., Sert, A., & Aydın Aksoy, A. (2006). Giresun kentsel sit alanı ve evleri üzerine bir inceleme. *Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* 7(2), 135-142.
- Özsoy, H. (1991). Düünden bugüne Talas. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Özyaba, M. (2004). Kentsel alanların planlanması ve tasarımı. Akademi Kitabevi, Trabzon, 557s.
- Özyurt, Ö. (1996). Tarihi kent dokularında koruma sorunu ve Edirne eski kent merkezi örneği. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Palalı, E. (1992). Neyi korumak isteriz? *Peyzaj Mimarlığı Dergisi*, Peyzaj Mimarlığı Odası İstanbul Bölge Şubesi Yayını, İstanbul.
- Papageorgiou, A. (1971). Continuity and Change, Praeger Publishers, London, 185s.
- Püsküllüoğlu, A. (1997). Arkadaş Türkçe sözlük. Arkadaş Yayınevi, Ankara, 1121s.
- Rossi, A. (2006). Şehrin Mimarisi. İstanbul: Kanat Kitap, 244s.
- Schwab, William A. (1992). The Sociology of Cities. Prentice Hall Collage Div.
- Shaukland, G. (1996). Tarihi değeri olan kentlere neden el atmalıyız?. *Kent ve Kültürü*, 8, 23-37.
- Sönmez, N. (1987). Restorasyon, kuram ve teknikleri. Yıldız Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Basılmamış Ders Notları, İstanbul.
- Sözer, S. (1978). Tarihsel çevre korumasının pratik yönleri ve gerekli uzmanlıklar. TMMOB ve ODTÜ Mimarlık Fakültesi Restorasyon Bölümü Panel, 30s.
- Şahin, İ. (2004). Türkiye'de kentsel koruma politikalarının gelişimine yardımcı bir yöntem denemesi örnekleme: İstanbul Tarihi Yarımada. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Şahin, A., & Güner S. (2006). "Kültürel Miras Koruması ve Sivil Toplum Örgütleri Arasındaki İlişki" Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu, Dokuz Eylül Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, 16-18 Kasım, Sabancı Kültür Merkezi, İzmir, 2. Cilt, s: 548-555.
- Şendil, E.Ü. (2002). 20.yy Peyzaj tasarımının temel ilkeleri ve Ulus Parkı örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

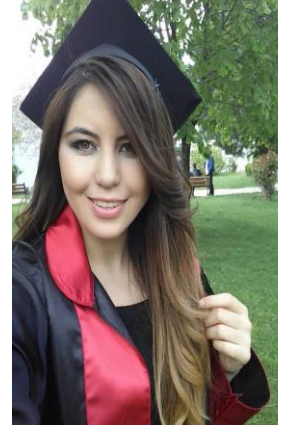

- Tapan, M. (1998). "Cumhuriyet Döneminde doğa ve kültür varlıklarının korunması. Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Tapan, M. (2007). Soru ve cevaplarla koruma. TMMOB Mimarlar Odası ve İstanbul Büyükşehir Şubesi, İstanbul.
- Ter, Ü. (2002). Konya kenti açık ve yeşil alan varlığı içinde tarihi kent merkezinin kentsel tasarımı üzerine bir araştırma. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tokgöz, N., (1995). Tarihi kentsel sitlerde sorunlar ve çözüm önerileri. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tunçer M., Madran E., Özgönül N., Alp S., & Kılıççöte N. (2012). Kültürel miras mevzuatı. Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Anadolu Üniversitesi Web-Ofset, 156s.
- Tunçer, M. (1994). "Tarihi Çevre Koruma Planlamasında Merkezi Yönetimin Rolü", 2.Kentsel Koruma Yenileme Uygulamalar Kollokyumu, 109-116, İstanbul.
- Tuncer, M. (1994). "Sürdürülebilir Kalkınma İçin Tarihi Çevreyi Koruma Politikaları", Ulusal Koruma Planlaması Semineri II, 29-30 Eylül- 1 Ekim 1993, ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Tuzcu, A. (2000). "19.y'ın Başlarından-20.yy'ın İlk Çeyreğine Seyyahların Gözüyle ve Konsolosluk Raporlarında Kayseri'nin İktisadi Yapısı", III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri (06-07 Nisan 2000), der. İ. Aktan R., Tosun, A. Öztürk, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayın No:4.
- UNEP, (1972).Stochkolm Report of the United Nations Conference on the Human Environmental, UNEP.
- Velioğlu, A. (1992). Tarihi çevre içinde mimari tasarım ve süreci üzerine bir araştırma. Doktora Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Velioğlu A., & Öztürk K. (1993). Tarihi çevrelerde mimari değerler ve tasarım üzerine bazı ölçütler. *Yapı Dergisi*, 37-40.
- Vidinlioğlu, N. (1993). Korumada Yasal Sistemin Gelişimi. Ulusal Koruma Planlaması Semineri II, ICOMOS Türkiye Milli Komitesi Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Wirth, L. (2002). Bir yaşam biçimi olarak kentleşme; 20. yüzyıl kenti. İmge Yayınları, Ankara.
- Yağmur, Y. (2017). Günümüz ekolojik tasarım kriterlerinin incelenerek tarihi yapılardaki ekolojik izler ile karşılaştırılması: Talas – Kayseri örnek alanı. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Kayseri.
- Yavaş, M. (2012). Tarihsel çevrede kentsel kimlik ve bir uygulama aracı olarak tasarım rehberleri; Erzurum kale çevresi kentsel sit alanı örneği. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Yaşlıca, E., Tanrıvermiş, E., & Akay, A. (1999). Peyzaj Tasarımının Kentsel Tasarım Süreci İçindeki Yeri, Türkiye 10. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu Çerçevesinde Bir değerlendirme, Mimar Sinan Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Yazgan M., & Erdoğan E. (1992). Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama, Ankara Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Ankara.
- Yılmaz, N. (2005). Kent merkezlerindeki kentsel sit alanlarında değişim sürecinin değerlendirilmesi, Kayseri kentsel sit alanı ve Talas kentsel sit alanları örneği. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, B. (2006). *Avrupa Birliği'ne üye bazı ülkelerdeki kültür varlıklarını koruma yaklaşımı, örgütlenme ve Türkiye* (Doctoral dissertation, DEÜ Fen Bilimleri Enstitüsü).
- Yücel C., & Doğan U. (2013). Kayseri metropolünde yeni konut alanlarının yaşanabilirliğine ilişkin bir araştırma: Talas Anayurt örneği, 25. Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi, TÜRKİYE, 27-31 Mart, pp.465-473.
- Yüksel, D. Ü. (1999). Şehircilik çalışmaları. 20.Yıl Anısı Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ABD ve Almanya'da Uygulanan Ekolojik Planlama Yaklaşımlarının Karşılaştırılması.
- Zeren, N. (1981). Kentsel alanlarda alınan koruma kararlarının uygulanabilirliği. Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Zukin, S., (1994). *The Cultures of Cities, Subway Advertisement*, 313, New York.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	BURCU ÖNER
Doğum Yeri	KAYSERİ
Doğum Tarihi	17.12.1993
Uyruğu	☒ T.C. ☐ Diğer:
Telefon	
E-Posta Adresi	mimarburcuoner@gmail.com

Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Selçuk Üniversitesi
Fakülte	Ziraat Fakültesi
Bölümü	Peyzaj Mimarlığı
Mezuniyet Yılı	10.06.2016
Yüksek Lisans	
Üniversite	Ordu Üniversitesi
Enstitü Adı	Fen Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı
Programı	Fen Bilgisi Eğitimi Bilim Dalı
Mezuniyet Tarihi	